

de Kanttekening

DECEMBER 2022 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

redig & inclusief

Hakan Sükür: Van voetbalkoning naar berooftde 'terrorist'

Gloort er hoop in een steeds
onveiligere wereld?
2022 in 12 verhalen

Vrouw én Turks:
hierdoor kreeg Esra
Coskun (29) minder
schadevergoeding
toegewezen

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

December 2022
Jaargang 5 - nr. 59

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Chris Aalberts, Tayfun Balcik,
Shawintala Banwari, Maria
Bouwman, Hizir Cengiz, Thomas
von der Dunk, Lody van de Kamp,
Ewout Klei, Barbara Nieuwkoop,
Caspar van de Poel, Frédérique
Sursock, Gijs de Swarte

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij, moedig & inclusief

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

Hakan Sükür: van voetbalkoning naar beroofde 'terrorist'

● OP DE COVER

6

12

Gloort er hoop in een steeds onveiligere wereld? 2022 in 12 verhalen

● SAMENLEVING

● OP DE COVER

- 6 Hakan Sükür: van voetbalkoning naar beroofde 'terrorist'
- 11 Tayfun Balcik - Turkse voetbal-geschiedvervalsing op Netflix

● SAMENLEVING

- 12 Gloort er hoop in een steeds onveiligere wereld? 2022 in 12 verhalen
- 16 Vrouw én Turks: hierdoor kreeg Esra Coskun (29) minder schadevergoeding toegewezen
- 18 Chris Aalberts - Kritische vragen aan BBB? Die stellen journalisten pas als het te laat is
- 19 Thomas von der dunk - De spreidingswet straft rechts egoïsme af
- 20 Herstelbetalingen voor de slavernij: goed idee? We vroegen het ons panel
- 22 Lody van de Kamp - Wat de Bijbel, Thora en Koran ons over 'de ander' leren

16

Vrouw én Turks:
hierdoor kreeg Esra Coskun (29)
minder schadevergoeding
toegewezen

● SAMENLEVING

**Turkije eist uitlevering journalist
Bülent Kenes, maar: ‘Zweden
bescherm mij’**

● INTERVIEW

38

41

Radicaliseringsexpert:
‘We moeten rol van
uitsluiting moslims
leren herkennen’

● INTERVIEW

23 Hizir Cengiz - Onterecht dacht ik met een schepje mijn jeugd begraven te hebben

24 Indiase diaspora over Rishi Sunak: ‘Hij geeft ons toch een stukje hoop’

● WERELD

26 Deportatie of de illegaliteit: het ongelijke rechtssysteem rukt op in Europa

28 Held, medemens of vijand? Bollywoods obsessie met moslims

30 Tatreez: achter dit Palestijnse borduurwerk gaat flink wat verzet schuil

● INTERVIEW

32 Deze filosoof waarschuwt voor extreemrechts: ‘1933 kan weer gebeuren’

38 Turkije eist uitlevering journalist Bülent Kenes, maar: ‘Zweden beschermt mij’

41 Radicaliseringsexpert: ‘We moeten rol van uitsluiting moslims leren herkennen’

44 Oud-correspondent Jan Keulen: pessimistisch over ‘zijn’ Midden-Oosten

● DE SWARTE BLADZIJDEN

46 Shashi Roopram: ‘Wit privilege’ is een onzinterm’

In het kort.

BEELD: WIKIPEDIA

Erdogan wil nieuwe grondwet: meer ruimte voor hijab, minder voor LHBT

Nu de Turkse republiek haar honderdjarige bestaan nadert, grijpt de Turkse president Erdogan de 'nieuwe eeuw van Turkije' aan om 'meer ruimte voor de hoofddoek' te claimen – en juist minder voor de LHBTIQ+-gemeenschap. In een nieuwe grondwet moeten 'familiewaarden' beschermd worden..

De volgende eeuw zal de Turkse eeuw worden', zei Erdogan eind oktober in een speech op de 99ste verjaardag van de Turkse republiek, die altijd uitbundig wordt gevierd – vooral in de seculiere hoek van het politieke spectrum. Erdogan geeft met zijn plannen een nieuwe twist aan de politieke vieringen. Hij wil constitutionele waarborgen voor de hoofddoek, die lange tijd volgens vele streng-seculieren juist als onverenigbaar werd gezien met de republiek. Ook zet hij de zogenoemde 'familiewaarden' in tegen 'perverse bedreigingen' vanuit de LHBTIQ+-gemeenschap. Bij de conservatieve achterban van de president is de LHBTIQ+-gemeenschap de nieuwe en favoriete gebeten hond. Zo vond in Ankara een tweede anti-homomars in korte tijd plaats. Daar werd onder meer 'Allah-u Akbar' gescandeerd en waren borden tegen 'perverse globale bewegingen' te zien, meldt de Turkse nieuwssite *Duvar*.

Erdogan is bijna twintig jaar aan de macht, maar grijpt het honderdjarige bestaan van de republiek aan om 'een nieuwe start te maken'. De nieuwe grondwet zal de 'rechtsstaat, pluralisme, rechtsspraak en gelijkheid' versterken, aldus Erdogan. •

Landelijk Platform Slavernijverleden wil meer euro's zien...

Het kabinet wil excuses aanbieden voor het Nederlandse slavernijverleden en 200 miljoen euro uitgeven aan 'bewustwording' hierover. Maar het Landelijk Platform Slavernijverleden vindt dit veel te weinig, schrijft voorzitter Barryl Biekman op de website *Afro Magazine*.

Volgens Biekman (foto) zal geen enkel bedrag voldoende zijn 'om het aangedane leed dat gepaard ging met slavernij en uitbuiting te compenseren'. Maar 200 miljoen euro voor projecten ten behoeve van het herdenkingsjaar 2023, als de 160-jarige afschaffing van slavernij wordt gevierd, is veel te weinig. Ze bepleit een 'klein gebaar aan de nazaten van de tot slaaf gemaakten' van 40.000 euro per nazaat. Dat is als het aan haar ligt niet het hele bedrag, maar slechts een voorschot. Hiermee moet de rekening vereffend worden van 'de effecten van de stereotype racistische waandenkeelden over de Afrikaanse mensen die duurzame voorspoedontwikkeling voor eeuwen hebben beheerst en structurele marginalisering in de hand hebben gewerkt'. Eerder pleitte de politieke partij Ubuntu Front

BEELD: YOUTUBE

Connected (UCF) ook voor een voorschot van 40.000 euro per persoon voor de nazaten van tot slaaf gemaakten. UCF haalde tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 de meeste stemmen op het eiland Sint Eustatius, dat sinds 2010 een bijzondere Nederlandse gemeente is. Biekman hoopt dat Surinaams-Nederlandse minister Franc Weerwind (Rechtsbescherming) opkomt voor de belangen van de nazaten. 'Anders dan [bij] alle andere bewindspersonen is het begrijpelijk dat de ogen van de Spirits (geesten, red.) van rechtvaardigheid extra over zijn schouders meekijken.' •

...en doet racismemelding over zwarte hond

Het Landelijk Platform Slavernijverleden heeft een discriminatiemelding gedaan van een afbeelding op Facebook. Op de afbeelding staat een zwarte hond, getooid met attributen die normaliter aan de pieten van Sinterklaas toebehoren.

De afbeelding begeleidt een tekst die voor humoristisch moet doorgaan, waarin wordt beweerd dat

Sinterklaas de Zwarte Pieten had bevrijd van de slavernij, zodat ze nu voor hem kunnen werken. De tekst en de afbeelding hebben veel verontwaardigde reacties opgeroepen, bij wit

en bij zwart, schrijft voorzitter Barryl Biekman.

'Hierdoor kan worden geconcludeerd dat de tekstschrijver erin is geslaagd in de opzet om te kwetsen, te beledigen en de humaniteit van de Afrikaanse mens (de tot slaafgemaakten en de nazaten) te ontkennen'.

Het platform heeft een discriminatiemelding gedaan bij het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam, Bureau Art 1, Midden-Nederland en Bureau Inclusie en Discriminatiebestrijding, en hoopt dat er 'passende maatregelen' worden genomen. •

Democratie 2.0 moet zichzelf kunnen verdedigen

MEHMET CERIT

Hoofredacteur / Directeur.

Speculeren over 'tribunalen' en een 'bestorming' van het parlement, journalisten betitelen als 'rioolratten'. Wie tien jaar geleden had voorspeld dat parlementariërs dit soort taal zouden bezigen, was voor gek verklaard. Toch flikt Forum voor Democratie het elke maand weer.

Het Nederlandse kiesstelsel kent een evenredige vertegenwoordiging en een lage kiesdrempel, wat zorgt voor een veelkleurigheid aan partijen. Daar zitten ook radicale geluiden tussen als FvD en PVV. Een deel van het electoraat herkent zich in dit geluid. Winst, vanuit democratisch oogpunt. Maar wat als radicalisme doorslaat en de rechtsstaat probeert te ondermijnen? Ergens moet gezegd worden: tot hier en niet verder.

Toegegeven: dat wordt ook met regelmaat gedaan, ook weer toen FvD-Kamerlid Gideon van Meijeren onlangs filosofeerde over een bestorming van de Tweede Kamer. Heel politiek Den Haag wijdde er woorden aan, premier Rutte inclusief: 'verwerpelijk en totaal onverantwoordelijk'. Maar hoe dan verder? Het kwaad is al geschied. En FvD zal zich er niets van aantrekken.

Hoewel parlementaire onschendbaarheid, en dus totale wettelijke vrijheid van meningsuiting, in de Kamer bestaat, grijpt de Kamervoorzitter steeds vaker in. Dat is één stap. Maar zij greep niet in tegen Van Meijerens uitlatingen over het bestormen van het Binnenhof, want die deed hij online in een video. Anderen kijken daarom

Extreemrechts marcheert niet meer in uniform binnen, maar wil sluipenderwijs de democratische rechtsstaat slopen

des te hoopvoller naar een wetsvoorstel van D66. Partijen die de democratische rechtsstaat bedreigen moeten sneller kunnen worden verboden, vinden de democraten.

CDA-minister Hanke Bruins Slot van Binnenlandse Zaken is tegen het D66-wetsvoorstel, zei ze zondag 20 november bij *Buitenhof*. D66 wil namelijk partijen kunnen verbieden bij koninklijk besluit, zonder dat het parlement hier aan te pas hoeft te komen. Zelf is ze bezig met een nieuwe Wet op de Politieke Partijen. Die moet realiseren dat partijen verboden worden als zij de democratische rechtsstaat omver willen werpen.

De Duitsers kennen sinds 1967 zo'n wet. Logisch, want Hitler kon in 1933 na verkiezingen aan de macht komen en we weten hoe dat is afgelopen. Een partij kan in Duitsland verboden worden wanneer haar doelen of gedragingen de democratische grondstructuur in gevaar brengen. De grootte van een partij is relevant, vindt het grondwettelijk hof dat hierover gaat. Nazipartij NDP, die de kies-

drempel van de Bondsdag niet haalt, is hierom niet verboden.

Dit soort kaders biedt mogelijkheden om partijen die democratie willen ondermijnen aan te pakken. Zoals filosoof Dirk Verhofstadt verderop in dit nummer (p. 32) aanstipt: extreemrechts marcheert niet meer in uniform binnen, maar wil sluipenderwijs de democratische rechtsstaat slopen. Uiterste waakzaamheid is daarbij geboden. En zoals de Leidse rechtsfilosoof George van den Bergh in de jaren dertig al zei: 'De democratie mag de machtsmiddelen der dictatuur aanwenden voor één enkel doel, namelijk de verdediging tegen de dictatuur'.

Maar dan de olifant in de Kamer: de PVV. Een partij die haat zaait, alle moskeeën wil sluiten en de Koran wil verbieden, een 'kopvoddentaks' wil invoeren en ruim een miljoen Nederlanders al vijftien jaar elke dag criminaliseert. Bij deze partij is de grondwet, het fundament onder onze democratische rechtsstaat, in slechte handen. Hoe verhouden de gronden voor een partijverbod zich tot deze

partij, die, anders dan FvD, geen nieuwkomer is? Waarom is deze discussie enkel gekoppeld aan FvD, terwijl de PVV al vijftien jaar lang een antirechtsstatelijke politiek voorstaat?

Een nieuw kader, waarbinnen partijen mogen opereren, is nu harder nodig dan ooit. Onze rechtsstaat wankelt al. De Raad van State en het rechtstelsel konden de toelagenaffaire niet voorkomen. Het vertrouwen in de overheid is lager dan ooit onder veel Nederlanders.

Tegelijkertijd is een partijverbod geen oplossing voor al deze problemen. Laat staan dat het een permanente oplossing is voor extreem gedachtegoed in het parlement. Neem Turkije: toen de Welvaartspartij van de islamist Erdogan de grootste partij was, werd deze in 1998 verboden. Maar daarna maakten zijn ideeën een partijpolitieke doorstart in de vorm van Erdogans AKP – en de rest is geschiedenis. Stel dat Baudets FvD nog meer radicaliseert en verboden wordt, maar Van Meijeren daarna doodleuk een nieuwe partij begint?

Wij hebben een democratie 2.0 nodig, met sterke tools om antidemocratische partijen en ideeën te bestrijden. Zoals een grondwettelijk hof, dat net als in Duitsland partijen kan toetsen of ze een gevaar vormen voor de democratische rechtsstaat. En dan zo dicht mogelijk bij de poort en niet, zoals nu, als de giftige zaadjes al geplant zijn – en het dus eigenlijk al te laat is.

In de tussentijd ligt er een taak voor rechtspraak, politiek en media om de uiterst rechtse dreiging nu eens goed onder ogen te zien en hard aan te pakken. ●

Op de cover.

Hakan Sükür: van voetbal-koning naar beroofde ‘terrorist’

We spraken de Turks oud-voetballer Hakan Sükür, woonachtig in Los Angeles, via Zoom over zijn voetballevens, zijn vlucht uit Turkije en zijn strijd met het Erdogan-regime. ‘Ik had zoveel opgebouwd en geïnvesteerd in mijn land. En dat is mij in één klap door zo’n fascistische horde afgenomen.’

● TAYFUN BALCIK

Hakan Sükür is topscorer aller tijden voor Turkije (51 goals) en Galatasaray (288 goals), schoot in 2000 de club naar de UEFA Cup-winst, en is de maker van de snelste WK-goal ooit (na 11 seconden, in 2002). Toch is deze levende legende omstreken in Turkije. En dat heeft alles te maken met zijn leven na het voetbal.

Hij werd in 2011 parlementariër voor Erdogans AKP. Maar hij verliet die partij toen in 2013 een groot corruptieschandaal rond de Erdogan-familie aan het licht kwam. Erdogan hield de Gülenbeweging, waar Sükür mee wordt geassocieerd, hiervoor verantwoordelijk. Sükür vluchtte in 2015 naar Amerika.

Na de coup poging in 2016 zijn al zijn bezittingen in Turkije geconfisqueerd. De reden: hij zou de Gülenbeweging financieel steu-

‘Mijn naam, die vroeger werd gebruikt om het volk achter zich te krijgen, wordt nu gebruikt om hetzelfde volk bang te maken’

nen. Zijn vader, die medeplichtig zou zijn aan witwassen, zit in de gevangenis.

Het Nederlandse publiek kent de voetballer Hakan Sükür heel goed, maar hoe zou u uzelf in

opstelt en dat als opdracht van zijn geloof ziet. Naast rechtvaardigheid wil ik ook de altijd de beste zijn in wat ik doe. Een harde werker, dus.’

Op de Turkse tv zijn presentatoren en voetballers bang om uw naam te zeggen. Ook in de Netflix-documentaire *Terim* over Galatasaray wordt u niet genoemd. Hoe verklaart u dit?

‘Misschien is deze geschiedvervalsing wel een primeur in moderne dictaturen. Vroeger was er geen platform als Netflix. We leven in een periode waarin iedereen alles zelf kan opzoeken en bekijken. Alles is zo duidelijk. En toch word ik zonder enig vorm van bewijs beschuldigd door mensen die zelf schuldig zijn aan criminele daden en de macht in handen hebben. En nu proberen ze hun versie van de geschiedenis aan de maatschappij op te leggen. En precies daarom laten ze mij niet aan de maatschappij zien.’

drie woorden willen omschrijven?

‘Een moeilijke vraag, maar als iemand die een rechtvaardige, eerlijke en een goede vader voor zijn familie wil zijn. Dus iemand die de mens en de gehele mensheid voor-

Wie is voor deze censuur verantwoordelijk, denkt u?

‘De top van dit dictatoriale regime in Turkije. De mensen die mij vroeger naar zich toe hadden getrokken om de bevolking vertrouwen in te boezemen en mijn naam op die manier hebben misbruikt. De Hakan Sükür waarvan ze nu doen alsof hij niet meer bestaat. En nog veel erger dan dat: ze dehumaniseren mij. Mijn naam, die vroeger werd gebruikt om het volk achter zich te krijgen, wordt nu gebruikt om hetzelfde volk bang te maken. Smaad, laster, leugens. Ik word met van alles en nog wat geassocieerd, terwijl ik zelf nooit ben aangeklaagd of veroordeeld.

‘De geschiedvervalsing in deze documentaire kan je ook zien als een wanhoopsdaad van een crimineel regime. Het regime wil Hakan Sükür niet tonen, omdat het volk dan wellicht vragen gaat stellen. Toch worden die vragen alsnog gesteld. ‘Waarom is Hakan Sükür niet te zien? Wat heeft hij dan gedaan?’ Aangezien ze mij niets kunnen maken, blijft het regime stil.

‘Ik ben een van de spelers die een enorme bijdrage heeft geleverd aan het succes van Galatasaray. Met mijn goals en mijn strijd, terwijl de club financieel in zwaar weer verkeerde, wonnen we toch de UEFA Cup in 2000. Eigenlijk hebben ze, door mij uit deze documentaire te wissen, op een averechtse manier laten zien wie juist wél een grote bijdrage had bij het behalen van de cup.’

Ik en veel andere Turkse Nederlanders hebben toen de nachten onveilig gemaakt in Amsterdam met vlaggen.

Ja, onze mensen in den vreemde werden toen wellicht nog blijer dan mensen in Turkije die dag.’

Het was onwerkelijk. Maar goed, terug naar de politiek. Is het waar dat Turkije u uitgeleverd wilde zien, omdat ze Fethullah Gülen niet te pakken konden krijgen?

‘Ja, ze hebben heimelijk om onze uitlevering gevraagd tijdens het presidentschap van Donald Trump. Er zou op een rechteloze manier

‘Ik kon, als ik zou zwijgen, weer in het bezit komen van alles wat ik had verloren. Maar dan zou ik mezelf niet meer in de spiegel kunnen aankijken’

een uitwisseling plaatsvinden met dominee Andrew Brunson (die in oktober 2016, na de mislukte coup-poging in Turkije, werd vastgezet door Turkije, red.). Maar toen kwam gelukkig de Amerikaanse rechtsstaat in beweging. Dappere ambtenaren zeiden: ‘Hoe kunnen we dit doen bij iemand die geen blaam treft? Waarom zouden we hem willen uitwisselen met een Amerikaanse burger die in Turkije op een rechteloze manier is opgepakt?’ Ze zeiden: ‘Brunson is onschuldig en Hakan Sükür ook.’

Hoe kwam u hierachter?

‘Amerika is een rechtsstaat. Er zijn politie-eenheden die ons beschermen. Toch heb ik veel problemen ondervonden hier. De fascistische arm van het regime in Turkije is lang en ze kunnen wereldwijd bijna iedereen het leven zuur maken. Veel journalisten hebben hier last van. Ik ben geen journalist, maar sinds ik als een soort mensenrechtenactivist begon te praten over de rechteloosheid in Turkije ondervind ik grote problemen. Mijn familie, kinderen en ikzelf zijn meerdere malen fysiek aangevallen door zogenaamde Turkse journalisten. Op straat en op de scholen van mijn dochters hebben ze ons fysiek aangevallen. Het was een aanval op onze familie-eenheid. Mijn vrouw wordt van niets beschuldigd, maar al haar Turkse bankrekeningen zijn gesloten. Mijn schoonvader is aangeklaagd en moest voor de rechtbank

verschijnen, alleen maar omdat hij zijn tv-abonnement had opgezegd. Uiteindelijk is hij vrijgesproken, maar hij heeft veel geleden.

‘Met deze bedreigingen wilden ze ons een lesje leren. Ik kon, als ik zou zwijgen, weer in het bezit komen van alles wat ik had verloren. Maar dan zou ik mezelf niet meer in de spiegel kunnen aankijken. Want niet alleen ik, maar duizenden mensen lijden onder dit regime. Daarom verkies ik te spreken, in naam van de democratie en de eer van de mensheid. We zijn hier in Amerika vrij, we kunnen rustig ademen. Toch heb ik helaas nog geen verblijfsvergunning kunnen krijgen. En dat komt omdat Turkije een bondgenoot is van de Verenigde Staten. Washington moet ook Turkije te vriend houden.’

U woont nu al zeven jaar in het buitenland. Al uw bezittingen en geld in Turkije zijn in beslag genomen door het Erdogan-regime. Om hoeveel gaat het? ‘Om miljoenen dollars.’

U moest uw leven opnieuw beginnen. U had zelfs een baantje als Uber-taxichauffeur. Hoe houdt u dit vol? Wat geeft u kracht?

‘Het moet gewoon. Zolang Allah me de gezondheid geeft, zal ik doorgaan. Ik put veel kracht uit mijn geloof. Er is veel ellende op de wereld. Ik ben blij dat ik gezond ben. Natuurlijk, ik had zoveel

opgebouwd en geïnvesteerd in mijn land, met investeringen uit wat ik met voetbal heb verdiend. En dat is mij in één klap door zo’n fascistische horde afgenomen. Het enige wat me staande houdt, is dat ik in mijn recht sta. En dat ik een rechtvaardige strijd voer.’

Het lijkt wel een eenzame strijd. Ook vanuit de Turkse voetbalwereld is het stil.

‘Alles wat ik heb verdiend, heb ik te danken aan voetbal. Aan onze voetbalfamilie. Maar de voetbalwereld is stil vanwege het angstimperium in Turkije.’

Hoe denkt u over Turkse Europeanen en Turkse Amerikanen? Zijn zij anders dan de Turken in Turkije, of zijn alle Turken hetzelfde?

‘Turken in de diaspora hebben het economisch vaak beter dan Turken in Turkije. Maar niet iedereen in de diaspora kan terug naar Turkije. Politieke vluchtelingen kunnen dat niet. Ik kan dat niet. In Europa en in de VS kan je in vrijheid leven en zelfs de Amerikaanse president zwaar bekritisseren. In Turkije staat daarop een gevangenisstraf.

‘Mijn kinderen groeien hier in Los Angeles op, ze proberen hun weg te vinden met hun vrienden. Het is natuurlijk niet makkelijk om als vreemdeling te leven in het buitenland. Maar over het algemeen zijn de leefomstandigheden hier gezond. De Turken in het buitenland leven in vrijheid, wat de Turken in Turkije in niet hebben. Dat is het grootste, pijnlijke verschil. Kon ons land maar dit niveau bereiken.’

In de diaspora is Erdogan populairder dan in Turkije zelf. Wat vindt u ervan dat in de diaspora ook mag worden gestemd tijdens de Turkse verkiezingen?

‘Dit is een serieus discussiepunt. Natuurlijk heeft iedereen het democratische recht om te kunnen stemmen. Toch is het vreemd dat je meedoet aan de verkiezingen van een land waar je niet woont, een land bovendien dat eigenlijk geen democratie meer is. Eigenlijk vind ik het dus niet kunnen, omdat

je alleen maar naar Turkije gaat voor vakantie of voor familiebezoek. Turken in de diaspora van de derde en vierde generatie weten niet echt hoe het is om in Turkije te leven. Ze zijn westerse landen gewend. Ze geloven soms sneller in propagandapraatjes dat Nederland en Duitsland jaloers zouden zijn op Turkije.'

In de tijd dat u in Amerika was, maakte de Black Lives Matter beweging grote impact. Hoe heeft u dat ervaren?

Er zijn hierin veel gelijkenissen tussen Amerika en Turkije. Bij Turken is dat het extreme nationalisme tegen Koerden en andere groeperingen en het extreme conservatisme, dat je ook als jihadisme zou kunnen omschrijven. Dus mensen die de Koran lezen, maar die niet goed begrijpen. Zij opereren tegen de geboden van Allah. Ik ken ongeveer bijna alle geboden van God, van verschillende religies. De mens komt bij alle religies op de eerste plaats. En ondanks deze geboden zijn er altijd partijen die voor hun eigen belangen en rijkdom opkomen, de staat overnemen en racistische verdeeldheid onder de mensen zaaien. Dat is politiek die strijd en oorlog veroorzaakt en waarmee mensen weer hun eigen kassen spekken.

'Wat betreft Black Lives Matter zeggen mijn eigen geloof en Allah dit tegen mij: 'We hebben de mensheid in verscheidenheid gecreëerd, zodat jullie elkaar kunnen ontmoeten en leren kennen.' Dit is mijn geloof. Ook wie dat niet gelooft, zou de diversiteit en gelijkwaardigheid van de mensheid moeten accepteren. Wat zwarte Amerikanen door racisme en discriminatie hebben moeten ondergaan, is zo systematisch geweest, dat het systeem nu wat heeft goed te maken door hen te bevrijden uit armoede met positieve actie.

'In Turkije is er wat betreft discriminatie ook een andere belangrijke zaak gaande, namelijk tegen mensen met een hoofddoek (Turkije was vroeger een streng-seculiere staat, red.). Echt... mensen vliegen tegenwoordig naar de ruimte, maar in Turkije kan men elkaar nog steeds niet op basis van

BEELD: HAKAN SÜKÜR

'Onzin dat een beweging van twee miljoen mensen uit twee miljoen terroristen bestaat. Dat zegt meer iets over het regime dat zulke beweringen doet'

hun merites beoordelen, nee, we kijken naar de sluier op hun hoofd. Over de hele wereld heb ik vrienden die bij overheidsinstellingen werken mét een hoofddoek.'

Waarom komt de Turkse oppositie niet voor Gülen-sympathisanten op?

'Vanwege hun angst voor het Erdogan-regime durven de oppositiepartijen niet voor alle slachtoffers op te komen. Dus ook niet voor de slachtoffers van de presidentiële noodwetten (die werden aangenomen na de mislukte coup, red.), waaronder mijn vader, die zelf overigens een linkse sociaaldemocraat is.

'Het regime zegt tegen de oppositie: 'Steek je neus niet in de slachtoffers van de presidentiële nooddecreten. Dan mogen jullie op andere terreinen oppositie voeren – dus over de positie van Koer-

den en alevieten praten.' Als de oppositie zich uitspreekt voor Gülenisten en andere slachtoffers van Erdogans decreten, dan lopen ze veel risico om zelf vervolgd te worden.'

Dus niemand van de seculiere, Koerdische en linkse oppositie betoont zich solidair met uw zaak?

'Nee, dat kunnen ze niet doen. Privé hebben we natuurlijk wel gesprekken met elkaar en schrijven ze mij ook. 'Ja, Hakan, je hebt gelijk', zeggen ze dan, 'maar als we ons begeven op dát terrein, dan krijgen we zelf nog meer problemen.' Dat is ook te merken aan de weigering van tv-programma's om met mij te praten. Waarom zijn ze bang?

'Alles wat ik met mijn voetbalcarrière heb verdiend, is in beslag genomen. Ze hebben mijn vader

achter de tralies gezet op basis van 'geheime getuigen', terwijl de rechtszaal helemaal leeg was. Hij is veroordeeld vanwege een 'geheime getuige' die bij vijf rechtszittingen niet is komen opdagen. Die getuige bestaat niet.'

Bizar, een getuige die niet bestaat. De 'getuige' beweert dat u en uw vader geld zouden hebben witgewassen voor de Gülenbeweging. Dat zou dan zijn gebeurd via een bouwbedrijf dat jullie samen runden.

'Volgens een officieel document van MASAK (het Turkse FIOD, red.) zegt deze getuige dat mijn vader 'partner is bij bouwbedrijf Sükür Insaat'. Partner?! We runnen een familiebedrijf, maar de man is mijn vader, tachtig jaar en meerdere keren geopereerd vanwege kanker. Mijn vader moet omgerekend 250.000 dollar aan rechtbankkosten betalen.

'Al onze bezittingen zijn geconfisqueerd op basis van deze ene zin: 'Partnerschap bij Sükür Insaat'. Tegen mij loopt geen specifieke rechtszaak, maar wel in gecombineerde vorm via mijn vader. Ik weet niet waarvoor ik word aangeklaagd. Dit laat eigenlijk zien dat de autoriteiten in paniek zijn, omdat ze slordige fouten hebben gemaakt tijdens het proces.

'En dan verschijnen er koppen in de media, zoals 'Hakan Sükür heeft zijn geld witgewassen'. Welk geld? Het geld dat ik met voetbal, met mijn eigen zweet, heb verdiend? Vriend, hoe heb ik dat dan gedaan? Open dan een aparte rechtszaak tegen mij. Ik heb een rapport van MASAK in mijn handen waarin staat dat ik mijn geld via voetbal, met contract en al, heb verdiend. In mijn betalingsverkeer is niets te vinden. Daardoor kunnen ze geen rechtszaak tegen mij beginnen. Daarom laten ze mij niet praten. Ze willen dat ik praat zoals zij dat willen, zodat ze wat langer aan de macht kunnen blijven.'

'Wij hebben dit aan alle internationale rechtbanken, het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM, red.) en het Turkse hooggerechtshof gepresenteerd. Nog steeds zijn er mensen die onze huizen in bezit hebben en van alles

daarmee doen. En ondanks het feit dat wij in ons recht staan, kunnen Turkse rechtbanken zich niet uitspreken in ons voordeel. Hoe moet dan voor ons recht geschieden? Maar dit geldt niet alleen voor ons - miljoenen mensen zitten in hetzelfde schuitje.'

Dus ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) wil zich hiermee niet bezighouden?

'Eerst moeten alle nationale juridische wegen worden bewandeld, voordat de rechtszaak voor het EHRM kan komen. Onze zaak ligt nog bij het Turkse hooggerechtshof. Ze trainen de boel daar tot het uiterste. Maar zelfs als het EHRM onze zaak behandelt en ons in het gelijk stelt, dan weten we dat Turkije deze uitspraken toch naast zich neer zal leggen. Selahattin Demirtas (de leider van de pro-Koerdische partij HDP, red.) en Osman Kavala (een succesvolle zakenman, bekend om zijn filantropie, red.) zitten nog steeds in de gevangenis, ondanks de eis van het EHRM om hen onmiddellijk vrij te laten. Wat verwacht je ook van zo'n regime? De wereld kan misschien wel tevreden zijn met president Erdogan omdat hij vluchtelingen niet doorstuurt naar Europa, maar de geschiedenis zal deze schendingen van de menselijke waardigheid niet vergeten en ook niet vergeven.'

In Turkije moeten Koerden constant afstand nemen van de PKK en, sinds de coupoging, gelovige Turken van de Gülenbeweging. U bent a priori verdacht. Is dat niet vermoeiend?

Sükür vertelt dat de 'fascistische groepen' die nu aan de macht zijn in het verleden een aantal belangrijke misstanden in de doofpot hebben gestopt en daardoor de Koerden en de Gülenbeweging in diskrediet hebben gebracht. Het gaat allereerst om de zogeheten Ergenekon-rechtszaken, waarbij tien jaar geleden zaken werden aangespannen tegen vermeende seculiere coupplanners. De verdachten werden echter vrijgesproken en Erdogan beschuldigde de - aan de Gülenbeweging gelieerde - aanklagers ervan het bewijs te hebben vervalst.

'Leger, politie, rechtssysteem: allemaal in handen van het regime. Iedereen die praat, wordt het zwijgen opgelegd. En dan is Hakan Sükür een terrorist?'

Ook noemt Sükür de zaken tegen de vrijgesproken verdachten van de JITEM-operaties uit de jaren negentig. Met JITEM bedoelt hij de paramilitaire groepen die verantwoordelijk waren voor duizenden moordaanslagen en vermissingen in zuidoost-Turkije, waarbij Koerden het slachtoffer waren. In 2015, toen het geweld weer oplaaide tussen de PKK en Turkije, stopten al deze rechtszaken. Alle verdachten zijn uiteindelijk in 2019 allemaal vrijgesproken.

Sükür: 'Natuurlijk waren er ook onschuldigen bij de Ergenekon-zaak, dat accepteer ik. Maar van volledige onschuld bij de Ergenekon-strafdossiers of tegen JITEM was totaal geen sprake. Er zijn serieuze bewijzen van de betrokkenheid van het veiligheidsapparaat bij die misdaden. Toen de corruptieschandalen van het Erdogan-regime in 2013 in het openbaar kwamen, zijn alle misdadigers vrijgesproken door diegenen die het rechtssysteem in handen hadden gekregen. En zo konden deze fascistische weer verder van hun leven genieten in Turkije.

'Stel dat we een andere visie zouden vertellen over de recente geschiedenis van Turkije dan Erdogan en zijn politieke bondgenoten voorstaan. Dan worden we tot terrorist en landverrader verklaard. Dit is de Turkse situatie. De wereld ziet dit ook, maar helaas maakt Erdogan gebruik van een bipolaire geopolitiek waarin Rusland en het Westen tegen elkaar worden uitge-

speeld (Turkije onderhoudt goede banden met beide kanten, red.).

'Turkije wordt door één man geregeerd, waarachter alle andere fascistische schuilen. Erdogan heeft na de coup de Gülenisten collectief tot zondebok gemaakt. Natuurlijk kunnen ook onder Gülen-aanhangers zich misdadigers bevinden. Maar het is onzin dat een beweging van twee miljoen mensen uit twee miljoen terroristen bestaat. Dat zegt meer iets over het regime dat zulke beweringen doet.'

Toch geloven Turken eerder Erdogan dan Gülen-sympathisanten.

'Turkije wordt niet geregeerd door mensen die van het land en zijn inwoners houden. Maar door fascistische, die zichzelf in een positie hebben gemanoeuvreerd waarbij ze alleen nog maar kunnen blijven regeren door nóg meer misdaden te plegen. En dan maken ze een patriotistische, nationale veiligheidskwestie van de Gülenbeweging. Maar zo'n kwestie is het niet. Het regime wil aan de macht blijven, overleven.

'En dan zeggen ze: 'Wat kletst Hakan Sükür nu voor onzin? Hij is maar een voetballer, wat begrijpt hij nou van politiek?' Maar Hakan Sükür begrijpt veel dingen. Want Hakan Sükür is een mens. En een echt mens snapt deze dingen.'

In eerdere interviews zei u dat u ook fouten heeft gemaakt. U bent parlementslid van de AKP

geweest en sympathiseert met de Gülenbeweging. Zijn dit fouten van u?

'Mensen zeggen weleens tegen mij: 'Hakan, je bent een goed mens. Waarom heb je jezelf verpest met de politiek?' Maar met de kennis van nu zeg ik: juist goed dat ik de Turkse politiek van dichtbij heb meegemaakt. Mensen behandelen de machthebbers als het minste kwaad, omdat ze 'tenminste net als mij bidden'. Maar dat bidden van deze politici heeft geen ene betekenis. Het zijn mensen die niks geven aan de maatschappij en de mensen.

'Over mijn fouten: natuurlijk, we zijn mensen. We zijn toch geen profeet of God? Wij maken foute keuzes. Onze gedachten veranderen. Maar godzijdank is mijn positie niet veranderd. Ik kan sympathie hebben voor bepaalde mensen. Dat mag toch? Het betekent toch niet dat ik automatisch schuldig ben voor wat zich op de achtergrond (bij de Gülenbeweging, red.) heeft afgespeeld? Je kan sympathie hebben voor de ideeën, hoe naar de mensheid wordt gekeken, je deelt misschien dezelfde waarden - dat kun je als sympathie zien. En dat mag in een vrij land.

'In een onvrij land maken ze wetten om de maatschappij af te schermen van de waarheid. Alleen regimes die van de waarheid willen vluchten, doen dit. Het leger, de politie, het rechtssysteem is allemaal in hun handen. Iedereen die praat, wordt het zwijgen opgelegd. Journalisten worden kapotgemaakt. En dan is Hakan Sükür een terrorist? Sorry, maar dan is het regime terroristisch bezig. Zij zijn terroristen. Zij zijn landverraders.'

'Ik richt me tot de mensen die in het buitenland leven: als het geld dat jullie in Europa verdienen zo veel meer waard is in Turkije, dan betekent dat het land slecht wordt geregeerd. Het komt voor jullie misschien goed uit, maar voor het Turkse volk is het een ramp.

'Ali (schoonzoon van de profeet, red.) heeft gezegd dat gerechtigheid de religie is van een staat. Zolang mensen steun blijven geven aan degenen die van top tot teen schuldig zijn, zullen deze mensen geen vrede vinden.' ●

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens-
Koerdische-Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

Turkse voetbalgeschiedvervalsing op Netflix

Op Netflix is een mooie, vierdelige documentaire te zien: *Terim*, over het leven van Fatih Terim, de legendarische Turkse voetbaltrainer die belangrijke successen wist te behalen met Galatasaray en het Turkse nationale elftal. Geboren in 1953 in een armoedige wijk van Adana, voetbalde Terim zich omhoog in het leven. Eerst voor de club Adana Demirspor en al gauw voor de topclub Galatasaray uit Istanbul.

Terim zou de rest van zijn leven loyaal blijven aan *Gala*, in het bijzonder nadat de succescoach een aanbod kreeg van aartsrivaal Fenerbahce in 2000. Dat maakt hem voor de supporters van Galatasaray de onbetwiste *imparator* – keizer –, zoals de autoritaire Terim wordt genoemd.

Terim ging na het Turkse succes liever naar Italië en heeft daar Fiorentina en AC Milan geleid. Dat was geen klapper, maar via de taal – in de documentaire zien we dat hij in zes maanden tijd een aardig woordje Italiaans heeft geleerd – won hij vele Italiaanse harten.

Typisch Terim: dat hij gelijk een sneer uitdeelt naar ‘al die buitenlandse coaches in Turkije, die in tien jaar tijd niet eens twee woorden Turks spreken’. Daar zijn nationalistische Turken wel gevoelig voor.

Hakan Sükür is de opvallende afwezige in de Netflix-documentaire *Terim*

Terim is een man waar je niet omheen kan. Hij dwingt respect af. De documentaire bracht mij, als Europese Turk, naar onze zegetochten op het Mercatorplein in Amsterdam-West. Met Turkse vlaggen zwaaiden we niet alleen voor het succes van Gala, maar ergens ook voor ons weggecijferde bestaan als Turken in Amsterdam.

Ik moet denken aan die storende standaardkoppen in de krant, zoals ‘De Turkse heksenketel’, ‘Uitzinnige Turken vieren feest’. Ook de plagende opmerkingen van mijn witte leraren zijn bijgebleven. ‘Goed dat jullie gisteravond hebben gefeest, want

met zo veel geluk word je maar één keer kampioen.’ En de winst van de UEFA Cup in 2000 zou alleen door buitenlandse spelers als Georghe Hagi komen, want ‘Turken kunnen niet voetballen’.

Het was grappig, lollig, flauw, en de onmiskenbare racistische ondertoon van sommige sportcommentatoren blijven in je systeem hangen. Toen Turkije de kwartfinale van het EK haalde 2000, reageerde Ruud Gullit op een mogelijke Turkse kanaaltocht: ‘De grachten blijven toch van ons.’ Ook werd er een nummertje gemaakt van Europese coaches die ‘tactiek’, ‘systeem’ en ‘visie’ hadden gebracht in het ‘chaotische Turkse voetbal’.

Terim was het ultieme bewijs van het tegendeel.

Maar het draaide in de jaren rond 2000 niet alleen om Terim. Galatasaray is ook groot geworden door de cruciale doelpunten die de ‘stier van de Bosporus’, oftewel Hakan Sükür, heeft gemaakt. Met 288 goals voor Gala en 51 voor Turkije staat hij nog steeds eenzaam bovenaan de recordlijsten. En toch is Sükür de opvallende afwezige in de Netflix-documentaire over Terim.

Je kunt letterlijk het gejuich en de score bij de doelpunten van de oud-stervoetballer zien, maar hijzelf blijft vakkundig uit beeld, stalinistisch weggepoetst uit het verleden van Terim, Galatasaray en Turkije. Hoe is dit mogelijk?

‘Natuurlijk’ heeft dat te maken met de Gülen-banden die de oudvoetballer zou onderhouden en daardoor als ‘landverrader’ en ‘terrorist’ wordt weggezet. Sükür leeft al jaren als banneling in de Verenigde Staten. Al zijn bezittingen in Turkije zijn geconfisqueerd, zonder aanklacht.

Het is het onrechtmatige lot van vele mensen in Erdoganistisch Turkije om zonder enig bewijs als ‘putschist’ en ‘terrorist’ gelabeld te worden. *Imparator Terim* was allereerst een geuzennaam, maar kennelijk ook een *selffulfilling prophecy* met deze onvervalste geschiedvervalsing op Netflix. •

Gloort er hoop in een steeds onveilige

Oorlog in Oekraïne, demonstraties in Iran, verkiezingsoverwinningen van radicaal-rechts in Italië en Zweden, verdere radicalisering van Forum voor Democratie en omroep *Ongehoord Nederland*. En een nieuwe asielcrisis en beelden van asielzoekers die buiten moeten slapen in Ter Apel - zelfs een baby die overlijdt. Is 2022 alleen maar kommer en kwel, of is er ook hoop? We vroegen het aan 12 prominente Nederlanders, met elk een eigen verhaal.

Rabin Baldewsingh, Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme

'We vielen vanuit corona direct in de oorlog met Oekraïne, met bijkomend de torenhoge energieprijzen en inflatie. Vooral de toch al kwetsbare groepen merken dit. We moeten ervoor waken dat niemand buiten de boot valt. Ook werd dit jaar gekenmerkt door de vluchtelingen crisis. Beelden van de mensen die buiten onder zeiltjes moesten liggen: Onmenselijk gewoon. Nederland onwaardig!'

'De belangrijkste gebeurtenis voor mij dit jaar: het voortschrijdend inzicht van het kabinet, dat zal leiden naar de officiële excuses voor het slavernijverleden. Een proces met lange aanloop. Ik hoop dat er

nu ook een nationale vrije dag komt om dit samen te herdenken. Ook een mijlpaal: dat begin dit jaar, na veel discussie, erkend werd dat in de toeslagenaffaire sprake was van systemisch racisme.

'Het glas is bij mij altijd halfvol. Het uitbrengen van het eerste nationaal programma tegen discriminatie en racisme in Nederland is een van die dingen die mij hoopvol stemmen. Eindelijk komt er een keer samenhang in het beleid tegen discriminatie en racisme van de verschillende departementen. En een basis voor een stevige aanpak. Een kleine stap, maar iedere stap is er een!' •

'Voortschrijdend kabinetsinzicht leidt tot slavernij-excuses'

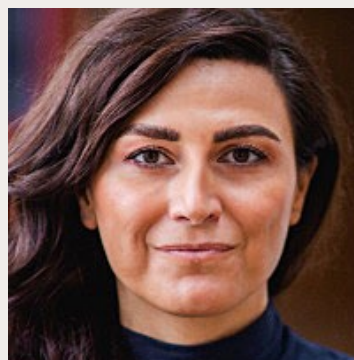
Marvin Hokstam, journalist en ondernemer

'Mijn geboorteland Suriname werkt verhelderend. Premier Rutte ging er een weekje naartoe en kwam terug met het nieuws dat Nederland excuses ging aanbieden voor zijn slavernijverleden. Wacht ... Zei hij niet in 2021 nog dat excuses tot polarisatie zouden leiden? En een jaar daarvoor had

hij nog zitten flikflakken over Zwarte Piet.

'Ik was verrast. Voorspelbaar waren de racistische reacties. Ene Jan de Lange schreef me dat excuses niet namens het Nederlandse volk moeten, omdat zijn voorouders in diepe armoede leefden. Alsof ik erop uit ben om persoonlijke spaarrekeningen van witte Nederlanders te plunderen. Alsof iedere Zwarte man zal eisen dat iedere witte man zijn vrouw en zijn dochter voor een maandje aan hen afstaat. Als straf voor slavernij.

'Er komen een paar miljoenen, begrijp ik, om het gat te dichten dat de geschiedenis geslagen heeft in de Zwarte gemeenschap. Misschien ook een paar miljoenen om types als Jan te leren dat het voor nakomelingen van tot slaaf gemaakten een big deal is? Anders zijn excuses niet van heel Nederland.' •

Melody Deldjou Fard, raadslid GroenLinks Utrecht

'Wij Nederlandse Iraniërs kijken vol verdriet toe hoe families en vrienden in de straten worden vermoord. Met gevaar voor eigen leven strijden Iraniërs voor 'de vrouw, het leven, vrijheid'. Het land gaat kapot aan werkloosheid, armoede en moedeloosheid. Macht wordt misbruikt om mensen te executeren, etnische en religieuze minderheden een waardeeloos leven te bezorgen en vrouwen en mannen te onderdrukken.

'Den Haag, sluit onze ambassade in Iran'

'Een revolutie. Met dappere Iraanse vrouwen voorop. Ze strijden met lege handen tegen het geweer. Het enige wat hen moed geeft, is de stille hoop om door de wereld gezien te worden. Iraanse demonstranten hebben internationale steun nu meer dan ooit nodig. Maar de Nederlandse regering laat weinig van zich horen. En dat doet pijn.

'Den Haag, spreek je uit, erken deze revolutie en leg Iran diplomatieke sancties op. Start met het sluiten van de Nederlandse ambassade hier en in Teheran, uit protest tegen de misdaden die de Iraanse straten en gevangenissen met bloed bevleken. Mensen- en vrouwenrechten doen er genoeg toe om radicaal in te grijpen.' •

gere wereld? 2022 in 12 verhalen

Robert van der Noordaa,
onderzoeksjournalist

‘Toen in november 2013 de protesten begonnen op het Maidanplein in Kiev, reageerde Rusland op een zeer extreme manier. Het Kremlin begon Oekraïne te beschuldigen van fascisme. De Russische pers, die voornamelijk in handen is van het Kremlin, begon vervolgens de meest extreme propaganda te verspreiden. Het Russische belang in Oekraïne moest enorm zijn, waarom zou Rusland zich anders zo gedragen? Ik woonde destijds in Moskou en noemde het ‘installatie Sovjet-Unie versie 2.0’.

‘Dat het belang groot was, werd pijnlijk duidelijk toen de Krim in maart 2014 geannexeerd werd. De

annexatie werd uitgevoerd door groene mannetjes, Russische soldaten die de dag na het beëindigen van de Olympische Spelen naar de Krim gestuurd werden. Een deel van deze soldaten startte later ook de oorlog in Donbas.

‘De pers wereldwijd sprak van ‘een burgeroorlog’ en ‘separatisten’. In 2014 beschoot Rusland dagenlang de Donbas vanaf Russisch grondgebied - knap dat die ‘separatisten’ dat konden. Ik was altijd overtuigd dat verdere annexatie van Oekraïne niet uit zou blijven. Veel pers liet forse stekken vallen de laatste acht jaar. Het hielp niet om een goed beeld te krijgen van de echte situatie.’ ●

‘Verdere annexatie van Oekraïne kon niet uitblijven’

**Thijs Sunier, emiritus islam-
hoogleraar**

‘De Russische inval in Oekraïne is zonder meer de meest ingrijpende en dodelijke gebeurtenis van 2022. Maar ik wil aandacht vragen voor een neveneffect van die oorlog, de komst van Oekraïense vluchtelingen.

‘Terwijl langjarige gemiddelden laten zien dat het aantal asielzoekers in Nederland stabiel is, laaide de discussie weer op over de vraag of ‘ons land de groeiende stroom vluchtelingen wel aan kan’. De crisis in de opvang is niet veroorzaakt door groei, maar door het falende beleid van de regeringen Rutte op vrijwel alle denkbare terreinen.

‘Bovendien werd andermaal pijnlijk duidelijk dat in de publieke

‘Opvangcrisis niet door groei, maar door falend beleid Rutte’

opinie een Syrische vluchteling kennelijk niet hetzelfde is als een uit Oekraïne. In plaats van deze beschamende vergelijking in menselijk leed onmiddellijk de kop in te drukken, deed Rutte er een schepje bovenop door te roepen dat hij ‘de beperking van de instroom gaat regelen’. En dit allemaal uit populistische electorale overwegingen. En zo grijpt alles in elkaar.’ ●

**Ingeborg Beugel, Griekenland-
correspondent (de Groene
Amsterdammer)**

‘*Annus horribilis* in Hellas was altijd 2015. Toen spoelden bijna een miljoen wanhopige, zwaar getraumatiseerde vluchtelingen aan op het eilandje Lesbos. Ook baby’s, kinderen, zwangere vrouwen, oma’s. Chaos, horror, extreme ellende. Maar de gruwelen van 2015 verbleken bij wat deze zomer is gebeurd. En de Nederlandse pers zweeg er oorverdovend over. ‘Vluchtelingen worden steeds vaker ronduit vermoord. Op zee en op de Evros-rivier. Een Syrisch meisje stierf op een rots in de Evros aan een schorpioenbeet, onder de ogen van de autoriteiten.

‘Vluchtelingen worden steeds vaker ronduit vermoord’

Een Afghaans jongetje bezweek van honger en dorst in een dinghy, dobberend op zee na een zoveelste Griekse pushback. Gedoogd door de Europese Commissie.

‘Ons koningspaar hier op staatsbezoek, ‘in het kader van de vluchtelingenproblematiek’, sprak er niet over. Niet over de pushbacks, niet over de gestorven kleuters. Ook niet over de megagevangnissen, waar tienduizenden vluchtelingen met kinderen - zonder enig onderwijs of contact met de buitenwereld - opgesloten worden en massaal in suïcidale zombies veranderen.’ ●

Babah Tarawally, schrijver en columnist (Trouw)

‘2022 is zo’n jaar dat al het slechte in de mens samenbracht en ons bang heeft gemaakt dat het slechte het wint van het goede. Maar eigenlijk is het een wake-up call geweest voor ons. ‘In het afgelopen jaar geloofde ik niet langer dat de wereld een veilige plek is. Ik was echt bang dat het kwaad van het goede gaat overwinnen. De oorlog in Oekraïne en de nucleaire dreiging van Poetin hebben enorm bijgedragen aan mijn angst. De dood van mijn moeder herinnerde me nog eens aan mijn eigen sterfelijkheid.’

‘2022 bracht al het slechte in de mens samen’

‘Maar het was ook een jaar van ontwaken. Voor mij en velen met mij. Zowel voor de ontwaakten als degenen die hun kop in het zand staken. Het feit dat de bangmakers woke zien vanuit angst is een teken dat ze wakker zijn. Wat we met die energie doen, moet in 2023 blijken.’ ●

Rui Jun Luong, kunstenaar en oprichter Stichting Asian Raisins

‘2022 heeft positieve verandering gebracht in Oost-Aziatische gemeenschappen in Nederland. Exposities als ‘Ik Azië’, ‘Project Monoliths’ en theatervoorstelling ‘de Bananen Generatie’ zorgen voor een completer beeld.

‘Twee jaar heb ik gewerkt aan een levensgrote Aziatische editie van het spel ‘Wie Is Het?’, wat ik nu voor het eerst kon laten zien. ‘Ach, alle Aziaten lijken ook zo op elkaar’ is een racistische uitspraak die ik te vaak hoor. In mijn versie van het spel zijn alle figuren vervangen door portretten van mensen met een Aziatische afkomst, zodat je tijd neemt voor het individu en dat doorbreekt stereotypes.

‘Ik heb ook een kaartspel gemaakt dat je overal én met iedereen kunt

‘Positieve verandering in Oost-Aziatische gemeenschappen’

spelen. Het helpt het gesprek openen op een speelse en toegankelijke manier. En de kroon: ik won hiervoor een Gouden Lamp bij de Dutch Creativity Awards 2022.

‘Met Stichting Asian Raisins lanceerden we de ‘Stop Hanky Panky Shanghai’-campagne, inclusief petitie. Ik wil dat de volgende generaties niet meer te maken krijgen met racistische stereotypes. Nog genoeg hoop - en de strijd is nog lang niet voorbij.’ ●

Jaap Hamburger, voorzitter Een Ander Joods Geluid

‘Gebeurtenissen? Gebeurtenissen zijn als de bliksem bij een nachtelijk onweer: even wordt het omringende landschap in een helder licht gezet, is er zicht op wat ons omringt, een kort moment van oriëntatie, daarna opnieuw duisternis. Gebeurtenissen? De inval in Oekraïne is een gebeurtenis: de angsten van Rusland voor het opdringen van de NAVO kon ik begrijpen en billijken. Al mijn begrip is verdampt door het verloop van die oorlog.

‘Ik probeer mijn blik te richten op processen, niet op gebeurtenissen. Nationalisme is zo’n proces, een mondiale religie die allen ten diepste heeft aangetast maar verwoestend is voor de wereld. Topsport is de misleidende heraut van het nationalisme.

‘De immense, gestapelde, elkaar versterkende rampen van klimaat, milieu, biodiversiteit, bevolkingsgroei en oorlog overstijgen de nationale grenzen. Het tij kan misschien gekeerd worden door brede, intense en belangeloze samenwerking tussen de naties. Ik zie duizend goede bedoelingen en initiatieven, maar ik mis de urgentie bij de Macht - daar zie ik hooguit verbale aanzetten, geen daden. 2022 laat mij somber gestemd achter.’ ●

‘Tij kan misschien gekeerd door samenwerking naties’

**Carla Kabama, onafhankelijk
(oud-BIJ1-)raadslid Amsterdam**

‘Voor mij is 2022 een jaar van crisis, transformatie en bevrijding. In maart werd ik verkozen en moest ik door stukgelopen samenwerking na een halfjaar het lef tonen om, zonder vangnet, voor vrijheid en gezondheid te kiezen. Deze worsteling met onzekerheid voor een beter leven zie je dit gehele jaar terug.

‘De oorlog, asielcrisis, opgelopen inflatie, energiekosten en algemene toename van armoede hebben dit jaar afschuwelijke gevolgen gehad. Toch zien we dat er uitwegen zijn.

‘Ik word omringd door mensen die zich inzetten voor verbetering van menswaardig leven die ons hoop geven. Afgezien van de omstandigheden, blijf ik mij,

‘Onze toekomst moet onze grootste prioriteit zijn’

dankzij deze steun, inzetten voor kansengelijkheid, bestaanszekerheid, doelbewust leven en een humane wereld, zoals ik dit het afgelopen halfjaar heb gedaan.

‘Doelbewust leven betekent dat onze toekomst onze grootste prioriteit moet zijn. Boven imago, marketing en vriendjespolitiek. Oog voor het hart boven de glorie. Hard voor de problemen, zacht voor de mens. 2022 heeft laten zien hoe belangrijk deze motto's zijn.’ •

**Tofik Dibi, bestuursadviseur
Amsterdam Nieuw-West, ook
namens Emre Ünver (Groen-
Links), bestuurder Nieuw-West**

‘Aan het August Allebé-plein in Nieuw-West moeten bewoners (vaak met een migratieachtergrond) plaats maken voor rijkere bewoners. Hun huizen worden gesloopt en ze kunnen mogelijk niet terugkeren naar hun eigen buurt.

‘Schokkend hoe dat werkt. Op bewonersavonden schuiven corporaties aan tafel en vertellen dan eigenlijk dat ze de buurt gaan veranderen, vernieuwen en diversifiëren - maar niet voor de buurtbewoners zelf. Een bewoner op zo'n avond: ‘Ik haat mijn huis, maar houd van mijn wijk.’ Dat is ook hoe ik en mijn collega Emre Ünver er in staan. We wonen nog

in wat dan achterstandswijken wordt genoemd. Maar goed, het is niet mijn of Emre's portefeuille.

‘Toen wij voor de demonstratie van bewoners-actiegroep Johan Piet op Plein 40-45 werden uitgenodigd, dacht ik: wij moeten er zijn voor deze mensen. En we moeten ook naast ze staan. Ze vragen niks gek, toch? Ze willen slechts terugkeren naar de wijk waar ze zijn opgegroeid. Dat is heel legitiem. Fix dit, dacht ik. Dat is met actiegroep Johan Piet ook gebeurd. De buurt kwam bij elkaar en boekte resultaat. Ik hoop dat dit vaker gebeurt.’ •

‘Corporaties willen diversifiëren - maar niet voor bewoners zelf’

**Dave Ensberg-Kleijkers,
directeur-bestuurder Nationaal
Jeugdfonds Jantje Beton**

‘Dit jaar overleed mijn vader en werd ik wees. Het ultieme gevoel bekwam mij dat het aan de volgende generatie is om het stokje van onze ouders over te nemen. Het verwerken van het verlies gaat voor mij gepaard met het accepteren van deze verantwoordelijkheid, die verder rijkt dan familiäre aangelegenheden. We hebben onze aarde en al het leven daarop geërfd van onze (voor)ouders. Een erfenis die we, uit respect voor de vorige generatie en uit liefde voor de volgende, niet mogen negeren. ‘In 2022 hebben we ervaren dat die erfenis allesbehalve perfect is. Het is aan ons allen om te zorgen

‘Aan ons allen om te zorgen voor een betere wereld’

voor een meer vreedzame, duurzame, eerlijke en rechtvaardige wereld. Elke bijdrage, hoe klein ook, kan helpen.

‘Over klein gesproken: mijn inspiratiebron van dit jaar is een zeventienjarige Japanse tiener. Rena Kawasaki won dit jaar de Internationale Kindervredesprijs. ‘Rena's baanbrekende werk om kinderen meer te betrekken bij de politiek, het milieu en de samenleving in haar thuisland en in de rest van de wereld, heeft haar tot de belangrijkste jeugdvoorzitter in Japan gemaakt.’ Als een zeventienjarige het verschil kan maken, kunt u dat toch ook?’ •

Vrouw én Turks: hierdoor kreeg Esra schadevergoeding toegewezen

De nachtmerrie van elke ouder: je kind krijgt een verkeersongeluk en zal door ernstig letsel nooit meer de oude worden. Maar voor sommige slachtoffers houdt de beproeving daar niet op. Zij belanden in een jarenlange strijd met de verzekeraar van de dader over de hoogte van de schadevergoeding. Een pijnlijke en ingewikkelde discussie, waarin meisjes soms minder 'waard' blijken te zijn dan jongens. En waarin een Turkse achtergrond kan leiden tot een schadevergoeding die tonnen lager uitpakt.

ESRA COSKUN MET HAAR VADER (BEELD: MARIA BOUWMAN)

● MARIA BOUWMAN

De nu 29-jarige Esra Coskun kreeg in 2003 een ernstig verkeersongeluk, toen zij in de Haagse Schilderswijk de straat overstak en werd aangereden door een motorrijder. Maandenlang lag zij in coma. Ze heeft ernstig hersenletsel en is nooit meer de oude geworden. Ze is op dit moment volledig arbeidsongeschikt verklaard. Maar de kwelling hield hiermee niet op.

Wie na een ernstig ongeluk niet meer kan werken, krijgt een schadevergoeding voor het 'verlies van verdienvermogen'. Er wordt gekeken naar iemands positie op de arbeidsmarkt of opleiding om in te schatten hoe diens carrière zich zou hebben ontwikkeld. Voor kinderen, zoals Esra Coskun in 2003, geldt de vraag welk beroep het kind zou kiezen. Ook wordt vaak gekeken naar de interesses en naar schoolrapporten. Tevens spreken de advocaat en schaderegelaar van de verzekeringsmaat-

schappij met leerkrachten van het kind. Voor het salaris en het uren-aantal dat het kind zou hebben gewerkt, wordt gekeken naar statistieken.

In het geval van Esra Coskun ontstond discussie over de aannames die gedaan werden. Haar familie en Reaal, de verzekeraar van de dader, kwamen overeen dat ze waarschijnlijk kapster zou zijn geworden. Reaal stelde dat zij van haar zeventiende tot en met haar 26e fulltime gewerkt zou hebben en daarna getrouwd zou zijn en kinderen hebben gekregen. Omdat zij een vrouw was, zou zij volgens de verzekeraar van de dader vanwege de komst van de kinderen tien jaar niet gewerkt hebben, en daarna tot haar pensioen 50 procent hebben gewerkt.

De familie van Esra Coskun was het hier niet mee eens. De berekening van verzekeraar Reaal zou gebaseerd zijn op verouderde cijfers, die haar onterecht benadelen omdat ze een meisje is.

'Mijn idee is: of het een meisje of jongen is, dat maakt niet uit. Zij kunnen allebei overal werken. Je kan niet zeggen: dat is een meisje, dus zij kan niet werken', vertelt vader Nail Coskun in de woonka-

'Ik denk echt: ik ga eerst dood, en dan pas gaan ze het met geld oplossen'

mer van hun huis in de Schilderswijk, waar Esra Coskun en haar ouders nog steeds wonen.

Toch gaf de Haagse rechtbank in 2013 de verzekeraar gelijk, tien jaar na het ongeluk. De rechter voegde toe dat het vanwege Esra Coskuns – Turkse – 'culturele achtergrond' aannemelijk was dat zij na haar huwelijk en het krijgen van kinderen gestopt zou zijn met werken. Op basis van deze uitgangspunten kwam uit de schadeberekening geen 550.000 euro, zoals bij een autochtone jongen zou zijn gebeurd, maar 70.000 euro schadevergoeding.

De familie Coskun vindt deze uitspraak onbegrijpelijk. 'Ze willen het niet zien', zegt Esra Coskuns broer Emirhan, 'Ik ben hier gebo-

ren, ik ben hier getogen, ik zat hier op school. Ik ken de regels van A tot Z. Man of vrouw, dat is gewoon één en hetzelfde. We hebben allemaal dezelfde rechten.' Volgens hem willen verzekeraars geld besparen door onderscheid te maken tussen jongens en meisjes: 'Zij doen alsof een meisje niet even goed is als een jongen.'

De uitspraak van de Haagse rechter in 2013 leidde tot maatschappelijke verontwaardiging. De toenmalige minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Lodewijk Asscher, vond het een onrechtvaardige uitspraak. Hij adviseerde Esra Coskun en haar familie om naar het College voor de Rechten van de Mens te stappen. Dat college oordeelde in 2014 dat de ver-

Esra Coskun (29) minder

zekeraar Esra Coskun had gediscrimineerd op grond van geslacht. Over de aanname van de rechter over haar Turkse achtergrond deed het college geen uitspraak.

Ondanks alle commotie en de uitspraak van het College voor de Rechten van de Mens is, bijna tien jaar na de uitspraken en bijna twintig jaar na het ongeluk, de discussie tussen Coskuns familie en de verzekeraar anno 2022 nog niet voorbij.

‘Ik denk echt: ik ga eerst dood, en dan pas gaan ze het met geld oplossen. Ik vind het niet normaal; ik wil als ik nog in leven ben het geld hebben’, zegt Esra Coskun zelf.

Haar familie wordt er soms moedeloos van. Toch geven ze niet op. ‘Het gaat om de toekomst van Esra, dus ik kan niet stoppen’, zegt vader Nail. ‘Zij willen een klein bedrag betalen, terwijl de toekomst van mijn dochter is afgelopen, en d

Advocaat Arnoud Fuchs (Haagrecht Advocaten) staat Esra Coskun en haar familie al jarenlang bij. Hij vertelt dat het argument dat ze niet alleen minder zou werken omdat ze een meisje is, maar ook omdat ze Turks is, niet door de verzekeraar maar door de rechter is bedacht. De verzekeraar gebruikt volgens de familie de uitspraak van de rechter als argument om een lager schadebedrag te betalen.

‘Omdat de rechter dat zegt, hoort de verzekeraar dat en profiteert hij ervan. Hij neemt dat argument over en staat er sterker mee’, geeft Esra’s Coskuns vader aan.

Dat het College voor de Rechten van de Mens in 2014 korte metten maakte met het onderscheid dat de verzekeraar tussen jongens en meisjes maakte, heeft de familie Coskun tot nu toe dus niet geholpen. Van verzekeraar Reaal hebben zij nooit excuses gekregen voor de manier waarop met de zaak van Esra Coskun is omgegaan. Ook van journalisten of politici

‘Bijna altijd ben ik verdrietig. Hij heeft mijn leven verpest en wil niet betalen’

hebben zij na 2014 niet meer gehoord.

De familie Coskun heeft dankzij deze geschiedenis nauwelijks vertrouwen meer in Nederland en de rechter. ‘Vertrouwen hebben wij sowieso niet meer in Nederland, op dit punt’, vertelt broer Emirhan. ‘Terwijl wij eerder heel anders waren. Wij hebben het rode paspoort. Als wij ergens lopen, dan hoor je ons nooit Turks praten. We doen gewoon als een Nederlander en we leven hier als een Nederlander’.

Volgens hem was de situatie heel anders geweest als de rollen waren omgedraaid en een Turkse motorrijder een Nederlands meisje zou hebben aangereden. Emirhan: ‘Ik weet zeker: als het andersom was gebeurd, dan hadden ze ons uitgeput en stonden we nu op straat.’

De zorg voor Esra Coskun is inspannend en duur. Alleen al aan medicijnen moet maandelijks een groot bedrag worden uitgegeven. De familie krijgt voorschotten van de verzekeraar, maar ook daarvoor moet moeite worden gedaan en moeten aanvragen worden ingediend. Intussen lijdt ze dagelijks onder de fysieke en mentale gevolgen van het ongeluk en de slepende discussie met de verzekeraar.

‘Bijna altijd ben ik verdrietig’, zegt ze. ‘Hij (de motorrijder, red.) heeft mijn leven verpest en hij wil niet betalen.’

Esra Coskun zou graag willen wer-

ken, voor zover zij dat nog kan. Maar dat is moeilijk, zegt haar broer: ‘Als zij zich aanmeldt, dan zien werkgevers haar uiterlijk, en dan zeggen ze: ‘Nee’. Dat is het erge. Dus willen of niet willen, dat maakt niet uit. Het nare is dat zij door het ongeluk zo is geworden, dat zij vanwege haar uiterlijk wordt afgewezen.’

Zij merkt zelf ook vaak te worden afgerekend op haar uiterlijk, of dat mensen op straat nare opmerkingen tegen haar maken: ‘Ik moest huilen tot ik thuiskwam toen dat gebeurde, en mijn moeder ook. Als je gehandicapt raakt, is alles klaar.’

Hoe nu verder?

In mei dit jaar oordeelde het College voor de Rechten van de Mens wéér dat er discriminatie speelde in een zaak waarin een meisje minder schadevergoeding kreeg. Volgens advocaat Willem Caudri (Lina Advocaten), die het meisje in kwestie juridisch bijstaat, ontvangen meisjes nog regelmatig een lager schadebedrag. Hij bepleit een rekenmethode die recht doet aan het specifieke kind waar het om gaat en rekening houdt met het feit dat vrouwen tegenwoordig vaak wél blijven werken als zij kinderen krijgen.

Ook het College voor de Rechten van de Mens benadrukte in mei dat statistieken vooral waarde hebben als beschrijving van het verleden, niet van de toekomst. Het

college deed verzekeraars de aanbeveling om voor meisjes de statistieken die gebruikt worden bij de schadeberekening te ‘neutraliseren’. Dat betekent dat het gemiddelde tussen mannen en vrouwen qua verwachte inkomsten en arbeidsduur wordt gehanteerd. De vraag is dan of voor jongens ook deze sekseneutrale berekening zal worden gebruikt. Zo niet, dan krijgen meisjes nog steeds een lagere schadevergoeding dan jongens.

De familie blijft intussen hopen op een eerlijke uitkomst voor Esra Coskun. Zij geven niet op, want het is een principekwestie. Haar broer begrijpt wel dat het om een groot bedrag gaat, maar vindt dit een logisch gevolg van de fout van de motorrijder.

‘Dan moet je gewoon normaal rijden. Dan moet je niet daar gaan inhalen, dat is een fout. Een kind heeft altijd voorrang. Waarom kan die verzekeraar twintig jaar lang niet betalen?’ ‘Hij heeft mijn leven verpest’, zegt Esra Coskun over de motorrijder, ‘dus moet hij alles betalen.’

Volgens Esra Coskuns advocaat Fuchs hebben de onderhandelingen met de verzekeraar een belangrijk punt bereikt, en zou de discussie over het schadebedrag na twintig jaar eindelijk opgelost kunnen worden. Toch is de familie voorzichtig. Haar vader en broer blijven er rekening mee houden dat ook dit keer de discussie bij de rechter zou kunnen eindigen. Wel hebben ze voorzichtige hoop.

‘Het is tijd om er een streep onder te zetten. Wij willen dat zij erkennen hoe erg het is’, zegt broer Emirhan. ‘Wij willen ons recht. Op papier.’ ●

Verzekeraar Nationale Nederlanden, die Reaal inmiddels heeft overgenomen, ging niet in op vragen van de Kanttekening. Het bedrijf wil over ‘individuele zaken’ geen uitspraken doen.

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Kritische vragen aan BBB? Die stellen journalisten pas als het te laat is

Rechtse partijen vergaderen graag in beslotenheid. Al sinds de start van Forum voor Democratie zijn journalisten niet welkom bij ledenvergaderingen. Andere rechtse partijen doen dat ook zo, of ze nu JA21, BBB of BVNL heten. Zo kwam BBB in november bijeen in Nijkerk. Binnen vergaderden een paar honderd leden en journalisten moesten buiten blijven. Je zou denken dat redacties hun middelvinger opsteken en het hele evenement overslaan, maar nee: vrijwel alle grote media waren er. Na afloop was er een korte presentatie van de provinciale lijsttrekkers.

BBB is opgericht door mensen van een communicatiebureau en dat merk je aan alles. Er is een mooi beeld neergezet van een partij voor iedereen: voor burgers én boeren, voor stad én platteland. Om bij BBB te horen heb je alleen wat boerenverstand nodig. De leider spreekt in gewone mensentaal, benoemt allerlei problemen, komt veel in de media, presenteert zichzelf zo menselijk mogelijk en formuleert standpunten waar grote groepen mensen het mee eens zijn. Caroline van der Plas is populair en we zien haar regelmatig in

allerlei talkshows en andere programma's.

Waar doet dat ook alweer aan denken? O ja, aan Thierry Baudet, de man van die andere partij die bij ledenvergaderingen journalisten op de gang liet staan. Jarenlang was hij een publiekslieveling en vochten televisieprogramma's om zijn aanwezigheid. Hij bracht een 'verfrissend geluid' dat echt anders was dan andere partijen. Baudet benoemde problemen in het land en kiezers liepen met hem weg. Het probleem kennen we inmiddels: hier worden oorzaak en gevolg door elkaar gehaald. Mocht Baudet zo vaak op televisie omdat hij populair was, of werd hij populair door al die optredens? We weten het antwoord.

Ondertussen was geen redactie bezig met de vraag waar Baudet echt voor stond, wat 'homeopathische verdunding' betekende, waarom Baudet het had over 'een dominant blank Europa' en wat hij met het woord 'boreaal' wilde zeggen. Pas ruim drie jaar nadat Baudet in de Tweede Kamer kwam, begonnen redacties te begrijpen dat hij een extremist is. Sommigen deden er nog langer over.

U zult mij niet horen zeggen dat Caroline van der Plas hetzelfde is als Thierry Baudet. Gelukkig niet. Overeenkomsten zijn er wel.

BBB is geen Forum, maar er is genoeg reden om kritische vragen te stellen

Baudet had het over een schoolboekenpolitie en een lerarenmeldpunt en die staan ook in het programma van BBB. Er zijn wel meer voorstellen die suggereren dat BBB niets opheeft met – of snapt van – de open samenleving. Zo worden milieu- en dierenactivisten op allerlei manieren beknot: van het ongeldig verklaren van moties over fokverboden tot bemoeienis met de lunch bij gesubsidieerde organisaties.

BBB is geen Forum, maar er is genoeg reden om kritische vragen

te stellen. Ook in Nijkerk. De lijsttrekker van BBB in Friesland is oud-fractiemedewerker van de PVV. Het suggereert dat de man van discriminatie en de rechtsstaat weinig begrepen heeft. Dat geldt ook voor de lijsttrekker in Zeeland, die actief is geweest bij Farmers Defence Force, een smerige intimidatieclub. Ook over oud-FvD'ers op de lijsten in Groningen en Zuid-Holland geen enkele kritische vraag. Zo komt Statenlid Henk Scholtz weg met de mededeling dat FvD geen nette partij meer is. Is daarmee de kous af?

Jarenlang vertikten journalisten het kritisch naar Forum te kijken. Pas nu journalisten voor de neus van hun collega's worden geïntimideerd en de geweldsfantasiën van Gideon van Meijeren de spuigaten uitlopen beginnen redacties door te krijgen dat er een groot probleem is. Natuurlijk zonder te reflecteren op hun eigen rol bij het populair maken van Forum. Dat is hard nodig: bij BBB doet de journalistiek het weer, terwijl men dubieuze voorstellen uit het verkiezingsprogramma met de mantel der liefde bedekt in plaats van Van der Plas er stevig op bevaart.

Journalisten doen dat vermoedelijk pas nadat BBB het curriculum van de journalistenschool heeft gewijzigd. •

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

De spreidingswet straft rechts egoïsme af

Met hangen en wurgen, en met maanden vertraging, heeft de VVD-fractie zich vorige maand achter de spreidingswet van de eigen staatssecretaris Eric van der Burg geschaard. Mark Rutte moest er persoonlijk aan te pas komen om de opstand in eigen gelederen te bezweren. Dit deed hij met vage beloftes die, zoals wel vaker bij hem, onhoudbaar zullen blijken.

Bij langere obstructie dreigde namelijk een opstand van de zijde van D66 en (vooral) de Christen-Unie, die de lijntrekkerij van de VVD terecht meer dan zat zijn. Voor beide partijen gingen al de drempels die de coalitie voor gezinshereniging opwierp te ver.

Ruttes bezwering ten overstaan van zijn Kamerfractie, dat hij er in Europa alles aan doen zou om de instroom te beperken, zal tot weinig concreet resultaat leiden. Brussel ziet hem al komen: Nederland staat er, waar het de internationale solidariteit in dit dossier betreft, toch al niet best op. Een beroep op het Dublin-akkoord zal weinig helpen. Dat bevestigt in de ogen van de Zuid-Europese landen het – dankzij Wopke Hoekstra's bothed in het corona-dossier – bestaande beeld van Haagse arrogantie.

In dat opzicht kan men ook de nieuwe ultrarechtse Italiaanse

**Wel de lusten, niet
de lasten: dat is
de kern van deze
mentaliteit**

premier Giorgia Meloni niet helemaal ongelijk geven in haar recente ruzie met de Franse president Emmanuel Macron. Want het is wel erg gemakkelijk om onder het mom van Dublin alle opvangproblemen op het bordje van Rome te schuiven, omdat Italië (met Spanje) toevallig het dichtst bij Afrika ligt.

'Geografische pech', waarmee die landen gewoon maar moeten zien te dealen. Zo betitelde Rutte deze scheve situatie ooit eens, in zijn zoveelste vertoon van onuitstaanbare zelfgenoegzaamheid. In Nederland is rechts bang voor stemmenverlies aan extreemrechts. Die houding van rechts heeft in Italië extreemrechts de verkiezingsoverwinning bezorgd.

Tot de binnenlandse nevenschade van het getouwtrek de afgelopen weken behoort het nu geheel

tot nul teruggebrachte gezag van VVD-fractieleider Sophie Hermans. Ooit geïnstalleerd als slippendrager van Rutte, heeft zij echter ditmaal als zodanig volledig gefaald. En of ook de VVD-achterban zich bij het inpakken van de VVD-fractie zal neerleggen, is maar de vraag.

De officiële reden van de VVD-fractie om zich tegen de spreidingswet te verzetten, was dat het Rijk daarmee teveel ingrijpt in de gemeentelijke autonomie. Dat is een doorzichtige rotsmoes. Waar het om gaat, is dat een behoorlijk aantal gemeentes stelselmatig weigert om ook maar iets aan opvang voor vluchtelingen bij te dragen en die het liefste blijft doorschuiven naar de verre uithoek Ter Apel. En niet toevallig bevinden zich onder die weigergemeentes nogal wat welvarende, waarin de VVD politiek de toon zet.

De VVD is bij uitstek de partij van de strontverwende hogere middenklasse – vanaf tweemaal modaal en meer – die er jarenlang een gewoonte van heeft gemaakt om alle maatschappelijke ellende bij anderen over de heg te kiepen, zodat zijzelf nergens last van heeft en ongestoord haar luxeleventje voortzetten kan. Ideologisch wordt dit afgedekt door Ruttes axioma dat alle politieke vraagstukken feitelijk op persoonlijke aanpassingsproblemen zijn terug te voeren, en de pechhebbers zich

gewoon maar harder invecteren moeten.

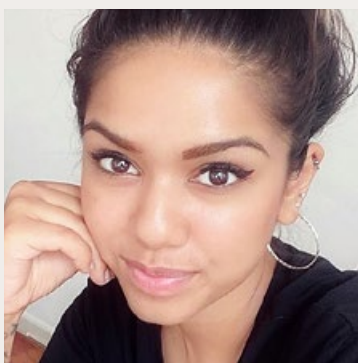
Wel de lusten, niet de lasten: dat is de kern van deze mentaliteit. Neem het Westland. Zoals de Leidse hoogleraar Leo Lucassen recentelijk in *NRC* betoogde: zonder (al dan niet tijdelijke) arbeidsmigranten stort een deel van de Nederlandse economie ineen. Zie de zorg, de bouw, de landbouw. Ook de NS heeft nu ontdekt dat het gezien het tekort aan monteurs handig is om van statushouders gebruik te maken, voordat het spoor letterlijk helemaal vastloopt.

De tuinbouw in het Westland zou, gezien het schamele loon, zonder buitenlandse arbeidskrachten niet kunnen functioneren. Maar bij hun huisvesting geeft de door rechtse partijen gedomineerde gemeenteraad niet thuis. Dat achten de volksvertegenwoordigers van de profiterende werkgevers niet hún taak. Dat wordt afgeschoven naar de stad Den Haag. In het Westland verkeert men namelijk vooral graag onder elkaar.

Wel de lusten, niet de lasten. Het doet enigszins denken aan de plantages van twee eeuwen terug. Die konden zonder slavenarbeid evenmin renderen. Maar de slaven moesten natuurlijk wel, in schamele hutten ondergebracht, uit het zicht van de eigen villa blijven. Want ook de profiterende plantage-eigenaren verkeerden bij voorkeur onder elkaar. •

Herstelbetalingen voor de slavernij panel

Het kabinet gaat excuses aanbieden voor het slavernijverleden. Het geeft ook 200 miljoen euro aan projecten in het herdenkingsjaar 2023, 160 jaar nadat Nederland de slavernij afschafte. Het Landelijk Platform Slavernijverleden vindt dit te weinig en wil een 'voorschot' van 40.000 euro per nazaat. De slavernij werkt nog door in de ongelijkheid van vandaag, is de gedachte. We vroegen ons panel: is het tijd voor herstelbetalingen? En hoe(veel) dan?

Anushka Soekhradj (29), sociaal werker

'Ik ben Hindostaans-Surinaams. Mijn voorouders gingen als contractarbeiders naar Suriname. Dat gebeurde op vrijwillige basis. Wel werden ze erg uitgebuit, slecht betaald en moesten ze telkens achter het geld aan waar ze recht op hadden. Ook moesten ze de kosten voor eten, drinken en huur betalen aan de baas, die daar natuurlijk extra veel geld voor vroeg. Maar dankzij hun contractarbeid konden Hindostanen stukken land kopen, waardoor ze, sociaaleconomisch gezien, vaak een betere positie hadden dan zwarte Surinamers. Die hadden helemaal niets. Mede hierdoor zijn er spanningen en racisme tussen beide groepen.

'40.000 euro voor alle nazaten van tot slaaf gemaakten, dat is niet te doen. Dat is een belachelijk plan. Wat is wel realistisch? Ik ben voor

herstelbetalingen, maar dat moet op een symbolische manier gebeuren. De mensen die tot slaaf gemaakt zijn, zijn allang overleden. Hen help je er niet mee. Maar je kunt wel de gevolgen van de slavernij aanpakken. En zorgen dat de volgende generaties het beter krijgen.

'Een bedrag durf ik niet te noemen - ik heb geen flauw idee -, maar er kunnen wel mooie dingen gedaan worden. Er moet Nederlands geld naar Suriname en de Antillen, om het land op te bouwen, te verbeteren. Geen culturele projecten, maar sociaaleconomische hulp. Denk aan het verbeteren van scholen en van wegen.' •

'Zorgen dat de volgende generaties het beter krijgen'

Mostafa Hilali (48), militair, actief in het maatschappelijk middenveld

'Ik begrijp natuurlijk dat excuses een erkenning zijn van het feit dat Nederland fout zat in het koloniale verleden. Hiermee erkennen we eindelijk onze eigen rol en schuld, in plaats van naar anderen te wijzen. Maar herstelbetalingen vind ik eerlijk gezegd vreemd. Heel lang is gezegd: 'Het gaat ons niet om het geld.' En dan worden er, nu er excuses beginnen te komen, herstelbetalingen erbij gehaald. Al die betalingen gaan helemaal niks goedmaken aan het verschrikkelijke leed en de trauma's die deze geschiedenis heeft veroorzaakt.

'Ik geloof meer in psychologische en psychiatrische hulp aan alle nabestaanden, die het slavernijverleden intergenerationeel moeten dragen. Als dat bekostigd kan worden, heb je concreet echt iets

'Al die betalingen gaan helemaal niks goedmaken'

te pakken. Ook is nationale genezing nodig via structureel onderwijs over het koloniale verleden, op een manier die bevredigend is voor de slachtoffergroepen. Tot nu toe slagen de universiteiten daar niet in. Tijd om partijen als de Black Archives te betrekken in ons geschiedenisonderwijs. Hun stem moet leidend zijn in het verhaal dat we over het koloniale verleden willen vertellen. Dan voorzie je pas écht in waar nu behoefte aan is.'

'Als dit allemaal is gebeurd, is het tijd om te kijken wat anderen op hun kerfstok hebben. In Marokko - Agadir - en in Ghana - de Ashanti-stam - zaten ook partijen die volledig meededen en tot slaaf gemaakten leverden aan de WIC. Zo behandel je het slavernijverleden echt compleet.' •

: goed idee? We vroegen het ons

**Leontine Vreeke (46),
salesmanager, wijkraadslid
Katendrecht-Wilhelminapier
Rotterdam, zangeres**

‘Wij nazaten leven elke dag nog met de gevolgen van de slavernij. We weten niet van waar in Afrika onze voorouders oorspronkelijk vandaan komen. Hun identiteit is hen ontnomen door de slavernij. De slavernij had ook grote impact op mijn familie. Mijn grootouders, die vanuit Suriname naar Nederland zijn geëmigreerd, hadden minder carrièremogelijkheden. Ze werden, ook al hadden ze een Nederlands paspoort, als tweederangsburger behandeld. Mijn moeder wordt gekort op haar AOW, omdat ze een aantal jaren niet in Nederland heeft gewoond. Maar Suriname was van Nederland toen zij daar woonde!’

‘Excuses zijn goed, herstelbetalingen ook. Geen individuele herstelbetalingen, wat het Landelijk Platform Slavernijverleden voorstelt. Dan is het einde zoek. Nederland moet het geld inzetten voor projecten gericht op het verbeteren van de leefomstandigheden, de sociaal economische kansen en talentontwikkeling voor mensen in Suriname.

‘Suriname is slecht achtergelaten

in 1975, toen het onafhankelijk werd. En in 1863 werd de slavernij wel afgeschaft, maar de mensen moesten nog tien jaar extra werken voor hun oude slaveneigenaren. En toen ze eindelijk vrij waren, waren ze arm en berooid. Er is een groot verschil in welvaart tussen zwarte Surinamers, die tot slaaf waren gemaakt, en andere Surinamers.’

‘Herstelbetalingen moeten ook naar het bestrijden van kansenongelijkheid hier in Nederland gaan en naar het onderwijs over het verleden. Er moeten nieuwe geschiedenisboeken komen, die het eerlijke verhaal vertellen over de zogenaamde ‘Gouden Eeuw’ en de ‘VOC-mentaliteit’. De zwarte bladzijden uit de geschiedenis moeten de aandacht krijgen die ze verdienen. Ook kan de overheid investeren in projecten voor meer inclusie. En er moet geld naar Surinaamse en Antilliaanse culturele instellingen in Nederland gaan, om op die manier het slavernijverleden in deze samenleving een goede plek te geven. Het zou een goed begin zijn als 1 juli een nationale feestdag wordt.’ •

**‘Gemeenten
dwingen zal niet
werken’**

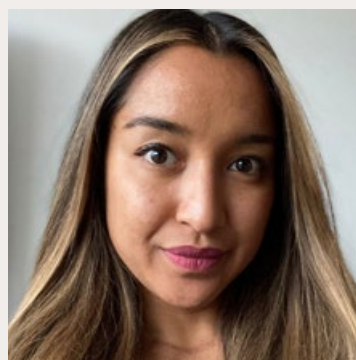

**Ibrahim Özgül (38), finance- en
project professional**

‘Ik ben niet per se voor herstelbetalingen. In de regel vind ik symbolische en oprechte excuses voldoende. Maar er zijn wel betalingen verricht voor de overlevenden en nabestaanden van de Holocaust. Dan vraag ik me af: hoezo is dit anders? Gaan we discrimineren bij het uitkeren van herstelbetalingen, dus wel voor de

Joden en niet voor de Surinamers en Antillianen? Dat kan niet. Je behoort als overheid consistent beleid uit te voeren. Dezelfde principes, wetten en regels moet voor iedereen gehanteerd worden.

‘Over het bedrag kan ik echt niks zeggen. Daar zal vast wel een standaard in berekend kunnen worden, zodat het redelijk en eerlijk verdeeld wordt. Verder lijkt het me belangrijk dat excuses niet alleen maar bij lege woorden blijven, waar je weinig voor koopt. In die zin zijn herstelbetalingen toch wel een mooie daad bij het woord! ‘Excuses moet ergens ook wel pijn doen. En dan kom je bij ons, zuinige Hollanders, toch snel uit bij geld. Maar het is wel eerlijk, omdat Nederland in het verleden en vandaag de dag nog geniet van de rijkdom die toen onrechtmatig is vergaard. Terugbetalen dus, dan is er pas echt sprake van erkenning en herstel.’ •

**Dimple Sokartara (29),
communicatieadviseur**

‘Ik vind zeker dat er herstelbetalingen moeten komen. Maar het is een lastige taak te bepalen hoeveel en aan wie. Er zijn duizenden familielijnen uitgebuit door het koloniaal verleden. Hoe krijgen die allemaal iets terug dat ook maar in de buurt komt van een ‘herstelbetaling’?

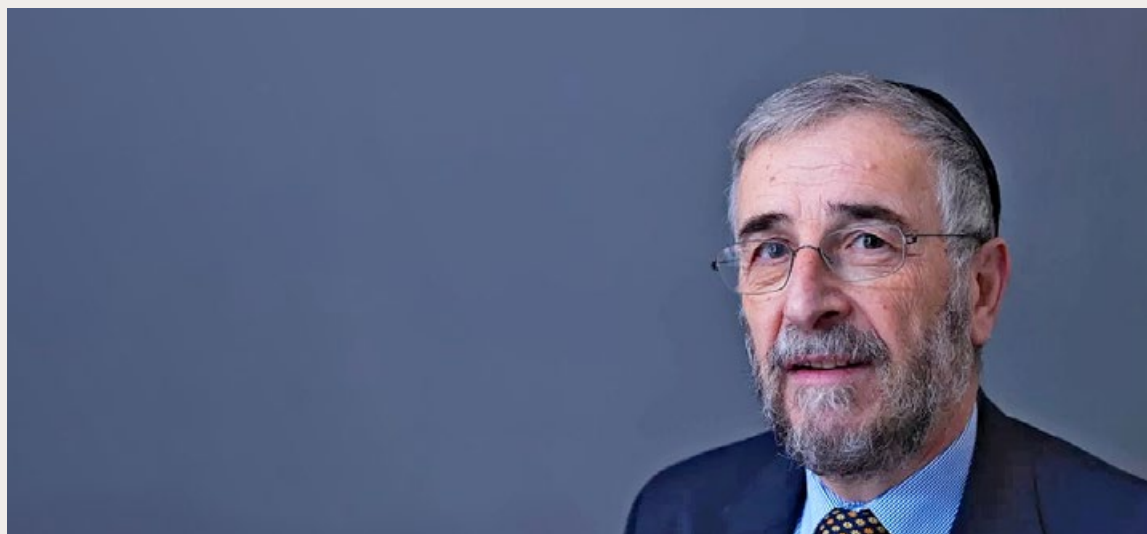
Een idee kan zijn om het geld te gebruiken voor projecten die de

**‘Lastig te bepalen
hoeveel en aan
wie’**

getroffen ex-kolonies zal helpen. Bijvoorbeeld om (sociaal)economische vooruitgang te bevorderen, geschiedenis over het koloniaal verleden duidelijker op de kaart te zetten en samenwerkingen tussen de kolonisator en ex-kolonie te versterken. De overheden zouden het kunnen ontvangen, maar ik vertrouw er niet op dat dit geld in de juiste handen terecht zal komen. Wellicht deels, maar bij lange na niet alles.’ •

LODY VAN DE KAMP

Rabbin en publicist.

Wat de Bijbel, Thora en Koran ons over 'de ander' leren

Elke levensbeschouwing of religie heeft iets te zeggen over vreemdelingen. Over die 'ander'. Over hen die er anders uitzien of hun leven 'anders' inrichten. Over die mensen die ergens vanaf de andere kant van onze planeet komen en dan nu ineens onze buurvrouw of buurman zijn geworden.

Ik kan mij nog goed herinneren hoe ik als kleine jongen trots een boek aan mijn rabbijn liet zien. In gouden letters pronkte daarop de titel *De Bijbel heeft tóch gelijk*. De geleerde man keek mij ernstig aan. 'De Bijbel heeft tóch gelijk? De Bijbel heeft gewoon gelijk. Punt uit.'

De orthodox-joodse filosoof en theoloog Rabbijn Jonathan Sacks verwijst voor dit actuele onderdeel van intermenselijke verhoudingen naar het begin van de wordingsgeschiedenis van onze wereld. 'De mens wordt geschapen naar G'ds evenbeeld.'

Dit vers in de Thora en de Bijbel is absoluut niet bedoeld om de mens een soort G'ddelijke kracht of macht toe te dichten. Dat zeker niet. Als G'ds evenbeeld te zijn, draagt ons op om ten opzichte van alles van wat Hij geschapen heeft diezelfde zorgvuldigheid in acht te

Het debat rond nieuwkomers, het 'anders zijn' en diversiteit schreeuwt om krachtige visies

nemen zoals Hij dat doet. G'd maakt zo geen onderscheid tussen de ene mens en 'de ander'. Als evenbeeld van Hem gebiedt Hij ons daarom ook nooit een dergelijk onderscheid te maken.

Voor de goede orde, in de Koran wordt niet zo expliciet als in de Bijbel en de Thora bij het scheppingsverhaal dit evenbeeld beschreven. Maar volgens de overlevering moet het 'menselijke evenbeeld' van Allah beschouwd worden als een opdracht, om net als Hij barmhartig te zijn. Dus toch ook weer barmhartigheid naar de medemens toe. Of diegene moslim is of niet (hadith door Aboe Hoerayrah).

En christenen? Wat voor de jood vanuit de Thora geleerd wordt over die andere mens geldt vanuit de Bijbel voor christenen.

De boeddhistische non en docent Pema Chödrön leert haar volgelingen: 'De enige reden waarom we ons hart en onze geest niet openstellen voor andere mensen, is dat zij verwarring in ons veroorzaken wanneer we ons niet moedig genoeg of verstandig genoeg voor voelen om met hen om te gaan. Kijken wij met zuiver mededogen naar onszelf, dan voelen we ons zelfverzekerd en onbevreesd genoeg om in de ogen van iemand anders te kijken.'

Behalve dat evenbeeld roert

rabbijn Sacks nog een ander belangrijk aspect aan. 'Als mensen ben ik door de Almachtige geschapen. Als dat zo is, dan geldt dat voor die andere mens idem dito.'

Aan de hand van deze theologische lesjes concludeert Sacks dus dat die mens die in alle oprechtheid de wil van G'd volgt onmogelijk tegenover die ander kan staan, maar alleen naast die ander.

Religieuze gemeenschappen hebben nog wel eens de neiging om binnen de samenleving, seculier als deze, te zeggen om hun eigen geloof binnenskamers te beleven en er vooral niet mee te koop te lopen. Intussen schreeuwt het maatschappelijke debat rond vreemdelingen, vluchtelingen, nieuwkomers, het 'anders zijn' en diversiteit om krachtige visies. Hoe we het ook wenden of keren, onze geloofsbronnen hebben hier ontzettend veel over te melden, wat het debat behoorlijk inspirerend en positief zal kunnen aansturen.

Want ja, hoe dan ook: de Bijbel of Thora of Koran hebben gelijk. De religieuze gemeenschap in ons land mag het maatschappelijk debat met alles wat daaruit voortkomt niet overlaten aan de seculiere wereld om ons heen. Die 'ander' naast ons wacht ongeduldig op onze bijdrage hierin. •

HIZIR CENGİZ

Publicist.

Onterecht dacht ik met een schepje mijn jeugd begraven te hebben

Vanuit een woning, links aan de overkant, klinkt geschreeuw. Een jonge vrouw is boos. Ik hoor gelukkig geen huilend kind. Maar goed, vroeger hield ik in dergelijke situaties bij ons in de woonkamer ook wijselijk mijn mond en sloeg ik met grote ogen alles op. Misschien is er ook nu een kind dat toekijkt en niet begrijpt waarom het zo gaat, maar wel weet dat het zo in ieder geval niet *hoort* te gaan.

De vrouw schreeuwt iets over een fles en nooit meer drinken. Ik schrik, alsof ze het tegen mij heeft, maar schrikken en vrezen is mij sowieso niet vreemd. Er volgt vanuit de overkant wat gescheld, gehuil en gerinkel. Ik doe het raam en de gordijnen dicht.

Weer moet ik denken aan die avonden. In de kern ben ik dat kind gebleven dat getuige was van een vader die een ander mens werd, wiens ware aard tevoorschijn kwam als de zon onderging. Ik dacht met een schepje mijn jeugd begraven te hebben in de zandbak, maar ik ben toch dat kind gebleven.

Als er iets voorvalt of iemand zegt iets, dan beland je vrijwel altijd weer bij een herinnering uit je kindertijd. En dan bij nog één en

Ik bleef dat kind dat zag hoe zijn vader 's avonds een ander mens werd

nog één. Als een vastgelopen plaat klinkt hetzelfde liedje. En zo zijn de vroegste herinneringen springlevend – maar tegelijk o-zo-lastig om over te vertellen.

Huiselijk geweld. Wat een rotterm. Misschien is dat woord ook wel de reden dat ik een hekel heb aan alles wat *huiselijk* zou zijn, dat ik er niet warm van word, dat ik er geen behoefte aan heb.

Ook Philip Huff vindt dat een slecht woord. Zijn laatste roman

gaat over zijn kinderdromen en het geweld bij hem thuis. Over een gezin dat het financieel breed heeft, maar elkaar toch te grazen neemt, elkaar klein maakt. Over

hoe al het geweld, zelfs decennia later, nog onder zijn huid en nagels zit.

'Huiselijk geweld is niet huiselijk', zei hij tegen me. 'Het gaat gewoon over *fucking* burgers.' Daarmee wil Philip Huff zeggen dat de overheid een verantwoordelijkheid heeft. Zij moet bijvoorbeeld de drempel voor een psycholoog, onder meer financieel, verlagen.

Aan een man, op leeftijd, gespecialiseerd in dit soort zaken, vertel ik over het voorval en hoe ik mijn raam en gordijnen dichtdeed. Daarover vertellen lukt mij wel. Jongen, als je niets met je trauma's doet, zullen ze je achtervolgen, zegt hij. En dan zwijgt hij een seconde. Achtervolgen, herhaal ik. Tot aan je sterfbed, zegt hij. Sterfbed, zeg ik hem na. Instemmend knikken of zeggen dat het klopt kan ik niet, want dat feit is mij niet bekend en ik kan niets veinzen.

Omdat ik er met hem over heb gesproken, koop ik bij een Aziatische bakkerij cake. Een traktatie voor mezelf. In de wachtrij realiseer ik me dat ik niet eens weet wat trauma's zijn. Zijn trauma's al dat wat jou is overkomen en aangedaan, dus al die herinneringen? Of juist dat wat jou is ontnomen en niet gegund – een geborgen nest, bijvoorbeeld? •

Indiase diaspora over Rishi Sunak:

BEELD: YOUTUBE / THE TELEGRAPH

‘Eindelijk iemand van onze achtergrond’ en ‘Deze man is superrijk en geprivilegieerd’. De Indiase diaspora in Nederland, bestaande uit Indiase en Surinaams-Hindostaanse Nederlanders, denkt verdeeld over Rishi Sunak.

● SHAWINTALA BANWARIE

Sunak is sinds 25 oktober de eerste Britse premier van kleur, met roots in India, en is praktiserend hindoe. ‘Ik was best wel flabbergasted toen ik het nieuws hoorde’, reageert de Amsterdamse Steven Singh (41). Singh werkt bij een Indiase groothandelaar, is aanhanger van het sikhisme en heeft Indiase en Surinaams-Hindostaanse roots. ‘Eindelijk mag iemand van kleur in de Britse politiek zich minister-president noemen.’

Hij had het niet verwacht. ‘We moeten niet vergeten dat India nog niet zo lang geleden viel onder het Brits koloniale rijk. Met alles wat de Britse kolonisten wereldwijd hebben gedaan, zou je niet denken dat hun land nu zou worden geleid door iemand van kleur. Veel Indiase en Hindostaanse familieleden en vrienden zijn heel blij met Sunak. Eindelijk iemand van onze

‘Sunak helpt de diaspora pas als hij het klassenverschil verkleint’

achtergrond die het hoogste ambt mag bekleden in de politiek. Het geeft ons toch een bepaald trots gevoel.’

Singh vindt het bijzonder dat Sunak tot de rechtse Conservatieve Partij behoort, die de migratie drastisch wil inperken. ‘Toen zijn Indiase ouders naar het Verenigd Koninkrijk migreerden, verwelkomden de Britten deze migranten

omdat van hen werd verwacht dat ze het land verder zouden gaan opbouwen. Maar tegenwoordig worden migranten gezien als een soort last. Ik vermoed dat de ouders van Sunak daarom een privilege hebben genoten.’

Gemengde gevoelens

Ook de Utrechtse Nazima Bagkari-Shaikh (48) was trots toen ze het

‘Hij geeft ons toch een stukje hoop’

nieuws over Sunak hoorde. Bagkari-Shaikh heeft roots in India, Pakistan en Suriname. Ze is moslima en is voorzitter van een stichting die ongedocumenteerde mensen steunt. Ondanks haar blijdschap zet ze vraagtekens bij de politieke keuzes van Sunak: ‘Deze man is superrijk en geprivilegieerd. Wat gaat hij doen voor de Zuid-Aziatische gemeenschap in zijn land?’

Sunak is getrouwd met de dochter van een miljardair en komt zelf uit een rijke migrantenfamilie, benadrukt ze. ‘Met de worstelingen van mensen uit de Zuid-Aziatische gemeenschap, zoals klassenverschillen en racisme, is de nieuwe Britse premier helemaal niet bekend. Sunak kan pas echt de diaspora helpen wanneer hij het klassenverschil in de Britse samenleving kleiner maakt en de lonen verbetert.’

Hetzelfde gevoel had ze toen Kamala Harris, die deels Indiase roots heeft, in 2020 de Amerikaanse vicepresident werd. ‘En om het even door te trekken naar Nederland: we kunnen de hoop hebben om ook hier eindelijk een premier van kleur te krijgen. Maar heb je dan gestemd op iemand vanwege de roots en de erkenning, of omdat je hoopt dat die persoon ook werkelijk wat voor onze gemeenschap gaat betekenen?’

Verkondigt ‘witte praatjes’

De Surinaams-Hindostaanse Sarita Bajnath (44) uit Amsterdam vond het symbolisch mooi dat op de dag van het hindoeïstische lichtjesfeest Diwali een hindoe premier werd. Bajnath is opgegroeid als hindoe en is werkzaam op het gebied van privileges, veiligheid en inclusie. ‘Ook gezien de Britse koloniale geschiedenis is het bijzonder dat nu iemand met Indiase wortels het hoogste ambt bekleedt.’

Maar inhoudelijk houdt zij haar hart vast. ‘Sunak vertegenwoordigt vooral de rijken en wil de grenzen sluiten voor nieuwe migranten.

‘Dankzij hem leren we dat we onszelf kunnen vertegenwoordigen’

Hoe komt dan het stukje gelijkwaardigheid terug in zijn eigen beleid?’

‘Sunak is twee keer zo rijk als prins Charles’, vervolgt Bajnath. ‘Hij kan als persoon van kleur wel racisme meemaken maar omdat hij uit een hoge sociaaleconomische klasse komt, vraag ik mij af wat hij werkelijk zou kunnen betekenen voor de gemiddelde Britse burger van kleur die slachtoffer is van institutioneel racisme.’

Bajnath ziet ook parallellen met Nederland, waar ‘veel mensen van kleur uiteindelijk toch het witte narratief napraten’ en de belangen van de witte mensen vooropstellen. ‘Dan kunnen we wel gaan streven naar representatie van mensen van kleur, maar daardoor zal er geen verandering zijn. Ik zie daarom zijn leiderschap niet heel positief in. Ik heb weinig hoop op gelijkwaardigheid, en heb niet het idee dat Sunak staat voor een eerlijkere economie.’

Net als bij Obama

Sunak zal voor hindoes in het VK en in Nederland een inspiratie vormen om ook de politiek in te gaan, denkt de Surinaams-Hindostaanse Hagenaar Vinesh Lalta (38), Statenlid D66 Zuid-Holland.

‘Ik was enorm trots toen ik het nieuws hoorde. Het voelde eigenlijk een beetje hetzelfde als toen Barack Obama president werd. Maar nu kwam het dichterbij, omdat het in het VK is en vanwege

onze gedeelte roots. Als het daar mogelijk is, dan zou het in Nederland en in de rest van de wereld toch ook kunnen?’

Lalta zegt ervan overtuigd te zijn dat hindoes een toegevoegde waarde kunnen hebben in de politiek. ‘Door onze religieuze boodschap uit te dragen kunnen wij iets betekenen; namelijk door respect voor elkaar, natuur en dieren te tonen. Neem het hindoeifestival Holi: door op elkaar kleurrijke poeder te gooien, vervagen de onderlinge verschillen en tonen we dat iedereen gelijkwaardig is. Nu Sunak aan de macht is, en daarnaast steeds meer hindoes en andere migranten belangrijke posities bekleden, kunnen we eindelijk onze universele boodschap uitdragen.’

Lalta is geen fan van de Conservatieve Partij, die hij te conservatief en te elitair vindt. ‘Ik vergelijk de politiek van Sunak een beetje met die van de VVD. Dat kan er nog mee door. Partijen als PVV en Forum voor Democratie niet. Als Sunak namens zo’n partij premier was geworden, van UKIP (een eurosceptische partij, red.) bijvoorbeeld, zou ik mij wel schamen.’

Hoop en zelfvertrouwen

Ondanks zijn conservatisme geeft Sunak hoop en inspiratie aan de Indiase diaspora, zegt Amsterdammer Singh. ‘Dankzij hem leren we dat we onszelf eindelijk kunnen vertegenwoordigen, niet in een

hoekje hoeven te schuilen. Voordat Sunak premier werd, hadden we weinig hoop dat de Indiase diaspora ook aanwezig zou zijn in de maatschappij. Onze maatschappelijke betrokkenheid was weinig zichtbaar. We schermden onszelf af omdat we een multiculturele achtergrond hebben en dachten dat we er niet tussen zouden passen.’

Het premierschap van Sunak heeft zeker impact, wil Singh maar zeggen. ‘Steeds meer mensen met een Indiase achtergrond willen nu laten zien dat ze ook iets voor de samenleving willen betekenen. Dit is ook van deze tijd. Het is nu ‘onze’ maatschappij, en niet meer alleen van de autochtone bevolking. Ik hoop dat we binnen twee jaar met trots kunnen zeggen dat Indiase roots de Britse samenleving vooruit hebben geholpen.’

Een premier met Indiase roots? Hindostanen en andere migranten in Nederland dachten heel lang dat dit niet kon, zegt D66-Statelid Lalta. ‘Door de kolonisatie is ons zelfvertrouwen beschadigd. Sunak laat zien dat dit plafond doorbroken kan worden. We hoeven misschien niet allemaal premier te worden, maar we kunnen de beste worden in ons eigen werkveld. Sunaks premierschap geeft ook mij, als hindoe met politieke ambities, een boost van hoop, zelfvertrouwen en positieve energie. Vanaf nu kunnen we met z’n allen (de Indiase diaspora en de autochtone bevolking, red.) vooruit en meer samenwerken.’

De Utrechtse Bagkari-Shaikh is sceptischer. ‘Het Britse kolonialisme heeft nog steeds wel impact. Er is nog steeds weinig aandacht voor de genocide gedurende de partitie tussen India en Pakistan in 1947. De *Kohinoor*, de Indiase diamant, is nog in de kroon van Elizabeth in het Verenigd Koninkrijk; dat doet nog steeds pijn. Ik vraag mij daarom af of we mensen solidair krijgen met de Zuid-Aziatische diaspora.’ ●

Deportatie of de illegaliteit: het on Europa

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / DONALD TRUNG

In Nederland krijgen veroordeelden met een tijdelijke of permanente verblijfsvergunning te horen dat ze een gevaar voor de openbare orde zijn en het land dienen te verlaten. Deze gedwongen remigratie volgt op een gevangenisstraf, waarmee de rechtsgang voor een selecte groep een dubbele bestraffing betekent. Nieuwkomers uit landen waar het onveilig is, kunnen niet naar het land van herkomst. Hen rest de illegaliteit. Intussen is dit ongelijke rechtssysteem bezig aan een opmars in Europa.

● BARBARA NIEUWKOOP

Bij drie Syrische mannen die hun straf uitzitten, wil de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) hun verblijfsvergunning intrekken en een inreisverbod opleggen. Twee mannen zijn veroordeeld voor poging tot doodslag, de derde kreeg een gevangenisstraf voor moord en TBS opgelegd. Het gaat om drie afzonderlijke zaken die met eenzelfde uitzettingsprocedure te maken hebben. Het betekent dat

de drie Nederland moeten verlaten zodra ze vrijkomen.

Alle drie wonen ze ruim vijf jaar in Nederland. Ook hun families zijn uit Syrië naar Nederland gekomen. Ze zijn gevlucht uit Syrië vanwege direct gevaar. Ze waren slachtoffer van ontvoering en mishandeling. Bij een van de mannen is de broer vermoord door het regime van Assad. Volgens een recent ambtsbericht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is Syrië nog altijd te gevaarlijk om naar terug te keren. Dat ambtsbericht is de basis waarop de IND asielaanvragen beoordeelt en besluit tot deportatie.

Bij uitzetting van veroordeel-

den prevaleert het strafrecht, zo is te lezen in de brieven van het IND. Voor de drie Syrische mannen betekent het dat ze niet gedwongen worden naar Syrië te vertrekken, maar ook niet in Nederland mogen blijven. Wat rest, is illegaal in Nederland verblijven zodra ze uit de gevangenis komen.

Illegaliteit betekent dat ze nergens recht op hebben, geen verzekering kunnen afsluiten of een woning kunnen krijgen. Ook krijgen ze geen re-integratie onder begeleiding van reclassering. Twee van drie Syrische mannen zijn begin twintig en hebben nog een heel leven voor zich.

De IND hanteert twee criteria

voor het bepalen iemand een gevaar vorm voor de nationale veiligheid en daarmee het land kan worden uitgezet. De eerste is de lengte van een gevangenisstraf die voor een misdrijf staat. Die moet tenminste drie jaar zijn. Er wordt dus niet uitgegaan van de daadwerkelijk door de rechter toegekende straf. Het Openbaar Ministerie bepaalt de strafeis en zet daarmee de eerste stap naar uitzetting. Als tweede toetsingscriteria hanteert de IND een ingewikkelde formule op basis van de verblijfsduur, gerekend vanaf de ingang van de verblijfsvergunning tot de datum van het misdrijf, en de hoogte van de straf die door de Nederlandse rechter is opgelegd. Hoe langer je in Nederland bent en in het bezit van een verblijfsvergunning, hoe hoger de straf moet zijn om het verblijf te beëindigen.

Op basis van deze twee criteria zijn vanaf 2020 tot en met de eerste helft van dit jaar 70 verblijfsvergunningen ingetrokken door de IND. Dit gaat in veel gevallen samen met het opleggen van een zwaar inreisverbod. Dat laatste betekent dat iemand tien jaar Nederland niet in mag. De verblijfsvergunning wordt ingetrokken met terugwerkende kracht vanaf de datum van het misdrijf. Het inreisverbod gaat in zodra iemand uit de gevangenis komt.

De IND zegt, in een reactie, dat het land van herkomst niet relevant is voor het besluit om het verblijfsvergunning in te trekken. 'Waar het om gaat, is dat iemand in Nederland of elders een ernstig misdrijf heeft gepleegd. Als gevolg daarvan heeft de IND, nadat een individuele belangenafweging heeft plaatsgevonden, de verblijfsvergunning asiel ingetrokken.'

Wat de individuele afweging in deze drie afzonderlijke zaken is, is onduidelijk. De strafmaat en verblijfsduur zijn maatgevend. Alle overige argumenten zijn volgens de IND ondergeschikt.

gelijke rechtssysteem rukt op in

Dubbele straf

De gedwongen uitzetting betekent dat het Nederlandse rechtssysteem mensen met een verblijfsvergunning anders behandelt. Als je een Nederlands paspoort hebt, kun je het land niet worden uitgezet. De deportatie die volgt op een gevangenisstraf kan opgevat worden als een dubbele bestraffing.

Volgens het OM is de uitzetting van een vreemdeling een bestuursrechtelijke maatregel die niet bestraffend van aard is. 'Het is eerder een vorm van bestuursdwang', zegt een woordvoerder.

Hiermee is het een juridische estafette geworden. Eerst een gevangenisstraf, dan een uitzetting en een inreisverbod. Na het strafrecht volgt het bestuursrecht. In het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens staat dat een administratieve straf wel degelijk een straf is, waarmee het argument van OM twijfelachtig is.

Het wordt ook 'niet als een dubbele bestraffing gezien' onder collega-advocaten, zegt Pascal Lodder, advocaat bij AHL Advocaten, een kantoor dat zowel strafrecht als vreemdelingenrecht doet. Dit, vanwege de voorwaarden van een verblijfsvergunning. Geen gevaar voor de openbare orde zijn, is zo'n voorwaarde.

Bij de drie Syrische mannen rijst de vraag of er rekening is gehouden tijdens de rechtszaak met mogelijke uitzetting. Het OM laat in een reactie weten dat 'de officier van justitie in iedere rechtszaak rekening houdt met de omstandigheden van het individuele geval'. Maar in deze drie zaken is in de stukken niets te lezen over de mogelijke gevolgen voor de verblijfstatus van de veroordeelden. Niet door het OM en niet door pro deo strafadvocaten.

'Ook de strafrechter houdt over het algemeen geen rekening met de gevolgen', zegt advocatenkantoor Crompvoets. Het kantoor staat de drie Syrische mannen pro deo

'De roep in de maatschappij om een hardere aanpak van vluchtelingen klinkt steeds luider'

bij in een uitzettingsprocedure.

Volgens Pascal Lodder is het aan de strafadvocaat om het op de zitting naar voren te brengen. Maar: 'Veel strafadvocaten weten niet dat uitzetting onder water meespeelt. Het is niet vanzelfsprekend.'

Zoek het maar uit

In de brieven van de IND staat dat de mannen Nederland dienen te verlaten. Terugkeren naar Syrië is geen optie. In principe betekent dit dat de IND zegt dat ze Nederland moeten verlaten en maar moeten uitzoeken waar ze heen gaan. Ze zullen hen niet dwingen naar Syrië te vertrekken. Als ze in Nederland blijven, kunnen ze geen aanspraak maken op voorzieningen en wacht hen de illegaliteit.

Syrië is een door oorlog verscheurd land, dat volgens de Europese Commissie nog niet veilig genoeg is. 'Niemand kan teruggestuurd worden', zegt Eurocommissaris Ylva Johansson. Dat is voornamelijk ook het standpunt van de Nederlandse regering. 'Er is nog altijd geweld tegen burgers. Vooruitzichten op een veilige, waardige en vrijwillige terugkeer verbeteren niet', staat in het meest recente Algemeen Ambtsbericht Syrië van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook worden mensenrechten in het land volgens het ministerie nog altijd systematisch geschonden.

Voor de Syrische mannen betekent het een illegaal leven in

Nederland. Een andere mogelijkheid is buiten Europa gaan wonen. Maar met de huidige asielprocedure is het onzeker of andere landen een verblijfsvergunning geven.

Steeds meer EU-landen willen een deportatiewet

Het aantal landen in Europa dat nieuwkomers wil terugsturen neemt toe. Denemarken voert al jaren een stevig asielbeleid. De premier wil het aantal asielzoekers terugbrengen naar nul. Voornamelijk is het Scandinavische land als enige in de Europese Unie van plan om Syrische vluchtelingen terug te sturen. Denemarken verklaarde de Syrische stad Damascus in april 2019 veilig.

Het terugsturen van vluchtelingen naar Syrië kan alleen als Nederland Syrië veilig verklaart. Het gaat dan om personen die nog geen permanente verblijfsvergunning hebben, omdat ze korter dan vijf jaar in Nederland zijn of nog niet hun inburgeringsexamen hebben behaald. Het is onduidelijk hoeveel van de 90.000 Syriërs die sinds 2011 naar Nederland zijn gevlucht onder die groep vallen, maar het zal een beperkt deel zijn. 'Vervolgens moet dan per persoon worden gekeken of deze persoon veilig terug kan keren naar Syrië', zegt universitair docent Migratierecht Marcelle Renneman (Vrije Universiteit van Amsterdam).

Praktisch is een uitzetting naar Syrië voornamelijk nog niet mogelijk, ook door Denemarken niet, want dat

vereist samenwerking met het land van herkomst. Nederland verbrak zijn diplomatieke banden met het Assad-regime in 2012. Toch vreest Renneman dat ook de Nederlandse regering binnen afzienbare tijd Denemarken zal volgen in het veilig verklaren van (delen van) Syrië, zodat het op basis daarvan verblijfsvergunningen kan intrekken. 'De roep in de maatschappij om een hardere aanpak van vluchtelingen klinkt steeds luider.'

Nederland is niet het enige land in Europa met een deportatiewet. België en Denemarken en binnenkort ook Noorwegen en Zweden hebben elk een eigen aanpak.

De recente verkiezingen in Zweden leverde het blok van vier rechtse partijen een meerderheid op. Ulf Kristersson van de conservatief-liberale Gematigden heeft een rechtse regering gevormd, gedoogd door anti-immigratiepartij Zweden Democraten. Het nieuwe kabinet zal werken aan wetgeving waardoor het makkelijker asielzoekers kan uitzetten die de wet hebben overtreden.

Het Noorse Ministerie van Justitie en Openbare Veiligheid heeft eind augustus plannen aangekondigd mensen uit te zetten die veroordeeld zijn voor een misdrijf waarop een gevangenisstraf van meer dan twee jaar staat. De Duitse wetgeving rond uitzetting richt zich met name op criminele asielzoekers die nog in een asielprocedure zitten of geen verblijfsvergunning hebben gekregen. En in België zijn bijvoorbeeld in 2017 alleen al 52 criminelen het land uitgezet, volgens *de Standaard*. Een deel van hen is geboren in België.

In Europa is de anti-immigratiebeweging met de komst van deportatiewetten gesetteld. De bescherming die een rechtsstaat zou moeten bieden aan alle inwoners faalt als een illegaal verblijf de uitkomst is van de rechtsgang. •

Held, medemens of vijand? Bollywood

SCÈNE UIT DE INDIASE FILM 'PADMAVAT' (2018)(BEELD: YOUTUBE / VIACOM18 STUDIOS)

Bollywoodfilms staan wereldwijd bekend om romantiek en kleurrijke dansscènes. Maar India-deskundigen wijzen erop dat deze films moslims steeds negatiever portretteren. 'Sinds de opkomst van premier Modi is een genre gekomen waarin moslimteroristen centraal staan.'

● SHAWINTALA BANWARIE

Met meer dan 1.500 films per jaar overtreft de Indiase filmindustrie zelfs de Amerikaanse filmindustrie. Over heel India en in verschillende Indiase talen worden films geproduceerd. De bekendste daarvan is de Noord-Indiase *Hindi Cinema* ofwel: Bollywood. Met deze films willen de producenten niet alleen een verhaal overbrengen aan het publiek. De emotie en passie moet ook worden beleefd door muziek en zwierige dansscènes.

Lange tijd was de invloed van politiek op de films minimaal. Ook stonden de religies van de hoofdpersonen niet zo vaak op de voorgrond. Maar filmdeskundigen zien steeds vaker dat de films het geluid van hindoe-nationalistische Indiase politici vertolken. Hierbij worden moslimpersonages en hun islamitische geloof als een vijand van het Indiase volk neergezet.

'Films beïnvloeden voor een groot deel hoe wij denken over deze wereld, hoe wij tegen de werkelijkheid van het alledaagse leven aankijken', vertelt antropoloog Sharib Ali (Universiteit van Bern) vanuit zijn kantoor in Zwitserland. 'Door Bollywoodfilms te kijken heeft het Indiase volk geleerd hoe het is om iemand lief te hebben. Hoe romantiek eruitziet. Maar de verhaallijnen in de films worden ook bepaald door wat mensen graag willen zien en door hoe wij zelf staan in het leven.'

De jonge wetenschapper komt uit de Indiase staat Bengalen en doet onderzoek naar de socio-politieke situatie van moslims in India. Hij vertelt dat Indiase moslims altijd al een belangrijke rol hebben vervuld in de cultuursector in India. Veel bekende filmacteurs, populaire zangers en dichters hebben een islamitische achtergrond. Alleen al de wereldberoemde islamitische acteur Shah Rukh Khan doet niet alleen in India een hart-

slag overslaan: ook ver buiten India – van Afghanistan tot Turkije en Marokko – zijn fans van de acteur te vinden.

Desondanks hebben moslims tot op heden weinig invloed gehad op de representatie van islamitische personages in de films, vertelt Ali. En sinds het hindoe-nationalisme in 2014 in India aan de macht kwam via premier Narendra Modi en zijn partij BJP, komen er steeds vaker films uit waarin moslims als een barbaar of een moordenaar worden gestereotypeerd.

Een recent voorbeeld is de controversiële film *Padmavat* (2018). De film, gebaseerd op een mythe, vertelt het verhaal van de hindoe-vrouw Padmavat op wie de islamitische heerser Alauddin Khilji (foto) verliefd wordt. Khilji, afgebeeld als een wrede tiran, doet er vervolgens alles aan om de mooie Padmavat gevangen te nemen. De scènes lijken een mooi spektakel, maar brengen volgens Ali alle denkbare negatieve stereotypen over mos-

oods obsessie met moslims

lims met zich mee.

‘Natuurlijk kun je niet van filmproducenten verwachten dat zij een politiek correct verhaal neerzetten. En veroveraars uit de Middeleeuwen waren zelden gewelddoos. Maar het contrast tussen de onschuldige hindoe en de barbaarse moslim is heel zwart-wit, waardoor het narratief perfect past bij de vooroordelen en mythes over moslims die door de Indiase nationalisten worden verspreid onder het Indiase volk. Denk aan de zogenoemde ‘love-jihad’, een complottheorie waarbij wordt beweerd dat islamitische Indiase mannen het gemunt hebben op onschuldige hindoevrouwen en -meisjes. Heel ‘toevallig’ sluiten nogal wat nieuwe Bollywoodproducties perfect aan bij dit narratief’, vertelt Ali.

De misrepresentatie van moslims begon zelfs al in de jaren negentig, dus voordat Modi aan de macht kwam, beschrijft politoloog Maidul Islam (Universiteit van Calcutta) in zijn boek *Indian Muslims after liberalisation* (2019). In de jaren negentig verslechterde de economische positie van Indiase moslims door liberalisatie van de economie. Vanaf toen werden moslims bewust als vijand gestereotypeerd in Bollywoodfilms. Zo werd de aandacht afgeleid van de economische marginalisatie van moslims en het gebrek aan hulp vanuit de Indiase maatschappij, schrijft hij.

Islam: ‘Eén van de eerste films waarin de moslim als een terrorist werd neergezet was de film *Roja* uit 1992, waarin het verhaal wordt verteld van een jonge vrouw die op zoek is naar haar man die door islamitische separatisten uit de Indiase deelstaat Kashmir is ontvoerd.’

Moslims als terrorist

Van goedwillend personage naar barbaars of terrorist. Volgens Islam is deze verschuiving in de beeldvorming van de Indiase moslim onlosmakelijk verbonden met de politieke context in Zuid-Azië, in het bijzonder het conflict in het door India bezette Kashmir.

‘De aanslagen op de Twin Towers in New York op 11 september 2001 zorgden voor nog meer negativisme. Islamitische personages werden geassocieerd met religieus extremisme en fanatisme, met criminaliteit en terrorisme, waardoor er een demonisch beeld van de moslimgemeenschap in de volksverbeelding wordt weergegeven.’

Behalve als terrorist worden moslims in Indiase films vaak als gangster of maffiabaas gestereotypeerd.

‘Het contrast tussen de onschuldige hindoe en de barbaarse moslim is heel zwart-wit’

Neem de barbaarse pooier Rauf Lala in de film *Agneepath* (2012), de maffiabaas Dawood Ibrahim in *Once Upon a Time in Mumbai* (2010) en de moslimgangsters in de films *Boom* (2003) en *Maqbool* (2004).

‘In al deze films worden de islamitische personages gereduceerd tot gewelddadige criminelen’, zegt Islam. ‘Maar er zijn nauwelijks films met politieagenten te zien die een islamitische achtergrond hebben. Deze gevaarlijke manier van stereotypering versterkt het beeld waarin Indiase moslims nooit goede brave burgers kunnen zijn.’

Toch zijn er ook Bollywoodfilms die dit negatieve beeld van moslims willen doorbreken en hen gewoon als menselijk tonen, vertelt antropoloog Ali. ‘*Gully Boy* (2019) laat een moslima met hoofdrol zien die niet onderdrukt wordt, maar juist krachtig is. De film spreekt daarmee ook het westerse beeld van de onderdrukte moslima tegen. Acteur Shah Rukh Khan, die de hoofdrol heeft in *My*

Name is Khan (2010), legt ons uit dat terroristen helemaal geen moslims hoeven te zijn.’ Dat neemt niet weg dat een patroon is ontstaan waarin moslims als bedreiging voor het Indiase volk worden geschetst. ‘En sinds Modi aan de macht is, wordt dit patroon steeds explicieter.’

Negatieve stereotypering van moslims zien we ook in de Bollywoodfilms over de spanningen tussen India en Pakistan, het land

films hebben geen directe invloed op de levens van moslims, maar ze bepalen wel hoe Indiërs naar de wereld en naar hun eigen samenleving kijken. Het is niet ongebruikelijk dat moslims te horen krijgen dat ze naar Pakistan moeten vertrekken, of dat Indiase moslims worden gediscrimineerd op de woningmarkt. Moslims worden tegenwoordig immers steeds vaker als een buitenstaander en als een last gezien. De verhaallijnen in Bollywoodfilms sluiten hier perfect op aan.’

Hindoe-nationalisme is een internationaal fenomeen. De negatieve stereotypering van moslims in veel Bollywoodfilms sluit aan bij het vijandige beeld dat ook sommige hindoes buiten India hebben van de islam, legt emeritus socioloog hoogleraar Ruben Gowricharn (Vrije Universiteit van Amsterdam) uit.

‘Tussen hindoes en moslims heeft altijd soms een zwakke en soms een sterke spanning bestaan, vergelijkbaar met die tussen katholieken en protestanten. Maar een echte vijandschap was het niet, zeker niet in de Indiase diaspora. Dat kwam ook tot uiting in de Bollywoodfilms’, zegt hij.

‘Deze films kennen een stroming waarin moslims en hindoes met grote vanzelfsprekendheid samenleven. Dat zie je zowel in de oude als in de huidige films. Maar sinds de opkomst van de hindoe-nationalistische premier Modi, die door veel hindoes wordt verheerlijkt als de grote leider, is er een filmgenre gekomen waarin moslimterroristen centraal staan. Zulke films bevestigen ook de negatieve vooroordelen over moslims die sommige Nederlandse hindoes hebben. Zij praten de marginalisatie van de moslimminderheid in India goed, door te zeggen: ‘moslims gebruiken ook geweld’ of ‘Moslims zijn de daders.’

Dit gebeurt niet alleen in Bollywoodfilms, zegt Gowricharn er meteen bij. ‘Ook in Westerse films en tv-series worden moslims als terroristen gestereotypeerd.’ •

waarmee India sinds de onafhankelijkheid voortdurend in conflict is. In de films wordt Pakistan als een dreiging geschetst, terwijl de Indiase samenleving vredig en zonder problemen is.

Maidul Islam: ‘Wat deze categorie films zo problematisch maakt, is dat moslims continu met buurland Pakistan – de bron van terroristische aanslagen – worden geassocieerd. Dit beeld wordt nog eens benadrukt doordat in het Indiase leger, dat het volk moet beschermen tegen terrorisme, bijna nooit een islamitisch personage wordt neergezet. Een goed voorbeeld van deze categorie is de film *Sarfarosh* (1999), waarin moslims hun loyaliteit aan het Indiase volk moeten tonen, om zo te ‘bewijzen’ dat ze niet bij islamitisch buurland Pakistan horen.’

Gevolgen voor moslims

Volgens Ali draagt de negatieve beeldvorming vanuit hedendaagse Bollywoodfilms bij aan alledaagse moslimdiscriminatie. ‘Bollywood-

Tatreez: achter dit Palestijnse borduurschuil

Het traditionele Palestijnse borduurwerk *tatreez* is al meer dan drieduizend jaar oud. Het werd vanaf 1948 een politiek symbool van de Palestijnse identiteit en, vanaf de Intifada, een instrument van verzet. Tatreez is daarnaast een verbindend element voor de Palestijnse diaspora, die de Palestijnse cultuur en tradities levend wil houden.

● FRÉDÉRIQUE SURSOCK

Tatreez is mijn vreedzame manier van verzet', vertelt fotograaf en kunstenaar

Fatima Abbadi (44), die workshops Palestijnse borduurtechnieken geeft in haar woonplaats Capelle aan den IJssel.

In de media is er veel desinformatie over het Israëlijs-Palestijnse conflict, zegt ze. 'Zelf werk ik veelal met informatie uit het verleden. De kunst van tatreez weerlegt moeiteloos deze onjuiste informatie aan de hand van oude foto's, geschiedenisboeken en getuigenissen van historici.' Op die foto's zijn de vrouwen die tatreez dragen te zien in dorpen die volgens zionisten 'nooit bestaan hebben' of 'waar Palestijnen nooit gewoond hebben'. Die verhaallijn wordt onderuit gehaald op het moment dat je in de geschiedenis gaat graven op zoek naar geborduurde jurken.

Historisch gezien weerspiegelde de Palestijnse geborduurde jurk, de *thobe*, het verhaal van de drager. Uit de jurk kon haar afkomst afgeleid worden, haar economische achtergrond, haar burgerlijke staat en nog veel meer. De gebruikte kleuren, patronen en symbolen (zoals vogels en planten) representeren de verschillende

historische Palestijnse regio's, levensfasen en persoonlijke elementen. Elke kruisstreek vertelt een verhaal.

Abbadi: 'Tatreez is sterk verbonden met onze nationale cultuur en identiteit. De patronen verwijzen naar de verhalen van de Palestijnse vrouwen en hun omgeving. De cipres, bijvoorbeeld, is een emblematisch patroon. Afhankelijk van de regio waar je vandaan kwam, was deze boom lang, kort, smal of breed.'

Oorspronkelijk werd tatreez gemaakt en gedragen in rurale gebieden. Vanaf 1948 werd het traditionele Palestijnse borduurwerk in heel Palestina populair, en daarna ook onder de leden van de diaspora. De borduurtraditie wordt van generatie tot generatie doorgegeven.

Tatreez na 1948

Na de *Nakba* (Arabisch voor 'Ramp') van 1948, toen meer dan 750.000 Arabische Palestijnen uit Palestina werden verdreven, werd tatreez een politiek symbool. Het Palestijnse borduurwerk vertegenwoordigde, naast het persoonlijk verhaal van de drager, nu ook de identiteit van het hele Palestijnse collectief. Het borduurwerk op de thobes van de vrouwen, dat verwees naar locaties in Palestina,

'De geschiedenis wordt herschreven. Ik wil aan mijn kinderen doorgeven wie mijn voorouders waren'

was de schakel met de dorpen waaruit ze waren verdreven. Het werd het bewijs dat ze er wél waren geweest.

Palestijnse vrouwen hielden het traditionele borduurwerk in leven in de vluchtelingenkampen in de regio. Het borduurwerk dat dorpe-

duurwerk gaat flink wat verzet

BEELD: FATIMA ABBADI

lingen droegen was niet langer streekgebonden, maar werd een mengelmoes van patronen en stijlen uit verschillende delen van Palestina.

Abbadi: 'De stijlen werden gemengd. Zo zag je een patroon uit Gaza met een boom uit Jaffa en elementen uit Ramallah. Vóór 1948 was dat ondenkbaar geweest. Dat gebeurt nu wel in de diaspora.'

In vluchtelingenkampen begonnen vrouwen het handborduurwerk ook te verkopen om inkomsten te genereren. Het werd niet meer alleen voor persoonlijk gebruik gemaakt. De met de hand geverfde zijden draden, die

gebruikt werden voor het oorspronkelijke borduurwerk, werden vervangen door katoenen draad. Volgens Joanna Barakat (41), kunstnaares en curator van Instagrampagina 'The Tatreez Circle', werd tatreez in die tijd hét symbool van de Palestijnse identiteit.

'Palestijnse kunstenaars lieten in hun kunstwerken dorpsvrouwen zien die geborduurde jurken droegen. Ze werden getransformeerd in symbolen van het moederland, met veerkracht en een diepgewortelde band met Palestina.'

Je ziet dit terug in het werk van de Palestijnse schilder Sliman

Mansour (75), maar ook in de werken van kunstenaars van de jongere generaties, zoals bij de Gizaanse kunstnaares Malak Mat-tar (22), vervolgt Barakat.

'Palestijns borduurwerk is een ideaal hulpmiddel voor de diaspora, van kunstenaars tot ontwerpers, om bewustzijn te creëren over wat er gebeurt in Palestina. Door de Palestijnse culturele identiteit over te brengen, willen kunstenaars zoals ik het bewustzijn vergroten en racistische stereotypen en misvattingen (zoals 'Palestijnen zijn terroristen, gewelddadig en onbetrouwbaar' of 'Er woonde amper iemand in Palestina voordat het Israël werd', red.) over Palestina en Palestijnen bestrijden.'

Pas vanaf de Eerste Intifada (1987-1993, red.) wordt de tatreez ingezet als vorm van verzet. Het uithangen en tonen van Palestijnse vlaggen werd verboden door de Israëlische autoriteiten. In reactie daarop borduurden Palestijnse vrouwen vlaggen en andere Palestijnse symbolen op hun kleding.

Barakat: 'Ze kochten draden in de afzonderlijke kleuren van de vlag apart, zodat Israëlische soldaten hen niet konden arresteren met een combinatie van rood, groen, zwart en wit borduurgaren. Het met de hand borduren van een jurk nam vele maanden in beslag. Het was een geheime en langzame soort van verzet.'

Ook het *verspreiden* van tatreez is een vorm van verzet, omdat het verhaal van de Palestijnen via de borduurkunst verteld kan worden. De Palestijnse diaspora is verspreid over alle hoeken van de wereld.

Verspreiding via social media heeft gezorgd voor een heropleving van Palestijns borduurwerk. Tegenwoordig maken ontwerpers uit Palestina en de diaspora – naast de traditionele, met de hand geborduurde jurken – tatreez dat met de hand geborduurd wordt op westerse kleding. Ook zijn er machinaal geborduurde moderne interpretaties van Palestijnse jur-

ken. Zo wordt de traditionele kunstvorm – en daarmee de Palestijnse identiteit – uitgedragen en beschermd.

De Palestijnse identiteit

In december 2021 voegde UNESCO tatreez toe aan de lijst van immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid. Palestijnen beschouwen dit als een welkome vorm van erkenning. Kort ervoor was veel ophef over de Miss Universe-verkiezingen, die dat jaar in Israël werden georganiseerd. De deelnemers droegen onder meer Palestijnse geborduurde jurken, die door de organisatie en de media ten onrechte als 'Israëlische' culturele elementen werden gelabeld.

Bij een etnische zuivering hoort ook het uitwissen van een cultuur, ziet Barakat. 'In Israël verwijzen ze niet naar Palestijnen met het woord 'Palestijnen'. In plaats daarvan gebruiken ze het algemene woord 'Arabieren', waarbij ze opzettelijk elke band van de Palestijnen met het land verwijderen. Net als het woord 'Palestijn' en het gebruik van de Palestijnse vlag bedreigt elke vorm van representatie of bewijs van bestaan de geconstrueerde beweringen en het nationale verhaal van zionistische Israëliërs.'

Barakat vindt het behoud van tatreez cruciaal tegen Israëls inspanningen om de Palestijnse cultuur uit te wissen en toe te eigenen. Ook voor Abbadi is dit een belangrijke drijfveer om de kunst van tatreez te blijven verspreiden.

'De geschiedenis wordt herschreven. Ik heb kinderen. Ik wil aan ze doorgeven wie mijn voorouders waren. Het is mijn missie.' Ze roept anderen op om via tatreez meer bewustzijn te creëren en het Palestijnse verhaal te vertellen.

'Draag tatreez, geef workshops erover, organiseer tentoonstellingen, identificeer het als Palestijns, praat erover. En schrijf er ook vooral over, want dat wat geschreven is, blijft.' ●

Interview.

Deze filosoof waarschuwt voor extreemrechts: '1933 kan weer gebeuren'

● EWOUT KLEI

BEELD: HOUTEKIET

In *Dagboek 1933: Het gevaar van extreemrechts* legt de Vlaamse filosoof en publicist Dirk Verhofstadt een link tussen uiterst rechtse partijen zoals de PVV, Forum voor Democratie, Vlaams Belang en Fratelli d'Italia en de opkomst van het nazisme in Duitsland. Hij vindt het taboe op vergelijkingen met Hitler – vaak 'Godwin' of 'reductio ad Hitlerum' genoemd – onterecht. Hij ziet 'zóveel overeenkomsten tussen het extreemrechtse gedachtegoed van vandaag en dat van de jaren dertig, dat we dit niet langer mogen negeren en verzwijgen'.

Het motto van uw boek is een citaat van de Joods-Italiaanse schrijver en Auschwitz-overlevende Primo Levi: 'Het is gebeurd, dus het kan opnieuw gebeuren.' Bedoelt u daarmee

een herhaling van de jaren dertig? Of bent u bang voor een nieuwe Holocaust?

'Het gaat mij om de ondermijning van rechten en vrijheden, de rechtsstaat, de democratie. Dat was al voor 1933 bezig in Duitsland, maar kwam volledig tot uitdrukking vanaf de machtsovername van Adolf Hitler. Primo Levi zegt dat dit opnieuw gebeuren kan. Dat mensen rechteloos worden. Dat willekeur heerst. Dat de rechtsstaat niet meer bestaat.

'In mijn slotbetoog citeer ik Nobelprijswinnaar José Saramago, die zegt dat de fascistische van de toekomst niet zullen lijken op Hitler of Mussolini. *'Ze zullen niet dat harde militaire hebben. Het zullen mannen zijn die praten over wat de meerderheid wil horen. Over vriendelijkheid, familie, goede manieren, religie en ethiek. Op dat moment duikt een nieuwe duivel op en weini-*

'Er zijn zóveel overeenkomsten tussen het extreemrechtse gedachtegoed van vandaag en dat van de jaren dertig, dat we dit niet langer mogen negeren en verzwijgen'

gen zullen zien dat de geschiedenis zich herhaalt.'

'Uiteraard herhaalt de geschiedenis zich nooit op dezelfde manier. Maar er zijn wel patronen en je kunt wel van de geschiedenis leren. Dát is de essentie van mijn boek.'

Politologen zijn terughoudend met het label extreemrechts. Ze noemen partijen als de PVV, Forum voor Democratie of Vlaams Belang liever radicaal-rechts, omdat zulke partijen niet direct oproepen tot geweld. U spreekt daarentegen wel onomwonden over extreemrechts en schaaft al deze partijen daaronder. Waarom?

'Het is een semantische discussie. Het gaat mij erom dat er een groeiende, wereldwijde beweging is, die politici als Poetin, Bolsonaro, Trump en de Indiase minister-president Modi aan de macht heeft

geholpen. Onder extreemrechts versta ik alle extremistische stromingen die binnen het politiek rechtse veld ageren. Het gaat over neonazi's, neofascisten, ultranationalisten, mensen die voor etnonationalisme zijn, die tegen elke vorm van migratie ageren, tegen een samenleving waar mensen van verschillende etniciteiten bij elkaar wonen. In mijn boek wil ik duidelijkheid scheppen: het gaat telkens om extreemrechts.'

Maar de partijen waar u op doelt zijn natuurlijk niet allemaal nazistisch.

'Inderdaad. Toch zijn de parallellen tussen toen en nu te opvallend om daarover onze ogen te sluiten. In mijn boek schets ik 33 parallellen. Er is geen discussie over de vraag dat wat in 1933 in Duitsland gebeurde extreemrechts is. Natuurlijk is niet alles wat de nazi's deden van toepassing op alle extreemrechtse partijen van nu. Maar je ziet op verschillende plekken wel veel van die parallellen terug. Daarnaast: de Nederlandse en ook de Belgische inlichtingendienst wijzen in nieuwe rapporten op de toenemende dreiging van extreemrechts geweld. Het is een urgent probleem.'

Hoe antisemitisch zijn de partijen die u extreemrechts noemt? De PVV Geert Wilders is pro-Israël en heeft altijd afstand genomen van neonazi's. En Marine Le Pen van Rassemblement National heeft haar antisemitische vader Jean-Marie uit de partij gezet.

‘Klopt. Maar bij verschillende extreemrechtse partijen zie je dat wel. Zoals bij Alternative für Deutschland, waar een politicus het Holocaustmonument in Berlijn een schande heeft genoemd. De voormalige woordvoerder van de AfD-fractie Christian Lüth vond dan weer de mogelijkheid van het beschieten en vergassen van migranten acceptabel. ‘Neerschieten of vergassen, of wat je maar wilt. Kan me niet schelen!’ Zelfs de Franse presidentskandidaat Éric Zemmour, die Joods is, heeft zich antisemitisch uitgelaten. Hij beweerde dat maarschalk Pétain, die met de nazi's collaborerde in de Tweede Wereldoorlog, de Franse Joden had gered. Dat is een grove leugen. Zijn Vichy-regime nam sterke anti-Joodse wetten aan en liet 76.000 Franse Joden deporteren naar de concentratie- en vernietigingskampen in het Oosten.’

‘Het antisemitisme is nooit helemaal verdwenen bij extreemrechts. Het is een beestje dat blijkbaar moeilijk uit te roeien is. Soms komt het weer aan de oppervlakte. Het is niet zo dat alle extreemrechtse partijen antisemitische ideeën hebben. Maar het komt wel veel voor.’

‘In mijn boek schrijf ik ook uitgebreid over antisemitisch vandalisme, onder andere op Joodse begraafplaatsen. Deze vorm van vandalisme komt in heel veel landen voor, ook in Nederland. In Oosterhout bekladde neonazi's al in 2001 Joodse graven met hakenkruisen, en op de muur rond de begraafplaats de tekst *‘Wir sind zurück’* – ‘Wij zijn terug’. Dat vind ik heel veelzeggend. Het antisemitisme is terug. Extreemrechts is terug.’

Is antisemitisme niet veel breder?

‘Inderdaad. Het komt aan bod in een specifiek discours. Neem bijvoorbeeld de Hongaarse premier Viktor Orbán, die een kruistocht voert tegen de Hongaars-Amerikaanse miljardair George Soros, die van Joodse afkomst is. Soros is in de Hongaarse propaganda de baarlijke duivel die achter de schermen aan de touwtjes trekt. Als je door Hongarije rijdt, zie je

ook reclameborden langs de weg met beeltenissen van een lachende Soros. Hij mag niet als laatste lachen, vindt Orban.’

‘Verder heb je het probleem van antisemitisch geweld. In de VS zijn er extreemrechtse groepen die expliciet antisemitisch zijn. En in 2018 pleegde een rechtsextremist een aanslag op een synagoge in Pittsburgh. De dader was geïnspireerd door de Noorse extreemrechtse terrorist Anders Breivik, die in zijn manifest 2083 ook negatief was over Joden.’

Maar uw boek gaat vooral over antisemitisme bij politieke partijen, toch?

‘Daar zien we het ook vaak terug. Nikolaos Michaloliakos, de leider van de extreemrechtse Griekse partij Gouden Dageraad, is bijvoorbeeld een Holocaustontkenner. Net als Volen Siderov, de leider van een Bulgaarse extreemrechtse partij. De Vlaamse tv-zender VRT maakte in 2018 een documentaire over de extreemrechtse Vlaamse jongerenbeweging Schild & Vrienden. In een groepsapp werden daar de meest grove en vernederende memes over Joden gedeeld.’

Memes over Joden in een groepsapp: dat lijkt op het antisemitismeschandaal bij de FvD-jongeren. Is FvD een antisemitische partij?

‘Bij Thierry Baudet zelf is het antisemitisme vaak subtiel. Hij schreef bijvoorbeeld ‘Mooi’ onder een Twitterbericht dat indirect verwees naar *De Protocollen van de Wijzen*

van Zion, een berucht antisemitisch schotschrift dat beweert dat de Joden uit zijn op de wereldmacht.’

In uw boek kijkt u naar de parallellen tussen 1933 en nu. Wat is volgens u de belangrijkste overeenkomst tussen de nazi's toen en partijen als FvD vandaag?

‘De kritiek op de rechterlijke macht. Die bestond ook in 1933. Voordat ze aan de macht kwamen, waren nazi's boos op onwelgevalige rechterlijke uitspraken. Daarna poogden ze – met succes – om de rechterlijke macht onder controle van het regime te brengen. Berucht waren de zogeheten rechterbrieven: rechters in nazi-Duitsland kregen richtlijnen van het regime, waarin stond welke uitspraken ze moesten doen in een bepaalde zaak. De rechterlijke macht was volledig ondergeschikt gemaakt aan de uitvoerende macht.’

En hoe zien we dat vandaag terug?

‘Thierry Baudet, Geert Wilders, Donald Trump, Theo Francken (van de Vlaams-nationalistische N-VA, red.), Matteo Salvini, Marine Le Pen en anderen proberen de rechterlijke macht in diskrediet te brengen. Baudet sprak over de ‘diskratocratie’, Wilders over ‘D66-rechters’, Trump over ‘Obama-rechters’, het Vlaams Belang over wildvreemde en activistische rechters. De Britse tabloid *Daily Mail* voerde een hetze tegen drie rechters die tegen de Brexit waren. Zij

kwamen met hun naam en foto op de voorpagina van de krant met als bijschrift: ‘Vijanden van het volk.’ In Polen en Hongarije is de greep van de regeringspartijen op de aanstelling van rechters zo groot, dat van een ware onafhankelijkheid geen sprake meer is.’

De partijen uit uw boek zijn geen fan van journalisten. FvD-parlementariër Gideon van Meijeren noemde mij en mijn collega's in een berucht filmpje ‘rioolratten’.

‘De nazi's moesten ook niets van de vrije pers hebben. Ze spraken over de *Lügenpresse*, de leugenpers, waarmee ze eerst de linkse pers en de liberale pers bedoelden – en, nadat ze aan de macht waren gekomen, ook vaak de buitenlandse pers. De term ‘*Lügenpresse*’ is nu door AfD en de Duitse extreemrechtse beweging Pegida weer omarmd, en we zien het begrip ook op andere plekken terug opduiken.

‘Trump zei als president over de pers: *‘They are truly the enemy of the people.’* Na zijn inauguratie in 2017, waarbij veel minder mensen aanwezig waren dan bij de inauguratie van zijn voorganger Barack Obama, spraken Trump en de zijnen over *alternative facts*. De pers komt met feiten, extreemrechts plaats daar alternatieve feiten en *fake news* tegenover. In Nederland kregen Wilders, Baudet, Van Meijeren en anderen zich tegen de vrije pers, maar ze steunen omroep *Ongehoord Nederland*, dat alternatieve feiten en complottheorieën promoot.

‘Opvallend is daarnaast dat Baudet, Wilders, Filip Dewinter, Le Pen, Salvini en anderen lange tijd Poetin hebben gesteund, of nog steeds steunen, een dictator die critici uit de weg laat ruimen. Extreemrechtse politici klagen dat ze in een dictatuur leven, maar hun grote voorbeeld zijn buitenlandse dictators die geen boodschap hebben aan de democratie en de vrijheid van meningsuiting.’

Ze zijn fan van een sterke leider, net als de nazi's?

‘De hang naar het autoritarisme is inderdaad nog zo'n overeenkomst tussen 1933 en nu. Extreemrechtse politici stonden achter Trump en

stonden achter Poetin, soms staan ze nu nog steeds achter de Russische president. In 2014 liep Salvini met een t-shirt rond: 'Ik sta aan de kant van Poetin.' Marine Le Pen steunde de annexatie van De Krim in 2014, Filip Dewinter van Vlaams Belang heeft goede contacten met Rusland, waar nu trouwens onderzoek naar wordt gedaan in België, en jullie Geert Wilders ook. Dat Baudet achter Poetin staat, dat weet iedereen.

'Die hang naar autoritarisme zien we ook bij jongeren terug. Uit een onderzoek van de VRT in 2018 bleek dat maar liefst een kwart van de Vlaamse jongeren een autoritaire leider prefereert boven democratie. Ook Nederlandse extreemrechtse jongeren hebben autoritaristische opvattingen, zo bleek vorig jaar uit een proefschrift door onderzoeker Nikki Sterkenburg (Universiteit Leiden, red.).'

En hoe zit het met het demoniseren van 'de ander'?

'Daarin zit ook een overkomst met 1933. De nazi's dehumaniseerden hun tegenstanders, met name de Joden. In de film *Der ewige Jude* uit 1940 werden ze zelfs met ratten vergeleken. Hedendaags extreemrechts doet iets vergelijkbaars met andere bevolkingsgroepen. Trump noemde Mexicanen criminelen en verkrachters, de Oostenrijkse FPÖ zette migranten en ratten op één lijn. Wilders sprak over 'het importeren van laffe Afrikaanse en Arabische roedels die in onze straten de gewone Nederlander als prooi opjagen', Baudet had het over 'kwaadwillende, agressieve elementen' – enzovoort. Als je dit soort dehumaniserende taal maar blijft herhalen, dan zie je de ander niet meer als mens maar als een ding. Met als meest extreme voorbeeld Auschwitz, waar de mens een nummer werd dat op zijn of haar arm werd getatoeëerd.'

Moslims worden niet in treinwagons naar het oosten afgevoerd.

'Maar wel heeft extreemrechts het – net als de nazi's toen – over het deporteren van mensen. Voordat de nazi's besloten om de Joden uit te roeien, waren er plannen om de Joden naar een andere plek te

deporteren. Eerst naar het eiland Madagaskar. Toen dat onmogelijk bleek, moesten de Joden het Oeralgebergte over worden gejaagd. Maar toen operatie Barbarossa (1941, red.) bij Moskou stokte, was dat ook niet meer mogelijk en kwam het plan om de Joden allemaal maar te vermoorden.

'Het nazi-idee van deportatie is nu salonfähig bij extreemrechts. De Franse presidentskandidaat Éric Zemmour wilde één miljoen migranten eruit zetten, de rechtse Britse ex-premier Boris Johnson wilde vluchtelingen naar Rwanda deporteren, een idee dat Vlaams Belang maar ook de rechtse partij N-VA meteen overnamen; ook de Deense sociaaldemocraten zijn niet vies van deportatie van 'illegalen'. Deportatie is anno 2022 geen taboe meer. Ook de term 'illegalen' vind ik heel naar. Geen mens is illegaal. Het Vlaams Blok, de voorganger

van Vlaams Belang, begon een meldpunt om 'illegalen' aan te geven.'

Want dat is ook een dingetje bij extreemrechts, anderen aangeven?

'In mijn boek spreek ik over verklikken. In de nazitijd leerden kinderen al om hun ouders eventueel te verklikken. Ze moesten schoolopstellen schrijven over het onderwerp 'Waar praten je ouders over? En ze werden aangezet om 'linkse' leraars te verklikken.

'Extreemrechts is ook voor het verklikken van andere mensen. Ik noemde het illegalenmeldpunt al. Wilders kwam met een Polenmeldpunt, en Yernaz Ramautarsing van FvD met een Meldpunt Linkse Leraren. Tom Van Grieken, de voorzitter van Vlaams Belang, zei dat ze – eenmaal in de Vlaamse regering na de komende verkiezingen

van 2024 – 'de rekening gaan presenteren aan linkse leerkrachten'. Meteen daarop kwamen de jongeren van Vlaams Belang met een meldpunt om je leraren anoniem aan te kunnen geven. Alternative für Deutschland in de deelstaat Baden-Württemberg vraagt scholieren om hun docenten die kritisch zijn over AfD te melden. Ze kunnen dit online doen, en eventueel een filmpje als bewijs erbij voegen. Hierdoor voelen sommige docenten in streken waar AfD sterk staat zich beperkt in hun vrijheid om kritisch te kunnen zijn over het extreemrechtse gevaar.

'Sowieso is verklikken heel naar. Het zorgt voor willekeur en achterdocht, en ook voor een cultuur waarbij persoonlijke rekeningen worden vereffend. Je kunt bijvoorbeeld een leraar die jou een slecht cijfer geeft verklikken.'

Overdrijft u het extreemrechtse gevaar niet? Nazi's sloegen hun tegenstanders bont en blauw en verheerlijkten geweld, maar bijvoorbeeld de PVV doet dat niet.

'Dat klopt, maar extreemrechtse geweld is een enorm probleem. Ik heb in mijn boek een opsomming gemaakt van hun ergste geweldsfeiten. Extreemrechtse terroristen hebben honderden mensen vermoord. Denk aan Anders Breivik, Payton Gendron, Tobias Rathjen, Patrick Crusius, Brenton Tarrant, Dylann Roof, enzovoort. In Duitsland werden in 2020 meer dan 26.000 extreemrechtse misdrijven gepleegd. De Britse Labour-politica Jo Cox werd in 2016 vermoord door een extreemrechtse Brexit-aanhanger, de Duitse CDU-politicus Walter Lübke werd in 2019 door een extreemrechtse activist vermoord omdat hij voor de komst van een asielzoekerscentrum was.

'Ook in de Lage Landen kan een extreemrechtse aanslag plaatsvinden. Jürgen Conings, een Belgische ex-militair, bedreigde de bekende Belgische viroloog Marc van Ranst. Een extreemrechtse Facebookpagina die solidair was met Conings kreeg binnen enkele dagen bijna 50.000 likes. En in Nederland werd op 16 juni 2022 de

BEELD: YOUTUBE

'Extreemrechts is ook voor verklikken. Wilders kwam met een Polenmeldpunt, FvD met een lerarenmeldpunt'

beruchte extreemrechtse activist Ben van der Kooi door de rechtbank veroordeeld wegens doodsb bedreigingen aan het adres van premier Mark Rutte en de Vlaamse viroloog Marc Van Ranst. Hij uitte sympathie voor Hitler en Breivik.'

Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de jaren dertig en nu?

'De omstandigheden zijn volledig anders nu. De informatieverstrekking is heel anders. Toen kreeg je nieuws binnen via kranten en het bioscoopjournaal, tegenwoordig haalt extreemrechts het nieuws van sociale media en hun eigen media, zoals *Ongehoord Nederland*.'

In Duitsland werden in 1933 de pers en de samenleving gelijkgeschakeld. In autoritaire landen als Hongarije, Rusland en Turkije gebeuren vergelijkbare ontwikkelingen. In hoeverre vormt extreemrechts een reëel gevaar voor onze democratie?

'De democratie in de VS stond op 6 januari 2021 op de rand van de afgrond, toen Trump-aanhangers het Capitool bestormden. Trump deed een quasi-oproep tot geweld. Hij riep zijn aanhangers op om te vechten: *'Fight much harder.'* Demonstranten riepen dat vice-president Mike Pence en speaker Nancy Pelosi moesten worden opgehangen. Het heeft niet veel gescheeld of Pence was vermoord die dag. Het extremisme is nog steeds niet weggeëb in de VS. Sommigen die de *'Stop the Steal'*-theorie aanhangen, zijn verkozen in het Congres.

'Ook in andere landen bedreigt extreemrechts de democratische rechtsstaat. Vlaams Belang zei dat als de partij in 2024 de verkiezingen wint en een kabinet vormt, ze eenzijdig de Vlaamse onafhankelijkheid uitroept die zou ingaan in 2029. Maar dat is in strijd met de Belgische grondwet. De Spaanse extreemrechtse partij Vox wil twee linkse vakbonden verbieden als de partij aan de macht komt.

'Ik hou nogal van de definitie van de Franse filosoof Claude Lefort dat de democratie het onophoudelijke gevecht is om de lege stoel van de macht. Die strijd moet

'Extreemrechts wil een einde aan democratische strijd. De 'wil van het volk' moet op de stoel zitten'

er altijd blijven. Maar extreemrechts wil dat er een einde komt aan deze democratische strijd. De 'wil van het volk' moet op die stoel zitten. En zij beweert een uitvloeisel te zijn van die volkswil.'

Maar ze zitten niet op de stoel. Niet in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

'Dat klopt. Maar in Italië en in Zweden geven ze nu wel gedoogsteun. Ze komen niet meer in uniformen binnenmarcheren, zei Saramago al, maar ze zullen beetje bij beetje de democratische rechtsstaat ondermijnen. We moeten goed beseffen dat we onze rechten en vrijheden niet finaal hebben verworven. Veel mensen kiezen, in tijden van angst en onzekerheid, liever voor tucht en orde dan voor vrijheid en democratie. Daarom moeten we altijd de democratie blijven verdedigen.

'De democratische instituties – de onafhankelijke rechtsspraak, de vrijheid van de pers, eerlijke verkiezingen – zijn een schild, maar dit schild is niet onkwetsbaar. Autoritaire leiders vernietigen de democratische instituties als ze democratisch aan de macht zijn gekomen. Dan geef je je lot in handen van een extremistische partij. Dan weet je niet wat er gaat gebeuren, hè?'

Er zijn mensen aan de linkerzijde van het politieke spectrum die niet-progressieve geluiden en mensen onbeschoemd als extreemrechts, fascistisch,

racistisch, 'islamofob' of 'transfob' veroordelen. Speel je zo extreemrechts niet in de kaart?

'Je moet heel zuinig zijn met dit soort beschuldigingen. Links doet dit soms te snel, inderdaad. Maar bedenk ook: als iemand extreemrechtse uitlatingen doet, dan moet je je niet inhouden, dan moet je dit bestrijden. We mogen niet onverschillig blijven.'

Moet je de vrijheid van meningsuiting beperken om extreemrechts beter te kunnen bestrijden?

'Ik ben groot voorstander van de vrijheid van meningsuiting. Ik ben de laatste om te zeggen: 'Dit mag niet gezegd worden.' Tegelijkertijd moet de democratie zich kunnen verdedigen tegen de krachten die de democratie willen vernietigen. Ik heb, geïnspireerd door het uitstekende proefschrift *Weerbare Democratie* van rechtsfilosoof Bastiaan Rijpkema (2016, red.), een boek geschreven tegen salafisten die onze democratie willen vernietigen. Maar als extreemrechts de democratie bedreigt, dan spreek ik mij daar ook over uit. In Duitsland gebeurt het al. Daar worden partijen en organisaties die een duidelijk antidemocratische boodschap verkondigen, verboden. Rijpkema citeerde in zijn proefschrift nazi-propagandist Goebbels, die in 1928 zei dat de nazi's de middelen van de democratie gebruikten om de democratie te vernietigen. 'Wij komen als wolven', zei hij. Welnu, we mogen ons dan niet als scha-

pen gedragen.'

Hoe kijkt u aan tegen een partijverbod voor bijvoorbeeld FvD in Nederland?

'Het moet eerst klaar en duidelijk zijn dat een politieke partij een reëel gevaar vormt voor onze democratie. Dat lijkt me nu nog niet het geval.'

Maar neem FvD-Kamerlid Gideon van Meijeren, die bedreigingen van zijn achterban tegen collega-Kamerlid Nilüfer Gündogan goedpraat. Hij speculeerde onlangs ook hardop over het bestormen van het Binnenhof, waarbij volgens hem ook doden kunnen vallen.

'FvD heeft nog niet direct opgeroepen tot geweld. Baudet doet krankzinnige uitlatingen – laatst weer over reptielen en zijn loftuitingen over Poetin -, maar dat zijn geen directe oproepen tot geweld.

'Als je oproept tot geweld, dan mag de vrijheid van meningsuiting worden ingeperkt, stelt de Britse filosoof John Stuart Mill. In *On Liberty* geeft hij één voorbeeld. Stel dat een graanhandelaar graan achterhoudt en een menigte voor zijn deur staat. Als iemand dan zegt 'We gaan hem aanpakken', dan mag dat niet. Dat is gevaarlijk, aldus Mill.

'Het blijft echter een lastige discussie. Ook omdat er dankzij complottheorieën die door extreemrechtse partijen en omroepen worden verspreid *lone wolves* kunnen opstaan, die tot eigenrichting kunnen overgaan. Zoals Conings, die Van Ranst wilde aanpakken.'

Wat is de belangrijkste les uit de geschiedenis die u ons wil meegeven?

'Het meest treffende vond ik de onwaarschijnlijke snelheid waarmee in 1933 de democratie de nek is omgedraaid in Duitsland. Het land veranderde in luttele maanden van een democratie in een dictatuur. Daarin ligt ook de boodschap voor vandaag. Die boodschap is niet: het zal weer gebeuren, maar wel: het kan weer gebeuren. En als het weer gebeurt, dan kan het ook weer heel snel gaan.' ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl

Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs

Medische Keuring
Levensverzekering

Verzuim &
Re-integratie

Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven

Turkije eist uitlevering journalist beschermt mij'

BEELD: TWITTER

De Turkse president Erdogan vraagt Zweden hoogstpersoonlijk om de uitlevering van journalist Bülent Kenes, die Turkije ontvluchtte vlak na de coup van 2016. Turkije ziet Kenes als prominent lid van Gülenbeweging, die volgens Erdogan achter de coup zit. Maar Kenes ziet Zweden niet buigen voor deze 'onredelijke eisen van een despoet'.

● CHARLOTTE ARNOLDY

Erdogan roept NAVO-aspirant Zweden nogmaals op om alle 'terroristen die misbruik maken van de Zweedse democratie' uit te leveren aan Turkije. Daarmee bedoelt hij dissidente Koerden en mensen die geassocieerd worden met de Gülenbeweging. Slecht nieuws voor Bülent Kenes, oud-hoofdredacteur van de aan de Gülenbeweging gelieerde krant

Zaman. Erdogan noemde expliciet zijn naam tijdens een persconferentie met de Zweedse premier Ulf Kristersson, die vorige maand in Ankara was om de plooi glad te strijken.

Turkije wil dat de Zweden de uitlevering van 'terroristen' serieus zal nemen. Deze zomer waren daar al afspraken over gemaakt, maar volgens Turkije vat Zweden die te vrijblijvend op. Erdogan dreigt alsnog met een veto vanuit het parle-

ment van Turkije, dat als NAVO-lid de Zweedse lidmaatschapsaanvraag nog moet goedkeuren. De Zweedse premier zei de eerdere afspraken volledig uit te voeren, maar ging niet in op het deportatieverzoek voor Kenes. Voor Kenes zijn de Zweedse rechtsstaat, Europese asielverdragen en het internationale humanitaire recht, waar Zweden zich altijd loyaal aan heeft verklaard, het enige houvast.

'Afgezien van AKP-trollen op

social media hebben niet veel mensen mij lastiggevalen', vertelt Kenes als we hem vragen of hij nu extra wordt bedreigd. 'Helaas zijn mijn familie en ik gewend geraakt aan dergelijke onaangename situaties. We zijn bekend met dergelijke aanvallen uit onze jaren in Turkije', zegt hij met een glimlach via Zoom.

Kenes oogt koelbloedig. Hij zegt naar de persconferentie van Erdogan met een 'pokerface' te hebben gekeken, om zijn familie niet ongerust te maken. Intussen wordt de journalist in het geheim gevolgd door Turkse staatsmedia. Zo publiceerde de Erdoganistische krant *Sabah* in het geheim genomen foto's van deze 'terrorist' en publiceerde *aHaber TV* een video van hem.

'Het is duidelijk dat deze beelden en foto's niet het solowerk zijn van journalisten als Abdurrahman Simsek (*Sabah*, red.), die in verband wordt gebracht met de Turkse inlichtingendienst', zegt Kenes. 'Ze werken waarschijnlijk met een groot team. Ze moeten zich bijvoorbeeld dagenlang voor de Lidl (een Duitse supermarktketen, red.) hebben verstopt om mij te filmen en foto's van mij te maken. Ze hebben die beelden op twee verschillende data gemaakt. Dit is geen journalistiek werk. Het is een geval van 'vluchtelingen bespioneren', dat rechtstreeks verband houdt met de Turkse inlichtingendienst.'

U ziet er niet echt bang uit. Bent u echt niet bang dat Zweden u toch zal uitleveren?

'Natuurlijk kan ik niet zeggen dat het me niet helemaal raakt. Natuurlijk heeft het effect. Ik zou zoiets niet willen meemaken, maar Zweden is een ontwikkelde rechtsstaat. Ik word beschermd door de Zweedse wet en de internationale verdragen waaraan Zweden gebonden is.

'Natuurlijk maakt Zweden een

Bülent Kenes, maar: 'Zweden

'Een grote meerderheid vindt uitlevering van politieke vluchtelingen verraad aan alle waarden en tradities die Zweden tot Zweden maken'

buitengewone tijd door vanwege de Russische dreiging. De NAVO-lidmaatschapsaanvraag van Zweden is een grote en paradigmatische verandering, na tweehonderd jaar neutraliteit. Maar in Zweden staan de mensenrechten, de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid voorop. Deze zijn sinds 1776 grondwettelijk gewaarborgd. Met meer dan 250 jaar traditie en de waarden die Zweden tot Zweden maken, verwacht ik niet dat ze deze lange traditie opgeven en toegeven aan de onredelijke eisen van een despoot.'

Maar de situatie lijkt te zijn veranderd. Zweden kent sinds kort een rechtse regering, die ook luistert naar geluiden die vluchtelingen sowieso niet willen opvangen. De regering zou eieren voor haar geld kunnen kiezen en een paar Turkse dissidenten kunnen uitleveren om toch NAVO-lid te worden.

'Natuurlijk: als je mij zes of zeven maanden geleden had gevraagd hoe ik mij voelde, zou ik u gezegd hebben dat ik mij geen enkele zorgen maakte. Vandaag baren de onderhandelingen over het NAVO-lidmaatschap en de verschuiving naar rechts in de binnenlandse politiek van Zweden mij wel zorgen. Maar een grote meerderheid vindt de mogelijke uitlevering van politieke vluchtelingen in onder-

handelingen met Erdogan verraad aan alle waarden en tradities die Zweden tot Zweden maken. Sommigen zeggen zelfs dat de regeringscoalitie het niet zou overleven als de huidige regering geneigd zou zijn toe te geven aan de eisen van Erdogan om journalisten van de Turkse oppositie en andere figuren uit te leveren. Dit alles in aanmerking genomen, denk ik persoonlijk dat de kans op uitlevering nihil is.'

Wat is uw huidige juridische situatie in Zweden?

'Bureaucratische zaken gaan in dit land meestal traag. Mijn verzoek om politiek asiel werd aanvaard op 31 mei 2018. In april 2021 heb ik een permanente verblijfsvergunning aangevraagd omdat ik aan de voorwaarden voldeed. Ik verwacht dat mijn permanente verblijfsvergunning de komende dagen aankomt. Zodra die aankomt, zal ik de procedures voor het staatsburgerschap starten.'

Heeft u enige hoop voor de democratie in Turkije?

'Er is een goede uitdrukking in het Turks: 'Zolang het leven nog niet uit het lichaam is geweken, is er hoop.' Maar eerlijk gezegd ben ik nogal pessimistisch over de mogelijkheid dat Turkije terugkeert naar een democratie. Erdogan is niet het enige probleem waarmee het land kampt. Het probleem is veel

groter en heeft ook sociale dimensies. Als Turkije een democratische samenleving was, dan zouden bijvoorbeeld de corruptie, de manier waarop de Gezi-protesten (in 2013, red.) werden onderdrukt, de steun aan IS en aan Al Qaida gelieerde jihadistische terreurgroepen in met name Syrië, de misdaden tegen de menselijkheid binnen Turkije en de oorlogsmisdaden in aangrenzende gebieden die militair zijn aangevallen (Noordoost-Syrië, Noord-Irak en Nagorno-Karabach, red.) tot de val van de regering hebben geleid. Toch heeft het volk in Turkije Erdogan te beloond voor deze kolossale misdaden en hem aan de macht gelaten. Erdogan is betrokken bij zoveel nationale en internationale misdaden dat hij niet langer de luxe heeft om de macht uit handen te geven. Hij zal alles doen wat nodig is, legaal of illegaal, om de macht niet te verliezen.'

Het Westen weet dit ook allemaal, maar blijft toch samenwerken met Erdogans regime.

'Het Westen voert een beleid van *appeasement*. Turkije's geopolitieke grondwaarde is een geluk voor Erdogan. Het Westen is bang om Erdogan voor het hoofd te stoten, omdat hij dan Rusland meer zal bevoordelen. Maar dit werkt niet

erg goed. Het regime van Erdogan is al dichterbij Rusland gekomen en speelt de rol van Poetins paard van Troje, waardoor het westerse bondgenootschap wordt verlamd. Het enige verschil tussen Poetin en Erdogan is dat de laatste militair gezien minder machtig is. Anders zou Erdogan een nog grotere bedreiging voor de wereldvrede en -stabiliteit kunnen vormen dan Poetin.'

Stel dat Erdogan volgend jaar de verkiezingen verliest van de seculieren. Dan is het voor Gülen-sympathisanten, die ook door de seculieren gehaat worden, nog steeds geen feest.

'Ik heb nooit beweerd dat Turkije onmiddellijk na een gunstige verkiezingsuitslag zal overschakelen naar een democratie. Maar ik betwijfel of zelfs zo'n gunstige uitslag zal gebeuren. Minimumvoorwaarden voor democratische, pluralistische en eerlijke verkiezingen bestaan niet. Er is geen onafhankelijke rechterlijke macht, er zijn geen vrije media. Selahattin Demirtas (de voormalige leider van de pro-Koerdische partij HDP, red) en honderden andere Koerdische politici zitten nog steeds in de gevangenis. Vanuit regeringszijde worden telkens opnieuw onderzoeken gestart tegen Kemal Kilic-

'Ik ben pessimistisch over de mogelijkheid dat Turkije weer een democratie wordt'

daroglu (de seculiere oppositie-leider, red.).

‘Onder deze omstandigheden is het onmogelijk te zeggen dat een verkiezing democratisch zal zijn. Erdogan zal alles doen om de samenleving bang te maken en te polariseren. Daarbij hoort ook een escalatie van geweld en terreur, net als in 2015 (toen Turkije werd opgeschrikt door terroristische aanslagen, waardoor Erdogan de verkiezingen mede won, red.). Maar dit is niet onverwacht. De meerderheid van het volk wilde het zo. Ondanks al zijn corruptie en zijn misdaden heeft het volk Erdogan gekozen. Zij verkozen Erdogan boven democratie, recht, transparantie, vrijheid en rechtvaardigheid.’

Erdogan is ooit mede dankzij de steun van de Gülenbeweging groot geworden. Hoe kijkt u terug naar die periode?

‘Allereerst wil ik zeggen dat ik een onafhankelijke journalist ben die bij veel verschillende mediagroepen heeft gewerkt. Ik ben niet loyaal aan een groep, partij of leider. In dit verband kan ik niet namens een groep spreken, ik kan alleen spreken over de krant waarvan ik hoofdredacteur was.

‘Maar natuurlijk heb ik spijt. Het belangrijkste: het niet onderzoeken van het Vuurtoren-corruptieschandaal, een groot corruptieschandaal uit 2008 rond Erdogan en zijn familieleden. Door de aanklagers, rechters en politie-agenten in dit onderzoek te zuiveren, leerde Erdogan de wet met voeten te treden wanneer grotere corruptieschandalen, zoals die van 2013 (dat draaide om tientallen AKP-kopstukken) aan het licht kwamen. Met de kennis van vandaag had ik veel meer moeite gedaan om de doofpot van het Vuurtoren-schandaal te voorkomen.

‘Anderzijds heb ik, zoals alle democraten in Turkije en in het Westen, in de eerste periode van Erdogans bewind de democratiserings- en hervormingsinspanningen van zijn regering gesteund, met het oog op het EU-lidmaatschap voor Turkije. Ik heb er geen spijt van dat ik de juiste stappen heb gesteund en tegelijkertijd kriti-

‘Ik ben een journalist die zijn werk goed probeert te doen, Erdogan is een despoot’

sche afstand heb bewaard en de verkeerde stappen heb bekritiseerd.

‘Ik voerde mijn kritiek op vanaf de verkiezingen in 2011, toen Erdogan terugkeerde naar zijn oude radicaal-islamistische agenda en zich stap voor stap verwijderde van democratie, recht, EU-doelstellingen en goede betrekkingen met de buurlanden. Ik werd regelmatig onderworpen aan digitale lynchpartijen, karaktermoord, bedreigingen en laster door de Erdogan-media en Erdogan-aanhangers op social media. Er werden tientallen onderzoeken en rechtszaken tegen mij aangespannen. Ik werd verschillende keren vastgehouden. Een keer ben ik gearresteerd en gevangengezet, maar werd ik na internationale druk vrijgelaten. Ik kreeg een uitreisverbod en mijn paspoort werd afgenomen. Toch heb ik nooit spijt gehad van mijn strijd tegen Erdogan, die zich steeds meer ontpopte tot een autoritaire leider. Vandaag de dag is hij een volwaardige despoot. Ik zal niet aarzelen hem te bekritisieren.’

U wordt, als iemand die in verband wordt gebracht met de Gülenbeweging, ook voor de coup van 15 juli 2016 verantwoordelijk gehouden. Wat is uw verweer daartegen?

‘Volgens het regime van Erdogan ben ik niet alleen een putschist, maar ook lid van een terroristische organisatie, heb ik geprobeerd het parlement te ontwrichten en de regering omver te werpen en ben ik een separatist. Nee, ik ben geen

van deze dingen. Ik ben een journalist die zijn werk goed probeert te doen, Erdogan is een despoot.

‘Het Turkse leger heeft er een traditie van gemaakt om staatsgrepen te plegen. Sinds 1960 heeft het leger om de tien jaar een directe staatsgreep gepleegd of zich indirect met de politiek bemoeid. Turkse mensen weten wat een staatsgreep is. Wat op 15 juli 2016 gebeurde, lijkt in niets op de eerdere coups. Het was een *false flag*-operatie, in scène gezet en een gegarandeerde mislukking. Een symbolisch aantal soldaten met verschillende opvattingen werd in de val gelokt door de Turkse inlichtingendienst en hoge commandanten van het leger, in overeenstemming met de wensen van Erdogan.

‘2016 is te vergelijken met Hitlers Rijksdagbrand in 1933. Ik ben voor niemand een advocaat, maar na 15 juli werden bijna 180 van de 360 generaals in het leger ervan beschuldigd Gülenist te zijn en ontslagen. De meesten van hen werden gevangengezet. Waarom zou een groep, die 180 generaals met dezelfde opvattingen in een leger heeft, proberen een staatsgreep te plegen?

‘De waarheid is dat de Gülenbeweging nooit zoveel macht heeft gehad in het leger. Dankzij deze complottheorie heeft het regime van Erdogan alle generaals en officieren kunnen zuiveren die geen voorstander waren van latere militaire interventies in Syrië, Libië en Irak. Ik geloof niet dat de meeste officieren en generaals die als Gülenisten worden bestempeld iets met Gülen te maken hebben.

Sommigen kunnen natuurlijk sympathisanten van Gülen zijn, maar ik denk dat de meerderheid kemalisten, alevieten of van soortgelijke groeperingen zijn.’

Enkel Gülen-sympathisanten zijn sinds 2016 de gebeten hond. Hoe verklaart u dat?

‘Dit is een succes van de propaganda van Erdogans. Zijn regime geeft de Gülenbeweging de schuld van alle recente rampzalige gebeurtenissen, waarvan de daders al duidelijk zijn onthuld. In gevallen waarin dat onmogelijk is, bestempelt het regime de daders als crypto-Gülenisten, om de door hen gecreëerde perceptie in stand te houden. Zelfs de moorden op de schrijver Necip Hablemitoglu in 2002 en journalist Hrant Dink in 2007, waarvan bekend is dat de daders nationalist waren, en het bloedbad op christelijke missionarissen in Malatya Zirve in 2007 werden aan Gülenisten toegeschreven.’

En toch heeft het Turkse volk daar oren naar...

‘Tja, wat kun je anders verwachten van een samenleving waar 95 procent van de media onder directe controle van Erdogan staat en de rest indirect, via druk en andere middelen? Na de inbeslagname van *Zaman* schreef ik, in een van mijn artikelen in een krant die ik samen met enkele collega's uit gaf, dat de strijd voor democratie in Turkije was mislukt en dat ik door Erdogans regime zou worden verpletterd: *‘Als waarden als democratie, recht, vrijheid en rechtvaardigheid ondanks al je inspanningen en strijd niet tot je komen, ga dan naar ze toe. Ik volgde mijn eigen advies en daarom kwam ik naar Zweden.’*

‘Mijn enige loyaliteit gaat uit naar de liberale democratische waarden, binnen het kader van de fundamentele mensenrechten en vrijheden, de universele mensenrechtenbeginselen en de rechtsstaat. Elke groep, partij, leider of formatie die in strijd handelt met deze waarden verdient mijn kritiek. Zoals het een goed journalist betaamt, heb ik altijd geprobeerd een kritische afstand tot zulk antidemocratische spelers te bewaren – en dat zal ik blijven doen.’ ●

Radicaliseringsexpert: 'We moeten rol van uitsluiting moslims leren herkennen'

TAHIR ABBAS IS HOOGLERAAR RADICALISERINGSSTUDIES AAN HET INSTITUTE OF SECURITY AND GLOBAL AFFAIRS VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN. ABBAS HEEFT INTERNATIONALE ERVARING OP GEBIED VAN SOCIAL POLICING, KRITISCHE TERRORISMESTUDIES EN MOSLIMHAAT (BEELD: ARASH NIKKHAH)

● SHAWINTALA BANWARIE

De terugkeer van IS-vrouwen, jihadisme, invloed op moskeeën vanuit onvrije landen: moslimextremisme is nooit van de politieke radar verdwenen. Maar waar is de stem van de Nederlandse moslims in dit alles? We spraken met de Britse radicaliseringshoogleraar Tahir Abbas (Universiteit Leiden).

Samen met onderzoeker Liselotte Welten interviewde hij moslimorganisaties, imams en geleerden over hun omgang met moslimhaat, radicalisering en extremisme, voor hun nieuwe boek *Islamophobia and securitisation: The Dutch case*.

Wat heeft het beleid tegen extremisme ons de afgelopen twintig jaar gebracht?

'Een deel van de beleidsontwikkelingen kwam naar aanleiding van de moord op filmmaker Theo van Gogh in 2004. Dit was een keerpunt voor de Nederlandse samenleving

en een enorme lakmoesproef voor haar omgang met etnische minderheden. Nederland is immers een West-Europees land met een koloniaal verleden. Maar ondanks alle inspanningen om extremisme en radicalisering te voorkomen, vertrokken ongeveer driehonderd in Nederland geboren jonge moslims, meestal met een Marokkaanse achtergrond, na 2014 naar Islamitische Staat in Irak en Syrië. Daarnaast maakten in totaal vierduizend Europese moslims dezelfde reis vanuit Frankrijk, België, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland.'

Wat deed de Nederlandse overheid verkeerd?

'De laatste paar jaar is er veel aandacht geweest voor salafistische moskeeën. Het probleem is dat beleidsmakers een beperkt begrip hebben van de aard en de verschillende soorten salafismen die er bestaan. De meeste salafistische stromingen zijn op geen enkele wijze verbonden met gewelddadig extremisme. Hun overgave aan hun geloof zou kunnen worden omschreven als regressief en in het ergste geval zou kunnen worden gesteld dat zij ondemocratisch zijn.

Maar dit label zou je ook kunnen toepassen op vele andere minderheids- en meerderheidsgroepen. Dit betekent dat de discussie omtrent salafisme enigszins overtrokken is, en minder relevant in de context van het bestrijden van radicalisering.

‘Daarnaast hanteerde de staat een holistisch, *allesomvattend one-size-fits-all-perspectief*, waarbij alleen de islamitische ideologie onder de loep werd genomen. Men ging er vaak op voorhand vanuit gaat dat de risico's van extremisme kunnen worden verminderd door de ideologie tegen te gaan. Dit, terwijl er nog niet eens sprake was van extremisme of van een terroristische aanslag. Het problematische gevolg hiervan was dat het vertrouwen van moslims in de staat, dat al gebrekkig was, werd aangetast.’

In uw boek is te lezen dat de Nederlandse samenleving de ervaringen van etnische minderheden niet voldoende begrijpt. Hoe zit dat?

‘Het koloniale verleden ligt ten grondslag aan de ongelijkheid tussen de witte dominante meerderheid en etnische minderheden. In plaats van de ervaringen van etnische minderheden te begrijpen, bekeek de maatschappij de minderheden door een culturele lens van waarden en normen. Het probleem is dat men hiermee suggereert dat bepaalde minderheden waarden en normen hebben die niet passen in ‘onze’ eigen meerderheidswaarden en -normen, wat dus racisme tegen minderheden in de hand werkt.

‘Wanneer we ons teveel focussen op de culturele kenmerken van een groep, dan blijven we aan de oppervlakte en bereiken we niet het hart en de ziel van iemand van die achtergrond. En dan zullen we ook niet hun ervaringen begrijpen, in een samenleving die hen vaak vijandig bejegend en zich bedreigd voelt door etnische minderheden.

‘Geen enkele samenleving is vrij van machtsverschillen, die vaak gestructureerd zijn rond bepaalde etnische of religieuze categorieën. We leven in een droomwereld als we denken dat er

DE ESSALAM-MOSKEE IN ROTTERDAM (BEELD: MICHEL VERBEEK)

‘De meeste vormen van salafisme zijn op geen enkele wijze verbonden met gewelddadig extremisme’

in de Nederlandse samenleving geen machtsverschillen bestaan. Er is niks verkeerd met het streven naar onszelf te verbeteren, en dat is waar de strijd tegen rassendiscriminatie altijd over moet gaan.’

Bedoelt u dat racisme en machtsverschillen medeverantwoordelijk zijn voor de radicalisering van jonge moslims?

‘Moslims in Nederland hebben nog steeds naar verhouding meer te maken met discriminatie, intimidatie door de politie, uitsluiting, onderpresteren in het onderwijs, een slechte gezondheid en wonen vaker in een sociale huurwoning. Dit zijn de structurele problemen die van invloed zijn op kwesties van identiteit en *belonging* (het gevoel bij een samenleving te

horen, red.). Deze structurele problemen, die van invloed zijn op het gevoel van integratie of uitsluiting van mensen, zijn heel belangrijk als we denken aan extremisme en radicalisering waar ook ter wereld.’

En hoe zit het met de ideologische motieven?

‘Natuurlijk zijn er nog vele andere factoren waarmee rekening moet worden gehouden, waaronder de rol van de ideologie. Want uiteindelijk heeft een individu een soort haakje nodig om alles aan op te hangen. Ideologische triggers zijn er altijd geweest, in de een of andere vorm. Maar dankzij *push*-factoren als raciale discriminatie, machtsverschillen en uitsluiting worden mensen meer blootgesteld aan ideologische triggers.

‘Als we die *push*-factoren negeren en niet beseffen wat de gevolgen zijn op de lange termijn, dan zullen meer kwetsbare mensen radicaliseren en zich tot een radicale groepering wenden. We moeten we de rol van structurele uitsluiting leren herkennen. Niet alleen bij moslims, maar ook bij witte Nederlanders die zich in de steek gelaten voelen doordat de maatschappij niet in hun behoeften voorziet – en daardoor gewelddadig verzet als enige oplossing zien.’

Hoe definieert u ‘islamofobie’ in de context van het beleid tegen extremisme?

‘Islamofobie is de algemene angst voor de islam en moslims. Het vindt zijn oorsprong in oriëntalisme en racialisering en gaat terug tot de koloniale periode. Islamofobie ligt dus in het verlengde van problemen uit het verleden, maar is extra problematisch geworden na de aanslagen van 9/11. Bij het antiradicaliseringsbeleid in Nederland zien we een harde lijn van de politiek, die nog niet heeft geleid tot het sluiten van moskeeën. Maar de staat heeft een stevige positie genomen op het gebied van salafisme. Deze harde aanpak wekt de indruk dat salafisme een aanzienlijk veiligheidsrisico vormt voor de bevolking. Mensen die het nieuws over radicalisering volgen, zijn niet in staat het probleem volledig te begrijpen of in twijfel te trekken. Ze geloven nu eenmaal wat hen wordt verteld. Maar ze reageren daardoor alleen op potentiële risico's van een extreem scenario. En zo leidt een hardhandige aanpak tot meer islamofobie.’

Dat brengt mij op het schandaal waarbij diverse Nederlandse gemeenten jarenlang, via een particulier bedrijf, Nederlandse moskeeën bespioneerden. Wat kan de Nederlandse overheid hiervan leren?

‘Dit spionageschandaal bevestigt veel moslims in hun wantrouwen jegens de overheid, die de indruk wekt de islam en de moslims in het geheel te problematiseren. Bovendien hebben de Nederlandse moslimgemeenschappen na dit schandaal het gevoel dat de staat

hen nooit zal vertrouwen. Deze negatieve framing heeft een gevaarlijk gevolg. Wanneer moskeeleiders toch geconfronteerd worden met jongeren die mogelijk op een gevaarlijk pad zijn, dan grijpen ze liever zelf in, in plaats van dat ze de hulp inroepen van de veiligheids-, inlichtingen- of politiediensten. Vooral omdat ze bang zijn voor verdere 'securitisering': dat de staat hun moskee in de gaten houdt en als 'radicaal' bestempelt.'

Waarom is het van belang dat de regering, wanneer ze radicalisering wil voorkomen, een goede relatie onderhoudt met de moslimgemeenschap?

'De groeiende kloof tussen moslimgemeenschappen en de Nederlandse staat helpt niet op het front van maatschappelijk en politiek vertrouwen. Een gevolg van deze kloof is bovendien dat het gemakkelijker wordt om met de vinger te blijven wijzen naar moslims, en om te beweren dat de regering niks doet om radicalisering te voorkomen. Radicaal-rechtse politiek spint daar garen bij. Maatschappelijk en politiek vertrouwen is belangrijk op alle niveaus, en in de relaties van alle gemeenschappen met de staat.'

Wat vindt u van initiatieven van Nederlandse gemeenten om samen te werken met imams en moskeeën om radicalisering te voorkomen?

'De rol van moskeeën en islamitische centra is het bieden van isla-

mitisch onderwijs aan moslims. Het is een misverstand om te denken dat het per definitie hun taak is om radicalisering tegen te gaan. Bovendien: extremisten bezoeken lokale moskeeën niet, en extremistische predikers preken er niet. Dat is allemaal een fantasie, ontstaan door gebrek aan inzicht in de islam en moslims.

'Sommige moskeeën bestrijden wel actief extremistische ideologieën die zich op de islam beroepen, maar daar ligt hun primaire taak niet. Zulke cursussen kun je ook volgen aan de Universiteit Leiden. De overheid kan initiatieven ondersteunen die de moskee zelf start om radicalisering tegen te gaan, maar kan niet dicteren wat de moskee moet doen. Doe je dat wel, dan verlies je de steun van de islamitische gemeenschap.

'De moskee moet worden gesteund bij initiatieven die zij op haar eigen voorwaarden wil uitvoeren, maar zodra je een moskee gaat gebruiken als instrument in je antiterrorismestrategie, is het spel uit. Je hebt de moslimgemeenschap verloren, mogelijk voor altijd, en de zeer problematische islamofobe stereotypen bevestigd.'

In Nederland en Frankrijk is de nieuwe term 'woke islamisme' in zwang. De politieke islam zou via links-activistische taal proberen de universiteiten en media te infiltreren.

'Deze term klinkt mij als complete onzin in de oren. Het probleem

'We moeten voorzichtig zijn met het gebruik van het label 'islamofob''

hier is dat het begrip 'islamisme' niet neutraal is, hoewel het dat wel zou moeten zijn. Daarnaast wordt de term islamisme in de media op een erg negatieve manier gebruikt, waardoor het lijkt alsof islamisme alleen maar kan leiden tot een vorm van politieke islam die nadelige of beperkende gevolgen heeft voor de Nederlandse samenleving.

'Als de term 'woke islamisme' hint naar een geluid dat ongelijkheid en onrechtvaardigheid tegengaat en de nadruk juist legt op integratie, gelijkheid, rechtvaardigheid, vrede en nederigheid, dan vind ik dat dit zeer moet worden gesteund.'

Europese overheden, waaronder de Nederlandse, hebben moeite om een goed antiradicaliseringsbeleid te ontwikkelen. Wat zou een eerste goede stap zijn?

'De staat moet veel meer investeren in het opzetten van projecten van maatschappelijke organisaties die gericht zijn op het vormen van een gemeenschap, die werken aan *empowerment*, maar ook aan participatie. Hierdoor zal de moslimgemeenschap een gevoel van hoop en vertrouwen krijgen, dat zij een rol speelt in de toekomst van de samenleving. Dit vereist dat de staat een langetermijnvisie ontwikkelt. En dat de Nederlandse maatschappij inziet dat moslims een belangrijk onderdeel zijn van deze samenleving. Helaas wordt dit bemoeilijkt, omdat sinds het begin van de oorlog tegen het terrorisme (vanaf 11 september 2001, red.)

veel mensen totaal gefocust zijn op het – huns inziens veel urgentere – probleem van extremisme. Ze kijken niet naar de samenleving in zijn geheel. Hierdoor zijn we vergeten dat moslims al tientallen jaren deel uitmaken van de Europese samenlevingen.'

U hebt meer dan twintig jaren ervaring in het veld van het bestrijden van extremisme en radicalisering. Wat wilt u graag meegeven?

'We moeten enorm voorzichtig zijn met generaliseren en denken dat radicalisering een groter probleem is dan in werkelijkheid. Daarnaast moeten we voorzichtig zijn met het gebruik van het label 'islamofob' in het algemeen, want de term wordt gebruikt om belangrijke gesprekken af te knippen. Vergeleken met twintig jaar geleden zijn er nu veel mensen die een uitzonderlijk goed begrip hebben van de islam en moslims, vooral de jongere generaties, en die juist moslims beter willen begrijpen.

'Aanslagen komen in het nieuws en doen dan de wenkbrauwen fronsen vanwege de aard en de achterliggende boodschap. Maar we moeten heel voorzichtig zijn met het maken van generalisaties over gemeenschappen of geloofsgroepen. En we moeten gevoeliger zijn voor het feit dat niet ideologische triggers maar juist de structurele uitsluiting en discriminatie van moslims – de *push*-factoren – onvermijdelijk de grootste kracht zijn om radicalisering te bereiken.' ●

'Het is een misverstand dat het per definitie de taak is van moskeeën om radicalisering tegen te gaan'

Oud-correspondent Jan Keulen: p Oosten

Tientallen jaren werkte Jan Keulen (72) als correspondent in het Midden-Oosten. Later was hij directeur bij het Doha Centre for Media Freedom in Qatar. In zijn afgelopen maand verschenen boek *De oorlog van gisteren* beschrijft hij zijn Midden-Oosten-ervaringen. 'De oorlog maak je mee en die gaat niet meer weg.'

● CASPAR VAN DE POEL

Ik heb me vaak afgevraagd wat me ertoe bracht telkens terug te gaan naar de Arabische wereld. Het was beslist geen liefde', schrijft Keulen in zijn nieuwste boek. 'Ik heb me altijd willen distantiëren van het predicaat oorlogsjournalist', vertelt hij via Zoom. 'Oorlog was nooit mijn drijfveer. Ik was gewoon oprecht geïnteresseerd in de landen en de problemen die daar speelden.'

Dat daar telkens oorlog woedt, is toeval. Of misschien wel gewenning. Zijn eerste 'echte journalistieke ervaring' doet Keulen op in de Westelijke Sahara, als hij meeloopt met onafhankelijkheidsbeweging Polisario, die strijd tegen de Marokkaanse bezetter. Daarna maakt hij als Spanje-correspondent reizen naar Algerije, Marokko en Soedan. 'Ik voelde daar een soort verwantschap mee, interesse is zo een zakelijk woord. Waar dat vandaan kwam weet ik niet.'

In 1980 begint hij als correspondent in het Midden-Oosten, in Beiroet, terwijl de Libanese Burgeroorlog daar gaande is. Hij doet er uitgebreid verslag van voor *de Volkskrant*, *de Standaard* en verschillende radionieuwsrubrieken van de publieke omroep. Later is hij onder meer correspondent in Egypte en Jordanië, en directeur van het Doha Centre for Media Freedom in Qatar.

'Op een gegeven moment

BEELD: JAN KEULEN

voelde ik de behoefte om terug te kijken, wat misschien normaal is op een bepaalde leeftijd. Ook om een rode draad te identificeren, te bedenken in wat voor een wereld ik eigenlijk heb gewerkt. Er kwam één woord bovendien voort dat ik ook maar een woord had geschreven. Dat woord was 'islam'.

De islam speelt in die tijd – en nog steeds – een prominente rol in de regio, vertelt Keulen. De gebeur-

tenissen in 1979, het jaar voordat hij naar Beiroet vertrekt, hangen ermee samen: de Sovjet-Unie valt Afghanistan binnen, in Iran maakt de islamitische revolutie een eind aan het regime van de sjah en in Mekka wordt de Grote Moskee bezet door religieuze extremisten. Het zijn allemaal factoren die hebben geleid tot een grotere rol van de politieke islam en van de islam in het sociale leven.

Als ik het boek zo lees, dan zie ik geweld ook als terugkerend motief. U ook?

'Dat is ook een beetje een open deur, natuurlijk. Er was nauwelijks ooit geen geweld. Er is in het Midden-Oosten een totaal gebrek aan dialoog, aan diplomatie, aan de ander dusdanig respecteren dat je ermee aan tafel gaat. Kijk naar Israël en Palestina, maar kijk ook naar het Syrische conflict waarbij we Assad allemaal zo een klootzak vinden – ik zeg 'we', ik bedoel het Westen en veel Syriërs – dat we niet met hem willen onderhandelen.'

Is dat niet logisch, niet met een man willen onderhandelen die gifgas op zijn eigen bevolking gebruikt?

'Het is uitermate begrijpelijk, maar tegelijkertijd onlogisch. Wat blijft er over als je niet praat? Geweld. En geweld lost weinig op. Dat klinkt als een vroom praatje. Maar als je kijkt naar de periode dat ik in het Midden-Oosten zat: de oorlog in Libanon, die vijftien jaar heeft geduurd, die hield op een gegeven moment op. Waarom? Niet omdat er een oplossing was gevonden voor de problemen die ten grondslag lagen aan het conflict. Ook niet omdat een partij gewonnen had. Maar omdat iedereen gewoon ontzettend moe was van die oorlog. Er was niks meer te winnen.'

Wat gebeurt er met een correspondent die plots in een oorlogsgebied komt te wonen?

'Het is geen fijne ervaring, niet iets waar ik met plezier op terugkijk – soms zelfs met pijn in mijn buik. Maar oorlog heeft ook tot gevolg dat je hele intense goede ervaringen hebt, zoals vriendschap en solidariteit. En het heeft nog iets heel idioots, dat je je schuldig voelt als je er niet meer bent.

'Tijdens het beleg van Beiroet in 1982 heb ik mij ontzettend schuldig gevoeld. Ik woonde zelf in het westelijke gedeelte (gecontroleerd

essimistisch over 'zijn' Midden-

'Oorlog zorgt ook dat je hele intense goede ervaringen hebt, zoals vriendschap en solidariteit'

door de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie, red.), het gedeelte dat belegerd werd. En ik moest zo nu en dan over de groene lijn naar het oostelijke gedeelte (in handen van christelijke organisaties, red.) om kopij door te geven; in mijn stadsdeel werkte de telefoon niet meer. Soms bleef ik daar een nachtje slapen omdat het lastig was om 's nachts terug te gaan. Dan zag ik dat mijn stadsdeel werd gebombardeerd en voelde ik me schuldig. Ik wilde niet daar zijn waar ik veilig was, ik wilde zijn waar mijn vriendin was, waar mijn vrienden waren.'

Wat deed de Libanese burgeroorlog uiteindelijk met u?

'De oorlog die maak je mee en die gaat niet weg. Die blijft bij je. Het leidt soms ook tot enige vervreemding. Ik herinner mij dat ik uit Beiroet kwam, in Nederland aankwam, en op Schiphol al die vakantiegangers zag. Al die mannen in korte broeken. 'Waar zijn die mee bezig?', dacht ik. Daar zie ik wel gevaar in: dat mijn gevoel zegt dat het echte leven oorlog is. Niet dat zorgeloze, vrolijke oppervlakkige gedoe. Want dat is natuurlijk niet zo.'

In uw boek bent u kritisch op Israël. U schrijft: 'Volgens mij is de Joodse staat in wezen sektarisch. Het is een staat waar de ander, de niet-Jood, wordt uitgesloten.' Dat klinkt als

apartheid.

'Ik denk dat je zeker kunt spreken van een systeem van apartheid. Dan bedoel ik, als we het vriendelijk zeggen, dat er privileges zijn voor één groep en een andere groep achtergesteld wordt. Je ziet een enorme verharding in Israël. De politiek trekt nog verder naar rechts. Daar ben ik niet optimistisch over. Ik ben überhaupt niet optimistisch.'

Hoezo niet? De meeste mensen zeggen altijd wel een sprankje hoop te hebben.

'Een sprankje is maar een sprankje. En als je geen sprankje hebt, wat doe je dan nog? Dan kan je net zo goed je mond houden. Ik heb ook wel een sprankje hoop, maar dat betekent niet dat ik optimistisch ben. Ik ben zelfs pessimistisch.'

Dat komt, vertelt Keulen, doordat er de veertig jaar nauwelijks conflicten in het Midden-Oosten en Noord-Afrika zijn opgelost. Het 'vredesproces' tussen Israël en Palestina bestaat al jaren niet meer, Israël trekt naar nationalistisch rechts, wat het juist ingewikkelder maakt. De oorlog in de jaren tachtig tussen Irak en Iran kende geen overduidelijke winnaar – die is vooral beëindigd door oorlogsmoeheid, zegt hij. 'We strijden nog steeds tegen de invloed van Iran, ook daar is niets opgelost.'

Keulen: 'Een ander conflict dat mij aan het hart gaat speelt zich af in de Maghreb. Het gaat om het

zelfbeschikkingsrecht van de Saharawi (een nomadisch volk dat in de Westelijke Sahara woont, red.). Het is misschien een klein volk, en een klein en stil conflict, een *low intensity war*. Maar het is ook een illustratief conflict. Dezelfde vluchtelingen die ik veertig jaar geleden bezocht in kampen in Algerije zijn ofwel dood of oud geworden in die kampen. En nieuwe generaties zijn erin opgegroeid.

'Ik ben absoluut geen pessimistisch ingesteld persoon, alleen wel wat dit betreft. Daarbij komt nog eens kijken dat ik jarenlang bezig ben geweest met journalistiek in de Arabische wereld. Mijn idee was en is dat goede journalistiek overall belangrijk is, maar zeker in die regio. Wat we zien is dat na de Arabische lente de autoritaire regimes zich hebben versterkt en dat de persvrijheid is afgenomen. Alle lijntjes lopen naar beneden.'

In uw boek beschrijft u ook uw tijd als directeur van het Doha Centre for Media Freedom in Qatar. Daar wordt u uiteindelijk ontslagen. Bent u van een koude kermis thuisgekomen?

'Nee, helemaal niet. Dit was iets waarvan ik wist dat het kon gebeuren, vanaf dag één. Toen ik er een paar jaar werkte was ik er ook van overtuigd dat het zou gebeuren. Daar werken was soms een beetje een soap.'

U zat daar niet voor de Bühne? Dat de Qatari's kunnen zeggen: kijk, we hebben iemand uit Nederland met veel journalistieke ervaring die het centrum leidt.

'Ik was mij zeer wel bewust dat dit centrum deel was van het *soft power*-narratief van Qatar. Maar dat vond ik helemaal niet erg, want het deed niks af aan het werk wat ik kon doen. Het Doha Centre was gemodelleerd naar RSF (de internationale perswaakhond *Reporters Without Borders*, red.). Dus één van

de dingen die wij deden was steun verlenen aan journalisten die in de problemen waren gekomen. In de gevangenis, in het ziekenhuis of zelfs overleden. Dat deden we in het Midden-Oosten, maar ook in Afrika. We hebben echt honderden journalisten kunnen helpen. Daarnaast hebben we trainingen kunnen geven aan journalisten en journalisten die moesten vluchten – uit Somalië bijvoorbeeld – kunnen opvangen.'

Wat was het lastigst aan dit boek schrijven?

'Het moeilijkste vond ik om dicht bij mijzelf blijven. Ik heb absoluut geen boek willen schrijven wat nu eens even uitlegt hoe het Midden-Oosten in elkaar zit. Dus ik vond het lastig om mij in te houden, om niet te veel duiding te geven. Daar zijn andere boeken voor. Wat ik heb willen doen, en waarin de meerwaarde zit, is laten zien hoe mijn Midden-Oosten er uitziet. Mijn voorbeeld was *De wereld van gisteren* van de Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig. Nu ben ik *by far* geen Stefan Zweig, maar qua vorm komt het overeen: een autobiografisch relaas gemengd met herinneringen uit een periode. Dat was het doel.' ●

BEELD: JURGEN MAAS

Shashi Roopram: “Wit privilege’ is

BEELD: SHASHI ROOPRAM

Discriminatie: als thema is het meer in de media dan ooit. Hoe gaan we er mee om? Wordt het beter? Wordt het slechter? Tijd om de tijdgeest te toetsen. Gijs de Swarte spreekt ervaringsdeskundigen en topwetenschappers over de stand van zaken en persoonlijke pijnpunten.

een onzinterm'

● GIJS DE SWARTE

Shashi Roopram (39) studeerde Geschiedenis en Antropologie. Hij is werkzaam als docent aan de Haagse Hogeschool en als promovendus verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Naast zijn werkzaamheden als docent en onderzoeker is hij verbonden aan *UP! Network*, een online platform gericht op politiek nieuws en actualiteit.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wat zijn de meest pijnlijke momenten die je zelf hebt meegemaakt?

'Dat is vooral dat ik door blanke mensen op een beleerende manier wordt aangesproken over wat discriminatie en racisme is. Mensen die mij bijvoorbeeld gaan vertellen welke woorden ik wel en niet mag gebruiken. Ik ben opgegroeid in het blanke Haagse Loosduinen, als een van de weinigen daar met een Surinaams-Hindoestaanse achtergrond. Ga mij dus niet vertellen dat ik geen 'blank' maar 'wit' en geen 'bruin' maar 'van kleur' moet zeggen. Ga mij niet vertellen dat ik een racist ben als ik Zwarte Piet verdedig of als ik kritisch ben over de multiculturele samenleving.'

Wat stoort je daar zo aan?

'Het is alsof je een auto-ongeluk hebt doorstaan, en dat iemand die dat niet heeft meegemaakt je gaat uitleggen hoe dat is en wat het voor je betekent.'

En die iemand is in jouw beleving doorgaans lid van wat jij de 'progressief-linkse elite' noemt.

'Ja. De racismediscussie in Nederland gaat over bijzaken, terwijl het echte probleem – namelijk de

'Ik heb niet minder privileges dan mensen met een blanke huidskleur'

belemmeringen van de ontwikkeling en ontplooiing van minderheden – niet of nauwelijks wordt besproken. Die belemmering zit hem niet in Zwarte Piet, etnisch profileren of straatnamen die opeens niet meer kunnen, maar veel meer in het onbedoeld betuttelracisme waar voornamelijk progressief links zich aan schuldig maakt. Als we het hebben over institutioneel racisme, dan moet progressief links de hand in eigen boezem steken. Het zijn namelijk de links-progressieve poortwachters op de arbeidsmarkt, in de ambtenarij, de politiek, et cetera die inclusiviteit en diversiteit prediken, maar de niet-westerse allochtoon die omhoogklimt en een potentiële concurrent wordt hard neermaaien en tegenwerken. Daar zit het echte probleem.'

Wit-privilege bovendien, volgens jou...

Geloof jij dat dat bestaat?

Ja. Neem de problemen van jonge mensen met niet-Nederlandse namen die solliciteren.

'Uit je eigen ervaring?'

Tuurlijk, je hebt gewoon een boel sores niet. Je bent bij voorbaat onverdacht. Ik moet er nu aan denken hoe ik als journalist van in de twintig elk kantoor en elk sjiek hotel in Azië kon binnenlopen. Terwijl de lokale bevolking nog niet langs de slagbomen komt. Beetje anekdotisch misschien, maar goed... Je voelt eigenlijk nooit dat je op basis van vooroordelen ergens onwelkom bent.

'Wit privilege' is een onzinterm. Vooral omdat de sociaaleconomische status veel zwaarder weegt. Ik heb niet minder privileges dan mensen met een blanke huidskleur. En ik heb, omdat ik hoog opgeleid ben, meer privileges dan de overwegend arme blanke inwoners van het Haagse Duindorp.'

Je kijkt dus af van wat je de links-progressieve analyse van discriminatie in Nederland zou kunnen noemen. Maar ook jij bent met racisme en discriminatie geconfronteerd. Wat is de volgens jou de weg voorwaarts?

'Dat wil ik met een mooi voorbeeld illustreren. Ik heb net een huis gekocht en daar laat ik het een en ander aan verbouwen, ook aan de buitenkant. Dat viel niet goed in die, voor zover ik het kan overzien, volledig blanke straat en dat werd nadrukkelijk aangekaart door een vrouw die daar nogal een stem heeft. De aannemer ging met haar praten en op een gegeven moment zei ze tegen hem: 'Hij hoort hier niet.' Wat doet activistisch Nederland op zo'n moment? Racisme en discriminatie schreeuwen, heisa maken, de krant bellen. 'Schaandaal!' Maar ik ben naar haar toe gegaan, heb aangebeld, mij voorgesteld, niets over die opmerking gezegd en de overkapping waar het over ging besproken. Ik zag dat het een enorme opluchting voor haar was. Als we elkaar nu zien, maken we een praatje. We gaan gewoon met elkaar om. Dát is de weg.'

Omdat we allemaal discrimineren, moet ik je even de bekende gewetensvraag stellen. Stel dat je een dochter zou hebben – met wie zou ze dan thuis mogen komen?

'Ik denk dat het beste antwoord is: met iemand die vooruitstrevend en ambitieus is. Het liefst zou ik willen dat ze met iemand thuiskomt uit de Hindoestaanse gemeenschap. Maar een Hindoestaan die behoudend en verslavingsgevoelig is, daar heb ik niets aan. Dus het gaat uiteindelijk toch om de karaktereigenschappen.' ●

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

